

Fundusze Europejskie
dla Świętokrzyskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

**LOKALNE
BADANIA
SPOŁECZNE**

WSPIERAMY LOKALNĄ POLSKĘ!

Raport z badań ilościowych i jakościowych

Diagnoza potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej Skarżyska-Kamiennej

**Lokalne Badania Społeczne dla Miejskiego Ośrodka Pomocy
Społecznej w Skarżysku-Kamiennej**

Spis treści:

1. Wprowadzenie i metodologia	3
2. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej	7
3. Analiza danych zastanych.....	13
4. Analiza wyników badania ilościowego	39
5. Analiza wyników badania jakościowego – Zogniskowane Wywiady Grupowe.....	56
6. Analiza wyników badania jakościowego – Indywidualne Wywiady Pogłębione.....	67
7. Rekomendacje i wnioski.....	87

1. Wprowadzenie i metodologia

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziła badanie ilościowe i jakościowe na zlecenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej. Głównym celem wspomnianego przedsięwzięcia było przeprowadzenie diagnozy potencjału i potrzeb pod kątem usług społecznych. Zrealizowany został cykl badawczy z zastosowaniem różnych, wzajemnie powiązanych metod i technik badawczych.

Problemy i pytania badawcze:

Głównym celem badania było rozpoznanie potrzeb mieszkańców i zbadanie lokalnego potencjału usługowego, w tym m.in:

- rodzajów usług, na które jest zapotrzebowanie,
- skali zapotrzebowania na poszczególne usługi społeczne,
- stanu zasobów w zakresie świadczenia usług społecznych m.in. przez lokalne organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i podmioty zatrudnienia socjalnego,
- dodatkowym celem była edukacja kadry MOPS (docelowo – CUS).

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej stanie się podstawą rozwoju usług społecznych w Skarżysku-Kamiennej, określenia sposobu ich realizacji oraz możliwości zaangażowania w ten proces różnych interesariuszy: instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, biznesu i – wreszcie – samych mieszkańców. Diagnoza posłuży opracowaniu Planu Wdrażania CUS i Programu Usług Społecznych, jak również będzie podstawą do opracowania Planu Organizowania Społeczności Lokalnej, który powinien uwzględniać wyniki rozpoznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających, uzupełniających usługi społeczne w sposób funkcjonalny. Informacje zintegrowane w raporcie wspomogą również programowanie lokalnych polityk publicznych, wyznaczając priorytetowe kierunki interwencji. Co za tym idzie, diagnoza będzie narzędziem dla władz Gminy i innych podmiotów lokalnych, działających na rzecz zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców i skutecznego rozwiązywania problemów społecznych.

Kluczowe pytania badawcze:

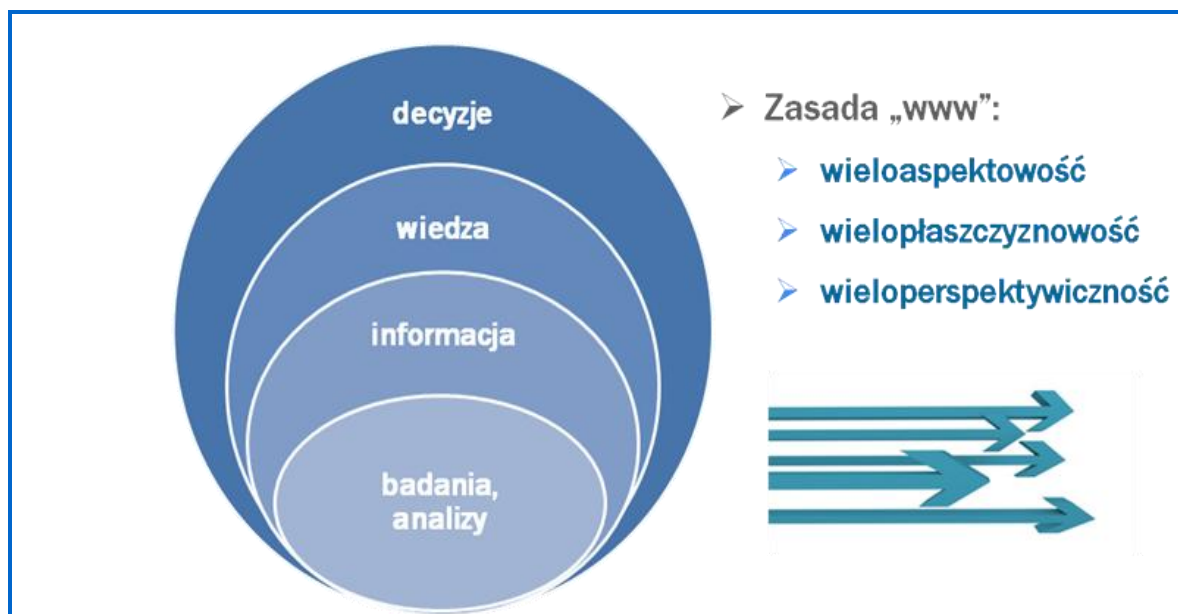
- Jakie usługi społeczne są świadczone w Skarżysku-Kamiennej (m.in. rodzaje usług, usługodawcy, miejsca świadczenia usług, infrastruktura usługowa)?
- Jakich usług społecznych brakuje?
- Jaki jest stopień zaspokojenia potrzeb mieszkańców w obszarze usług społecznych?
- Jakie są zasoby i potencjały mieszkańców, grup społecznych i podmiotów lokalnych?
- Jakie podmioty świadczą usługi społeczne?
- Jakie podmioty mogłyby świadczyć usługi społeczne w przyszłości?
- Jakie są istniejące i możliwe sposoby zaangażowania różnych grup mieszkańców w proces rozwiązywania wspólnych problemów?
- Jakie są oczekiwane zasady i możliwości współpracy między podmiotami publicznymi, społecznymi i komercyjnymi?
- Jaki jest poziom aktywności społecznej i partycypacji mieszkańców?
- Jakie grupy (terytorialne i/lub kategoryjne) powinny zostać objęte pracą metodą OSL (Organizowanie Społeczności Lokalnej)?
- Jakie są kluczowe problemy i wyzwania społeczne?
- Jak postrzegana jest jakość życia w Gminie?

Metody, techniki i narzędzia badawcze (w tym projekty narzędzi badawczych):

Podejście metodologiczne:

W badaniu zastosowana została **triangulacja metodologiczna**, a więc połączenie różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych (ilościowych i jakościowych). Co istotne, triangulacja dotyczyła nie tylko kwestii związanych z podejściem metodologicznym, ale również powiązaniem różnych źródeł danych oraz perspektyw (grup docelowych). Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy, przyczyniając się do sformułowania trafnych wniosków i rekomendacji.

Ilustracja 1. Podejście badawcze oparte na zasadzie trzech „w”

Ilustracja 2. Ogólny schemat procesu badawczego

Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów – wieloperspektywiczny („zasada WWW”). Innymi słowy, niniejszy projekt badawczy ma charakter kompleksowego, wieloetapowego i rozłożonego w czasie przedsięwzięcia. Badania ilościowe pozwoliły na uzyskanie danych statystycznych, przydatnych do zdiagnozowania sytuacji pod kątem sposobu świadczenia i organizacji usług społecznych w Skarżysku-Kamiennej. Badania jakościowe dostarczyły bardziej szczegółowych informacji, które pozwoliły na uzyskanie pogłębionej wiedzy, m.in. z perspektywy lokalnych ekspertów, usługodawców, a także (różnych grup) odbiorców usług społecznych.

Nawiązując do powyższych zagadnień, zrealizowane przedsięwzięcie objęło następujące obszary badawcze:

- kapitał społeczny, aktywność, partycypacja, włączanie mieszkańców,
- ocena jakości życia,
- ranking problemów społecznych,
- potencjały i zasoby społeczności lokalnej,
- korzystanie z usług społecznych i poziom satysfakcji,
- ocena jakości pracy dotychczasowych i potencjału usługodawców,
- zapotrzebowanie na usługi społeczne,
- określenie grup docelowych i ich potrzeb,
- kwestia odpłatności usług,
- pakiety usług i sposób ich świadczenia,
- relacje OPS/CUS z podmiotami zewnętrznymi i współpraca z usługodawcami,
- komunikacja społeczna, edukacja, upowszechnianie wiedzy.

Metody i etapy badawcze:

- Analiza danych zastanych (desk research),
- Badanie ilościowe: Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy (CAWI), N=233,

- Badanie jakościowe: Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z mieszkańcami korzystającymi z usług społecznych, N=10,
- Badanie jakościowe: Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z lokalnymi liderami, osobami kluczowymi z perspektywy tworzenia systemu usług społecznych, N=5,
- Badanie jakościowe: Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI) – 2 spotkania z kluczowymi interesariuszami procesu tworzenia CUS:
 - ✓ instytucje publiczne,
 - ✓ organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej (potencjalni realizatorzy usług społecznych).

Tabela 1. Zrealizowane metody i etapy badawcze

Procedura badawcza	Sposób realizacji
Analiza danych zastanych (desk research)	Analiza dostępnych danych statystycznych oraz dokumentów strategicznych i programowych, raportów, analiz i opracowań...
Badanie ilościowe: CAWI	N=233
Badanie jakościowe, IDI z mieszkańcami	N=10
Badanie jakościowe, IDI z ekspertami	N=5
Badanie jakościowe: FGI z przedstawicielami instytucji publicznych i organizacji pozarządowych	N=2

2. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej

Konieczność rozwoju usług społecznych stanowi odpowiedź na aktualne wyzwania społeczne w Polsce i Unii Europejskiej. Rozwiązania oparte na usługach społecznych (szerzej publicznych) bardziej pasują do postindustrialnej rzeczywistości i nowego modelu społecznego. Dlatego współcześnie termin państwo opiekuńcze (*welfare state*) coraz częściej zastępuje się pojęciem „*social services state*”, bardziej oddającym specyfikę skoncentrowaną na usługach polityki społecznej. W stopniowo wyłaniającym się nowym podejściu do polityki społecznej warto zaznaczyć przynajmniej trzy istotne trendy, które są realnym powodem do inwestowania w sektor usług społecznych.

- różnorodność instytucjonalna w dostarczaniu i produkcji usług społecznych (*welfare pluralism*):

Odpowiedzialność za realizację zadań i usług społecznych rozkłada się na większą liczbę podmiotów działających w ramach różnych sektorów. Pluralizacja dotyczy szczególnie trzech obszarów – po pierwsze, instytucji realizujących zadania społeczne, po drugie, instrumentów finansowania, po trzecie, sposobów realizacji usług społecznych. Zakłada się, że w celu większej skuteczności działań społecznych administracja publiczna powinna w większym stopniu wykorzystywać aktywne społeczeństwo obywatelskie (np. poprzez tworzenie partnerskich relacji między państwem a organizacjami pozarządowymi). Z kolei na styku rynku i polityki społecznej tworzy się specyficzna forma przedsiębiorczości – ekonomia społeczna.

- ekonomizacja usług społecznych:

Kolejnym ważnym kierunkiem współczesnej polityki społecznej jest postępujący proces jej ekonomizacji. Polega on na powiązaniu różnych aktywizujących działań polityki społecznej z rynkiem pracy. Praca staje się kluczem do rozwiązywania różnorodnych problemów ekskluzji społecznej i ubóstwa, gdyż poprzez działania aktywizujące próbuje się rozwiązywać różnorodne kwestie socjalne dzięki integracji ludzi z rynkiem pracy. Z pewnością odpowiedzią na tę potrzebę są rozwiązania realizowane w duchu ekonomii społecznej.

Ekonomizacja polityki społecznej to także wprowadzanie do niej różnorodnych mechanizmów, które są związane z rozwiązaniami klasycznie rynkowymi. Chodzi tu przede wszystkim o takie procesy jak prywatyzacja i urynkowienie zadań społecznych, wprowadzanie konkurencyjności wśród producentów i dostawców świadczeń społecznych. Pojawia się też zjawisko tzw. quasi rynków w sferze społecznej, na których motywem działania nie musi być chęć zysku; z kolei nabywcy (mieszkańcy korzystający z usług) nie zużywają własnych zasobów; źródłem finansowania pozostają bardzo często środki publiczne.

- uspołecznienie usług społecznych:

W nowych podejściach do polityki społecznej zauważa się, że do pozytywnej zmiany roli i znaczenia usług społecznych przyczynia się w poważnym stopniu ich uspołecznienie, czyli wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej. Można nawet stwierdzić,

że sektor ekonomii społecznej (rozumiany szeroko czyli łącznie z organizacjami pozarządowymi) jest właściwie niezastąpiony, ze względu na fakt, że szybciej i skuteczniej dociera do odbiorców pomocy, jest bardziej elastyczny, innowacyjny, efektywniejszy finansowo. Ponadto sektor ekonomii społecznej łączy świadczenie usług społecznych z zacieśnianiem więzi społecznych i pogłębiania integracji społecznej, a także ze wzmacnianiem społeczeństwa obywatelskiego.

Kreowanie koncepcji usług socjalnych przez Unię Europejską

Komisja Europejska scharakteryzowała obszar tzw. usług interesu ogólnego w Zielonej Księdze (Green Paper Services on General Interest, 2003) oraz Białej Księdze (White Paper Services on General Interest, 2004) wskazując, że zagadnienia związane z usługami stanowią dla instytucji europejskich niezwykle ważny obszar rozwoju polityki społecznej. Usługi w interesie ogólnym (*Services of General Interest*), obejmują usługi zarówno o charakterze gospodarczym jak i niegospodarczym. Są to usługi, które bez interwencji publicznej nie byłyby świadczone, lub byłyby świadczone na innych warunkach. Realizowanie takich usług na zlecenie władzy publicznej wpływa na ich jakość oraz umiarkowaną cenę z uwagi na dofinansowanie ze źródeł publicznych.

Z kolei usługi socjalne użyteczności publicznej są istotną częścią Europejskiego Modelu Społecznego. Dokument uzupełniający do komunikatu dotyczącego jednolitego rynku na miarę Europy XXI wieku „Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie” z roku 2007 wskazuje, że usługi socjalne są postrzegane jako środek do osiągnięcia następujących celów:

- są to usługi zorientowane na osobę, przeznaczone do zaspokajania życiowych potrzeb człowieka, zwłaszcza potrzeb słabszych grup w społeczeństwie,
- zapewniają ochronę przed ogólnymi i szczególnymi zagrożeniami dla życia oraz pomagają w realizacji osobistych wyzwań i w sytuacjach kryzysowych,
- świadczone są również na rzecz rodzin, w kontekście zmiany wzorców rodziny, wspierania ich roli w opiece nad młodymi i starszymi członkami rodziny, jak również nad osobami niepełnosprawnymi, oraz kompensują ewentualny rozpad rodzin,

- są to kluczowe instrumenty ochrony podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności; przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia i tworzenia równych szans dla wszystkich.

W realizacji usług społecznych użyteczności publicznej Komisja Europejska przewiduje preferencję dla konkretnych lokalnych realizatorów. Obok dotychczasowych klauzul społecznych pozwalających, by wykonawca do realizacji zamówienia publicznego zatrudnił osoby mające utrudniony dostęp do rynku pracy (art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych) dodatkowo preferowane będzie wsparcie kierowane do lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Usługi tego rodzaju powinny być zorganizowane w następujący sposób:

- zaspokojenie wielorakich potrzeb poszczególnych jednostek wymaga wszechstronności i personalizacji usług socjalnych, które muszą być opracowane i świadczone w sposób zintegrowany; często między odbiorcą usługi i usługodawcą istnieje osobista relacja,
- przy definiowaniu i świadczeniu usługi trzeba uwzględniać różnorodność ich adresatów,
- usługi socjalne świadczone w celu zaspokojenia potrzeb osób należących do słabszych grup społeczeństwa charakteryzuje często asymetryczny stosunek między usługodawcami i beneficjentami, odmienny od relacji mających miejsce między dostawcą handlowym a konsumentem,
- z uwagi na fakt, że usługi te często osadzone są w (lokalnych) tradycjach kulturowych, wybiera się rozwiązania dostosowane do szczególnych cech lokalnej sytuacji, gwarantujące bliskość między usługodawcą a użytkownikiem, zapewniając jednocześnie równy dostęp do usług na całym terytorium,
- usługodawcy często potrzebują dużej autonomii, by zaspokoić różne i zmieniające się potrzeby socjalne,
- z reguły usługi te opierają się na zasadzie solidarności i w dużym stopniu są one uzależnione od publicznego finansowania, co zapewnia równy dostęp, niezależnie od stanu posiadania czy dochodów,

- usługodawcy nienastawieni na zysk oraz pracownicy wolontariatu często odgrywają ważną rolę w świadczeniu usług socjalnych, wyrażając tym samym postawę obywatelską i przyczyniając się do integracji społecznej, spójności społecznej wspólnot lokalnych oraz do solidarności międzypokoleniowej.

Wprowadzenie usług społecznych jako kategoria obrotu prawnego w Polsce

W 2019 r. po przyjęciu przez Sejm RP ustawy „O realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych” (19.07.2019 r.) nastąpiło uporządkowanie definicyjne i prawne sfery usług społecznych. Do tej pory pojęcie „usługi społeczne” było powszechnie używane w dyskursie naukowym i literaturze przedmiotu, ale było nieobecne w krajowym obrocie prawnym. Wprowadzenie legalnej definicji usług społecznych ma charakter opisowy i polega na wyliczeniu usług zaliczanych do tej kategorii. Definicją, z założenia, objęte zostały wszystkie usługi pomocy społecznej (w tym praca socjalna), ale także inne usługi, a w pierwszej kolejności asystentura rodziny i usługi opiekuńcze dla seniorów.

„Usługi społeczne” jako pojęcie prawne jest kategorią szerszą niż „usługi pomocy społecznej”, ale węższą niż „usługi świadczone w interesie ogólnym” czy „usługi użyteczności publicznej”. Kategorią tą zostały objęte usługi świadczone w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami. Zakres przedmiotowy pojęcia „usługi społeczne” został powiązany z definicją legalną zawodów pomocowych w ten sposób, że docelowo usługami społecznymi będą usługi świadczone co do zasady przez przedstawicieli zawodów pomocowych. Zapisy dotyczące zawodów pomocowych ujęte są w odrębnej ustawie regulującej funkcjonowanie Centrów Usług Społecznych. Celem tego aktu prawnego jest integracja i profesjonalizacja usług społecznych i zarazem zwiększenie elastyczności władz samorządowych w organizacji ich świadczenia na poziomie lokalnym i w konsekwencji zapewnienie mieszkańcom szerszej i łatwiejszej dostępności tychże usług.

Definicja legalna ma charakter opisowo-enumeratywny. Usługi społeczne to:

- działania podejmowane przez Gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych lub ogółu mieszkańców,
- z zakresu 14 obszarów kompetencyjnych Gminy, które zostały wymienione poniżej,

- na podstawie ustaw, których przykłady również zostały przedstawione poniżej,
- są świadczone przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje, jeżeli wymogi w tym zakresie wynikają z przepisów odrębnych.

Usługi społeczne to termin szerszy niż usługi pomocy społecznej, ale węższy niż usługi użyteczności publicznej. Obejmują problematykę z zakresu:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób z niepełnosprawnością,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Usługi społeczne odnoszą się w szczególności do następujących ustaw:

- 1) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej,
- 3) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 4) ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- 5) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- 6) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym,
- 7) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,

- 8) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- 9) ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- 10) ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,
- 11) ustawa z dnia 20.03.2025 o rynku pracy i służbach zatrudnienia,
- 12) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- 13) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- 14) ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie,
- 15) ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji,
- 16) ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3,
- 17) ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny.

3. Analiza danych zastanych

Skarżysko-Kamienna jest gminą miejską położoną w północnej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie skarżyskim, w odległości ok. 32 km od stolicy regionu - Kielc. Powierzchnia Gminy wynosi 64,4 km². Miasto sąsiaduje z następującymi jednostkami samorządu terytorialnego: gminą wiejską Skarżysko Kościelne, gminą wiejską Bliżyn oraz gminą miejsko-wiejską Suchedniów (położonymi w powiecie skarżyskim) oraz gminą miejsko-wiejską Szydłowiec (powiat szydłowiecki, woj. mazowieckie).

Ilustracja 3. Położenie Gminy Skarżysko-Kamienna na tle powiatu skarżyskiego¹

Tabela 2. Stan ludności gminy na tle wybranych JST, powiatu, województwa i kraju²

Jednostka terytorialna	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	38 382 576	38 088 564	37 907 704	37 766 327	37 636 508
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 233 961	1 199 584	1 187 693	1 178 164	1 168 499
Powiat skarżyski	73 991	71 276	70 076	69 087	68 103
Skarżysko-Kamienna	44 848	43 297	42 458	41 793	41 224
Starachowice	48 395	46 442	45 684	44 992	44 416
Ostrowiec Świętokrzyski	68 338	65 066	63 932	62 980	62 093

W populacji mieszkańców Gminy Skarżysko-Kamienna przeważają kobiety, których udział wynosi 53 proc³. Wyraźnie widać, że liczba mieszkańców Gminy systematycznie maleje. Powyższe zjawisko jest zgodne z trendem dla jednostek samorządu terytorialnego ujętych w powyższym zestawieniu (szczególnie w przypadku Ostrowca Świętokrzyskiego), powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego i całego kraju. Z dużym prawdopodobieństwem można uznać, że wspomniane zjawisko utrzyma się w dłuższej perspektywie - według prognoz długoterminowych populacja powiatu skarżyskiego w roku

¹ Źródło: „Informacja o stanie mienia Powiatu Skarżyskiego”, Skarżysko-Kamienna, 2016, str. 4

² Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

³ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2030 ma wynosić 62 509 osób, natomiast do roku 2050 liczba mieszkańców powiatu zmniejszy się do 45 690 osób⁴.

Tabela 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na tle wybranych JST, powiatu, województwa i kraju⁵

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym					w wieku produkcyjnym					w wieku poprodukcyjnym				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	18,1	18,4	18,4	18,4	18,2	60,0	59,4	59,1	58,7	58,4	21,9	22,2	22,5	22,9	23,3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	16,5	17,0	17,0	16,9	16,7	59,9	58,4	58,0	57,6	57,2	23,7	24,6	25,0	25,5	26,1
Powiat skarżyski	14,6	14,9	14,9	14,7	14,5	58,6	56,9	56,4	55,8	55,4	26,8	28,2	28,8	29,5	30,1
Skarżysko-Kamienna	14,0	14,2	14,1	14,0	13,8	56,9	55,4	54,8	54,2	53,7	29,1	30,4	31,1	31,8	32,5
Starachowice	14,1	14,3	14,2	14,2	14,1	57,1	55,9	55,3	54,7	54,2	28,7	29,8	30,4	31,1	31,7
Ostrowiec Świętokrzyski	14,1	14,5	14,5	14,5	14,2	58,0	56,0	55,2	54,5	54,0	27,9	29,5	30,3	31,0	31,8

Oprócz spadku liczebności populacji najbardziej istotnym zjawiskiem demograficznym jest zmiana struktury ludności ze względu na wiek. Według danych na koniec 2023 roku 13,8 proc. mieszkańców Gminy Skarżysko-Kamienna stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym (jest to relatywnie niski udział na tle gmin miejskich: Starachowice i Ostrowiec Świętokrzyski, jak i w porównaniu do danych powiatowych, regionalnych, a w szczególności - ogólnokrajowych), 53,7 proc. – osoby w wieku produkcyjnym (co jest wynikiem najniższym spośród porównywanych jednostek terytorialnych), natomiast 32,5 proc. – osoby w wieku poprodukcyjnym (stanowiący najwyższy udział na tle danych ogólnopolskich, regionalnych, powiatowych i w odniesieniu do wszystkich gmin miejskich ujętych w powyższym zestawieniu). W latach 2021-2023 widoczny jest spadek udziału w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Trend ten wskazuje na stopniowe „starzenie się” populacji (zwiększania się liczby seniorów) w Gminie Skarżysko-Kamienna. Również na poziomie ogólnopolskim, powiatowym i regionalnym można mówić

⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

⁵ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

o systematycznej tendencji „starzenia się” społeczeństwa, która – według wszelkich dostępnych prognoz – ma charakter trwały i będzie kontynuowana w przyszłości.

Pomoc społeczna:

W roku 2023 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysko-Kamiennie udzielił pomocy i wsparcia 1 438 osób, co stanowiło 3,49 proc. wszystkich mieszkańców Gminy. Od 2017 roku liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie z pomocy społecznej w Gminie Skarżysko-Kamienna systematycznie malała, np. w roku 2017 było ich 1 616, w roku 2023 - 1 111. W 2023 roku 968 rodzin skorzystały z pomocy społecznej (1 560 osób w rodzinach), a liczba ta sukcesywnie maleje z roku na rok. W 2023 roku 582 osobom wydano decyzję przyznającą świadczenie niepieniężne (liczba ww. świadczeń wyniosła 86 231), a 665 osobom – wydano decyzje przyznające świadczenie pieniężne (1 236 świadczeń). Kwota świadczeń pieniężnych w roku 2023 wyniosła 22 377 415,65 zł⁶.

W 2023 r. do najważniejszych powodów korzystania z pomocy społecznej należały: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, ubóstwo oraz bezrobocie. Na kolejnych miejscach w hierarchii przyczyn korzystania z pomocy społecznej znalazły się: bezdomność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeba ochrony macierzyństwa, alkoholizm oraz trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Tabela 4. Powody przyznania pomocy społecznej w 2023 r.⁷

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN OGÓŁEM
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	513
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	431
UBÓSTWO	425
BEZROBOCIE	335
BEZDOMNOŚĆ	44
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA	34

⁶ „Ocena zasobów pomocy społecznej gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 9-16

⁷ „Ocena zasobów pomocy społecznej gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 18

GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM	
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	27
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA - W TYM: POTRZEBA OCHRONY WIELODZIELNOŚCI	24
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM - W TYM: RODZINY NIEPEŁNE	21
ALKOHOLIZM	9
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	8
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM - W TYM: RODZINY WIELODZIELNE	7
ZDARZENIE LOSOWE	5
PRZEMOC DOMOWA	3
SYTUACJA KRYZYSOWA	3
NARKOMANIA	1

W ramach wsparcia udzielanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizowane są ustawowe świadczenia i usługi m.in. w postaci: pomocy finansowej, usługowej i rzeczowej dla osób potrzebujących, pracy socjalnej, zasiłków celowych, zasiłków okresowych, zasiłków stałych, bezpłatnych obiadów wydawanych w placówkach oświatowych, w punkcie wydawania posiłków dla osób dorosłych oraz dowóz posiłków do miejsca zamieszkania czy wypłacania dodatków mieszkaniowych i energetycznych. MOPS organizuje również usługi opiekuńcze dla osób doświadczających trudności w codziennym funkcjonowaniu. W roku 2023 z tej formy wsparcia skorzystało 291 mieszkańców Gminy Skarżysko-Kamienna. Realizowane są również specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (w roku 2023 z tej usługi skorzystało 77 osób). Prowadzona jest asystentura rodziny (5 asystentów w roku 2023, z których wsparcia skorzystało 56 rodzin). MOPS obejmuje również wsparciem rodziny z dziećmi poprzez takie formy pomocy, jak np. zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, których odbiorcami było w sumie 624 rodziny (o 281 rodzin mniej niż w roku poprzednim), a łączna kwota przeznaczona na tę formę pomocy wyniosła 2 093 970,16 zł (w porównaniu do roku poprzedniego zmniejszyła się o 372 970,31 zł), a także świadczenia opiekuńcze w postaci: świadczeń pielęgnacyjnych, zasiłków pielęgnacyjnych i specjalnych zasiłków opiekuńczych⁸.

⁸ „Ocena zasobów pomocy społecznej gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 21-32

Ponadto Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysko-Kamiennie aktywnie wspiera seniorów, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów w ramach następujących programów:

- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej – edycja 2023”, którego celem było wsparcie niesamodzielných mieszkańców Gminy Skarżyska-Kamiennie w wykonywaniu codziennych czynności, uczestnictwie w wydarzeniach sportowych i kulturalnych oraz włączenie w życie społeczne. Wsparciem asystenta objęto 86 osób, w tym 5 dzieci do 16 roku życia. Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł 1 674 676,41 zł.
- „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2023 - Moduł II, program dedykowany osobom w wieku 60+, którego celem było zwiększenie bezpieczeństwa oraz możliwości samodzielnego życia seniorów poprzez wdrożenie systemu zdalnej opieki z wykorzystaniem urządzeń monitorujących stan zdrowia. W 2023 roku zakupiono 70 opasek bezpieczeństwa wraz z usługą teleopieki, a wsparciem objęto 159 osób. Łączna kwota realizacji programu wyniosła 50 845 zł.
- „Opieka Wytchnieniowa” na rok 2023, celem programu MRPiPS było wsparcie opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez czasowe przejęcie części codziennych obowiązków, umożliwiając im odpoczynek, regenerację lub załatwienie spraw osobistych. W 2023 roku z programu skorzystało 37 opiekunów osób z niepełnosprawnościami, a jego całkowity koszt wyniósł 292 395,93 zł⁹.

Poniżej prezentujemy dane na temat korzystania z pomocy społecznej w szerszym kontekście, tj. w ujęciu porównawczym.

Tabela 5. Beneficjenci pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców¹⁰

jednostka terytorialna	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	463	416	373	344	338
ŚWIĘTOKRZYSKIE	634	573	501	458	451
Powiat skarżyski	564	516	495	463	439
Skarżysko-Kamienna	459	405	405	362	353

⁹ „Ocena zasobów pomocy społecznej gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 52-53

¹⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Starachowice	522	472	395	340	320
Ostrowiec Świętokrzyski	269	260	214	191	196

Dane zamieszczone w powyższej tabeli obejmują zasięg korzystania z pomocy społecznej, a więc udział beneficjentów pomocy społecznej w populacji. Wyraźnie widać, że przedmiotowy wskaźnik dla Gminy Skarżysko-Kamienna w roku 2023 wyniósł 353, zatem był wyższy od danych dla kraju oraz wszystkich porównywanych gmin miejskich, natomiast niższy od wartości regionalnych i powiatowych. Zestawiając dane za lata 2019-2023, można dostrzec wyraźny trend spadkowy, który jest widoczny w niemal wszystkich porównywanych jednostkach terytorialnych.

Tabela 6. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej¹¹

jednostka terytorialna	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	825 006	762 536	704 117	656 746	639 737
ŚWIĘTOKRZYSKIE	36 946	33 386	30 176	27 957	27 750
Powiat skarżyski	2 278	2 111	2 080	1 934	1 822
Skarżysko-Kamienna	1 236	1 120	1 129	1 004	965
Starachowice	1 458	1 311	1 099	911	850
Ostrowiec Świętokrzyski	1 143	1 041	857	795	761

Dane prezentowane w powyższej tabeli zawierają rzeczywistą liczbę gospodarstw domowych, które w danym roku skorzystały z pomocy społecznej. Gospodarstwo domowe korzystające z pomocy społecznej to takie, które otrzymało pomoc pieniężną, rzeczową lub w formie usług zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów wymienionych w artykule 7. ww. ustawy, a w przypadku świadczeń pieniężnych podstawowym warunkiem ich przyznania jest kryterium dochodowe. W roku 2023 w Gminie Skarżysko-Kamienna z różnego rodzaju wsparcia, świadczonego przez pomoc społeczną, skorzystało 965 gospodarstw domowych. Liczba ta zmniejszyła się w porównaniu z latami poprzednimi. Podobny trend odnotowano również w większości jednostek terytorialnych ujętych w powyższym zestawieniu.

¹¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Sytuacja mieszkaniowa

Według stanu na rok 2023 w Gminie Skarżysko-Kamienna mieszkaniowy zasób gminny stanowiło 872 lokali komunalnych. Jak wynika z dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej za 2023 rok”, na koniec roku 2023 złożono 449 wniosków na mieszkanie komunalne z zasobów gminy, natomiast liczba oczekujących na mieszkanie socjalne wyniosła 323¹².

W uzupełnieniu powyższych informacji warto zaznaczyć, że w roku 2023 w Gminie Skarżysko-Kamienna dostępnych było 485 mieszkań na 1000 mieszkańców, czyli więcej niż w gminach miejskich: Starachowice (471), Ostrowiec Świętokrzyski (448), a także w powiecie skarżyskim (448), w województwie świętokrzyskim (396) oraz w całej Polsce (419). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w Gminie jest nieco niższa w porównaniu do danych ogólnokrajowych, regionalnych i powiatowych, natomiast wyższa od wartości tego wskaźnika dla Starachowic i Ostrowca Świętokrzyskiego. Przeciętna liczba osób na jedną izbę jest zbliżona do danych dla wszystkich jednostek terytorialnych ujętych w zestawieniu. Z kolei przeciętna liczba izb w jednym mieszkaniu jest nieco niższa od wartości dla kraju, województwa świętokrzyskiego, powiatu skarżyskiego i Ostrowca Świętokrzyskiego, zaś zbliżona od danych dla Starachowic.

Tabela 7. Zasoby mieszkaniowe gminy na tle wybranych JST, powiatu, województwa i kraju¹³

Jednostka terytorialna	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	mieszkania na 1000 mieszkańców	przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	przeciętna liczba osób na 1 izbę
POLSKA	31,6	419,3	3,83	0,62
ŚWIĘTOKRZYSKIE	30,8	395,9	3,92	0,65
Powiat skarżyski	30,0	447,7	3,66	0,61
Skarżysko-Kamienna	29,5	485,3	3,47	0,59
Starachowice	29,1	470,8	3,47	0,61
Ostrowiec Świętokrzyski	28,7	448,2	3,63	0,62

¹² „Ocena zasobów pomocy społecznej gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 9

¹³ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Ochrona zdrowia

Poniżej prezentujemy najważniejsze informacje z obszaru ochrony zdrowia. W tabeli zostało zamieszczonych 36 placówek medycznych prowadzących działalność w Gminie Skarżysko-Kamienna.

Tabela 8. Placówki medyczne prowadzące działalność na terenie Gminy Skarżysko-Kamienna¹⁴

Lp.	nazwa placówki medycznej	adres placówki medycznej
1	MAŁGORZATA WOLNY	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Krasieńskiego 15/13
2	MIĘDZYZAKŁADOWY OŚRODEK MEDYCYNY PRACY	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Ekonomii 4
3	ZESPÓŁ OPIEKI ZDROWOTNEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ SZPITAL POWIATOWY IM. MARII SKŁODOWSKIEJ-CURIE	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Szpitalna 1
4	OBWÓD LECZNICTWA KOLEJOWEGO SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Sokoła 50
5	SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "PRZYCHODNIE MIEJSKIE" W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Apteczna 7
6	ŚWIĘTOKRZYSKIE CENTRUM RATOWNICTWA MEDYCZNEGO I TRANSPORTU SANITARNEGO W KIELCACH – ODDZIAŁ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Szpitalna 5
7	MIROSŁAW CISZAK NIEPUBLICZNY STOMATOLOGICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "DENTAL PLUS"	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Sokoła 21
8	NIEPUBLICZNY SPECJALISTYCZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ GOMED-OSTROWIEC SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ SPÓŁKA JAWNA	27-400 Ostrowiec Świętokrzyski, ul. Polna 9F
9	REGIONALNE CENTRUM KRWIODAWSTWA I KRWIOLECZNICTWA W KIELCACH – ODDZIAŁ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Szpitalna 1
10	KAROL PYRCHLA NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Górnicza 3A
11	"MEDICUS X" - GÓRNAŚ - SALATA, WALEROWICZ, KWIATKOWSKA, KOZŁOWSKA, LUDEW - LEKARSKA SPÓŁKA PARTNERSKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Apteczna 8A
12	NIEPUBLICZNY SPECJALISTYCZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "PULS-MED", ANNA BOGUSZ, AGNIESZKA MUSIELAK SPÓŁKA JAWNA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 55
13	"MEDYCYNĄ SZKOLNA" S.C. A.JAMROZ, Z.KABAŁA, W.MAZURKIEWICZ, B. TREMBULAK, E.ZBROZEK	26-110 Skarżysko-Kamienna, al. Marszałka Józefa Piłsudskiego 50
14	"PSYCHOMEDICA" ANNA BLEJDER, AGNIESZKA KUDUK LEKARSKA SPÓŁKA PARTNERSKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 65
15	ELMEDICA SPÓŁKA LEKARSKA S. STEC I PARTNERZY	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 43
16	PRZYCHODNIA "NA ZIELNEJ" LEKARZE A. BOJKO I PARTNERZY	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Zielna 12

¹⁴Źródło: Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą,
<https://rpwdl.ezdrowie.gov.pl/RPM/RegistryList?page=2>, data dostępu: 12.05.2025 r.

17	"EM KARDIO" SPECJALISTYCZNA PORADNIA KARDIOLOGICZNA. GABINETY SPECJALISTYCZNE MARZANNA KAUS, SŁAWOMIR WOJTECZEK SPÓŁKA JAWNA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Żeromskiego 46/1-2
18	POWIATOWA STACJA SANITARNO-EPIDEMIOLOGICZNA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Czerwonego Krzyża 10
19	NZOZ SEZAMKOWA LEKARZE NIEWCZAS, WOŹNIAK SPÓŁKA PARTNERSKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Sezamkowa 14
20	PRZYCHODNIA ZDROWIE SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 55
21	CENTRUM TERAPII LOGOMED JOLANTA KOZERA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1Maja 65
22	GABINET REHABILITACJI MAŁGORZATA SADOWSKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, al. Marszałka Józefa Piłsudskiego 34
23	PRZYCHODNIA RODZINNA ALFA JERZY BŁASIAK, IZABELA PODSIADŁY-GAJDA, LEKARZE	26-110 Skarżysko-Kamienna, al. Niepodległości 88
24	MDENTAL BARTOSZ JAKÓBOWSKI	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. St. Moniuszki 28
25	ENKLAWA ZDROWIA JANUSZ GONCIARZ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Sokola 50A
26	DR SPÓŁKA CYWILNA DOMNIK ROKOSZ, DARIUSZ DUDEK	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 65
27	STOWARZYSZENIE POMOCY "ARKA NOEGO"	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Apteczna 7
28	BIOMAR GABINET FIZJOTERAPII I MEDYCYN Y NATURALNEJ MARTA JAKUBOWSKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 57
29	ROKOSZ DOMINIK BEZPIECZNA RADIOLOGIA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 65
30	ENKLAWA ZDROWIA SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Wiejska 50A
31	ELMEDICA.PL SPÓŁKA LEKARSKA STEC I PARTNERZY	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 43
32	MDENTAL MARTA JAKÓBOWSKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. St. Moniuszki 28
33	ELMEDICA.PL SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. 1 Maja 43
34	MEDYCYN A ESTETYCZNA - SPÓŁKA CYWILNA M.NAWROCKA, J.NAWROCKA	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Sokola 19A
35	BIO WAY PRO SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Spółdzielcza 30/3

36	NEWDENTAL SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	26-110 Skarżysko-Kamienna, ul. Spółdzielcza 67
----	---	---

Według Banku Danych Lokalnych GUS w roku 2023 w Gminie Skarżysko-Kamienna funkcjonowało 8 przychodni POZ podległych samorządowi terytorialnemu¹⁵.

Tabela 9. Liczba przychodni ogółem, praktyki lekarskie, przychodnie na 10 tys. ludności w roku 2023¹⁶

Jednostka terytorialna	przychodnie ogółem	praktyki lekarskie w miastach	przychodnie na 10 tys. ludności
POLSKA	23 460	2 342	6
ŚWIĘTOKRZYSKIE	670	112	6
Powiat skarżyski	33	6	5
Skarżysko-Kamienna	27	5	7
Starachowice	24	3	5
Ostrowiec Świętokrzyski	46	11	7

Na podstawie powyższych informacji można stwierdzić, że dostęp do usług z obszaru ochrony zdrowia w Gminie Skarżysko-Kamienna (mierzony liczbą przychodni w przeliczeniu na populację) jest nieco wyższy od średniej dla kraju, regionu, powiatu oraz Starachowic, natomiast zbliżony do wyników zanotowanych dla Ostrowca Świętokrzyskiego.

Powyższe dane (gromadzone przez instytucje statystyki publicznej) ukazują niepełny obraz sytuacji, np. brakuje informacji na temat stanu personelu medycznego (liczby etatów przeliczeniowych lekarza, pielęgniarki lub położnej) w relacji do liczby mieszkańców oraz liczby zadeklarowanych pacjentów do poszczególnych jednostek ochrony zdrowia w przeliczeniu na populację. Ponadto nie wiemy, ilu mieszkańców korzysta z usług medycznych poza terenem Gminy i odwrotnie – ilu mieszkańców sąsiednich jednostek administracyjnych korzysta z usług ochrony zdrowia na terenie Gminy Skarżysko-Kamienna. Z pewnością obszar ochrony zdrowia powinien zostać objęty osobną analizą.

¹⁵ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

¹⁶ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 10. Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną w roku 2023¹⁷

POLSKA	3 280
ŚWIĘTOKRZYSKIE	3 184
Powiat skarżyski	3 096
Skarżysko-Kamienna	2 577
Starachowice	2 115
Ostrowiec Świętokrzyski	2 700

Wyraźnie widać, że mieszkańcy Gminy Skarżysko-Kamienna mają relatywnie wysoki dostęp do placówek aptecznych na tle kraju, regionu, powiatu oraz Ostrowca Świętokrzyskiego, zaś niższy w porównaniu do Starachowic.

Gospodarka i rynek pracy

Poniżej prezentujemy kluczowe informacje odnośnie sfery gospodarczej, a także kondycji lokalnego rynku pracy w Gminie Skarżysko-Kamienna. Warto zaznaczyć, że niektóre dane dotyczące drugiej z wymienionych kwestii są zbierane w ujęciu powiatowym.

Tabela 11. Wybrane wskaźniki aktywności gospodarczej mieszkańców w roku 2023¹⁸

Jednostka terytorialna	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców
POLSKA	1 368	973
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 106	843
Powiat skarżyski	1 207	921
Skarżysko-Kamienna	1 319	959
Starachowice	1 099	793
Ostrowiec Świętokrzyski	1 242	966

Powyższe dane pokazują, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Skarżysko-Kamienna jest relatywnie wysoka na tle wskaźników zanotowanych dla Starachowic, powiatu skarżyskiego i województwa świętokrzyskiego, natomiast zbliżony do danych ogólnokrajowych oraz dla Ostrowca Świętokrzyskiego.

¹⁷ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

¹⁸ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Analogiczną sytuację odnotowano również w odniesieniu do liczby osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na populację.

Tabela 12. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w proc.)¹⁹

Jednostka terytorialna	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	5,2	6,3	5,8	5,2	5,1
ŚWIĘTOKRZYSKIE	8	8,5	8,7	7,8	7,8
Powiat skarżyski	14,6	16,7	16,5	14,7	14,5
Powiat starachowicki	8,1	8,9	9,8	9,6	10
Powiat ostrowiecki	10,7	11,6	10,3	9,6	10,5

Ponieważ informacje na temat stopy bezrobocia rejestrowanego zbierane są na poziomie powiatów, nie mamy możliwości zaprezentowania danych dla poszczególnych gmin (w tym dla Gminy Skarżysko-Kamienna). Powyżej zaprezentowane zostały dane dla powiatu skarżyskiego i trzech wybranych powiatów na tle parametrów regionalnych, jak również ogólnopolskich. Stopa bezrobocia dla powiatu skarżyskiego jest zdecydowanie wyższa na tle porównywanych powiatów, jak również województwa świętokrzyskiego i – w szczególności - całego kraju. Analizując powyższe dane warto zwrócić uwagę na dynamikę zmian porównywanych wskaźników. Po roku 2019 obserwujemy pogorszenie sytuacji na rynku pracy w ujęciu krajowym, regionalnym i lokalnym. Powyższa tendencja związana jest z kryzysem wywołanym pandemią COVID-19. Ponowny trend spadkowy stopy bezrobocia rejestrowanego obserwujemy od roku 2021.

Tabela 13. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych²⁰

Jednostka terytorialna	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	866 374	1 046 432	895 203	812 301	788 229
ŚWIĘTOKRZYSKIE	42 042	44 881	38 035	34 029	33 724
Powiat skarżyski	3 593	4 176	3 865	3 406	3 365
Powiat starachowicki	3 188	3 469	3 337	3 242	3 314
Powiat ostrowiecki	3 895	4 221	3 204	3 000	3 225

W roku 2023 w powiecie skarżyskim zarejestrowanych było 3 365 osób bezrobotnych. W tej grupie było 1 588 kobiet i 1 777 mężczyzn. 268 osób nie przekroczyło

¹⁹ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

²⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

25. roku życia, zaś 991 osób miało co najmniej 50 lat, ponadto odnotowano 2 020 osób pozostające bez pracy dłużej niż rok, co stanowi 60 proc. bezrobotnych ogółem²¹.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Skarżysku-Kamiennie na koniec marca 2025 r. w powiecie skarżyskim zarejestrowanych było 3342 bezrobotnych, w tym 1549 kobiet (46 proc. ww. populacji), a także 479 osób z prawem do zasiłku (14 proc. zarejestrowanych bezrobotnych). W grupie zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie skarżyskim najczęściej występują długotrwale bezrobotni (1990 osób, co stanowi 60 proc.), osoby powyżej 50. roku życia (964 osoby, 29 proc.), osoby do 30. roku życia (574 osoby, 17 proc.) oraz osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia (355 osób, czyli 11 proc.)²².

Niektóre z wymienionych grup społecznych określane są mianem pozostających w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czy też defaworyzowanych. W tym miejscu warto doprecyzować pojęcie defaworyzacji. „Grupy wykluczone – inaczej (...) defaworyzowane, grupy będące w trudnej sytuacji/położeniu na rynku pracy, czy też grupy problemowe na rynku pracy. Są to grupy osób związanych z tzw. wtórnym (drugorzędnym, pobocznym) rynkiem pracy, gdzie fluktuacja zatrudnienia jest bardzo wysoka, warunki pracy (wynagrodzenie, podnoszenie kwalifikacji itd.) zdecydowanie gorsze, a okresy bezrobocia częstsze (wielokrotne bezrobocie) i/lub dłużej trwające (długotrwale bezrobocie). Do niektórych grup wykluczonych zaliczamy całe grupy społeczne (np. młodzież), a czasem osoby (...) z bardzo specyficznymi problemami (np. opuszczające zakłady karne)...”²³.

Aktywność społeczna

Jednym z wyznaczników aktywności społecznej jest liczba organizacji pozarządowych. Według danych GUS liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców Gminy Skarżysko-Kamienna wynosi 38. Jest to najniższy wynik spośród analizowanych jednostek administracyjnych.

²¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

²² Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Skarżysku-Kamiennie, <https://skarzysko.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/statystyki-graficzne#/statistics/26100/1>, data dostępu: 12.05.2025 r.

²³ Źródło: <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/>

Tabela 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców²⁴

Jednostka administracyjna	2019	2020	2021	2022	2023
POLSKA	38	40	41	43	46
ŚWIĘTOKRZYSKIE	37	39	40	42	45
Powiat skarżyski	30	32	33	35	40
Skarżysko-Kamienna	27	29	30	33	38
Starachowice	32	35	37	38	44
Ostrowiec Świętokrzyski	29	30	32	34	40

Lokalny samorząd inicjuje działania wspierające organizacje pozarządowe w oparciu o przyjmowany corocznie „Program Współpracy Miasta Skarżyska-Kamiennej z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust 3 ustawy”. Należy nadmienić, że przedmiotowy dokument jest poddawany konsultacjom społecznym przed przyjęciem przez Radę Miasta. W 2025 roku zaplanowano przeznaczyć na działania wspierające organizacje pozarządowe co najmniej 1 292 000 zł. Program współpracy z organizacjami „trzeciego sektora” na 2025 rok obejmował zadania publiczne w zakresie:

1. przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży,
2. pomocy społecznej w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób,
3. ochrony i promocji zdrowia w tym działalności leczniczej w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej,
4. kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
5. wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu, krajoznawstwa, turystyki,
6. działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3²⁵.

W 2023 roku Miasto w formie wspierania i powierzenia zadań publicznych dofinansowało (w trybie konkursowym lub pozakonkursowym) projekty/zadania na łączną kwotę 1 555 000 zł. Największą kwotę przeznaczono na realizację zadania z obszaru

²⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

²⁵ „Roczny Program Współpracy Miasta Skarżyska-Kamiennej z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r na rok 2025”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 2-3

przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży (1 089 451,62 zł). W ramach realizacji tego zadania zorganizowano m.in. pozalekcyjne zajęcia profilaktyczne, obozy letnie, kolonie i półkolonie oraz zimowiska dla dzieci i młodzieży; zapewniono wsparcie terapeutyczne i rehabilitacyjne dla osób uzależnionych i współuzależnionych; prowadzono poradnictwo oraz działania na rzecz propagowania trzeźwości i przeciwdziałania przemocy, a także przeprowadzono działania edukacyjne i poradnicze dla dzieci, młodzieży, rodziców i wychowawców w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i sytuacjom kryzysowym. Ważną pozycję w budżecie stanowiło również zadanie z zakresu kultury fizycznej i sportu (579 673, 10 zł). W celu wspierania aktywnego trybu życia i integracji społecznej, zrealizowano programy promujące kulturę fizyczną w różnych środowiskach i grupach społecznych we współpracy z organizacjami innymi niż kluby sportowe, promowano sport i rekreację jako formę rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami, a także prowadzono szkolenia w sekcjach sportowych oraz umożliwiono udział dzieci i młodzieży we współzawodnictwie sportowym w ramach rozgrywek ligowych organizowanych przez kluby sportowe²⁶.

Kolejnym istotnym wskaźnikiem, na podstawie którego można zdiagnozować poziom kapitału społecznego oraz partycypacji społecznej jest frekwencja wyborcza.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza (%)²⁷

Jednostka terytorialna	Wybory samorządowe (wójtów, burmistrzów, prezydentów) (2018) – I tura	Wybory parlamentarne - sejm (2019)	Wybory Prezydenta (2020) – II tura	Wybory parlamentarne - sejm (2023)	Wybory samorządowe (wójtów, burmistrzów, prezydentów) (2024) – I tura
POLSKA	54,90	61,74	68,18	74,38	51,99
ŚWIĘTOKRZYSKIE	56,72	57,70	66,37	71,09	55,42
Powiat skarżyski	53,17	57,86	65,87	71,98	54,47
Skarżysko-Kamienna	51,49	58,97	65,68	72,80	52,04
Starachowice	52,55	60,12	65,09	70,73	53,49
Ostrowiec Świętokrzyski	47,92	55,78	62,27	68,44	43,27

²⁶ „Sprawozdanie z realizacji Rocznego Programu Współpracy Gminy Skarżyska-Kamiennej z Organizacjami Pozarządowymi w roku 2023”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 6-12

²⁷ Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, <https://pkw.gov.pl/>, data dostępu: 12.05.2025 r.

Według danych Państwowej Komisji Wyborczej mieszkańcy Gminy Skarżysko-Kamienna charakteryzują się przeciętną aktywnością wyborczą. Przede wszystkim zwraca uwagę relatywnie niska frekwencja w wyborach samorządowych (zarówno w 2018, jak i w 2024 roku) na tle danych ogólnopolskich, regionalnych i powiatowych, a także w porównaniu do Starachowic. Dodajmy, że na wskaźniki w wyborach samorządowych mogą oddziaływać czynniki o charakterze lokalnym (np. sytuacja na miejscowej scenie politycznej). Poziom uczestnictwa w wyborach parlamentarnych (2019 i 2023 r.) był niższy od danych ogólnokrajowych, zaś nieco wyższy na tle województwa świętokrzyskiego, powiatu skarżyskiego oraz Ostrowca Świętokrzyskiego. Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym czy ogólnopolskim frekwencja w kolejnych wyborach parlamentarnych (2019 i 2023 r.) zdecydowanie wzrosła. Z kolei poziom uczestnictwa w wyborach prezydenckich (w 2020 r.) był zbliżony do danych dla powiatu oraz dla Starachowic, zaś niższy od wartości zanotowanych dla kraju i województwa. Warto zaznaczyć, że – spośród porównywanych jednostek terytorialnych – najmniej aktywnymi wyborcami są mieszkańcy Ostrowca Świętokrzyskiego (dotyczy to zarówno wyborów lokalnych, jak i ogólnopolskich).

Edukacja

W poniższych tabelach zamieszczamy listę publicznych i niepublicznych placówek edukacyjnych funkcjonujących w Gminie Skarżysko-Kamienna, przygotowaną na podstawie Systemu Informacji Oświatowej Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Tabela 16. Zestawienie placówek edukacyjnych w Gminie Skarżysko-Kamienna²⁸

LP.	RODZAJ PLACÓWKI	NAZWA	ULICA	NR BUDYNKU	STATUS
1	Branżowa szkoła I stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 1 ZESPOŁU SZKÓŁ TECHNICZNYCH IM. ARMII KRAJOWEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Tysiąclecia	22	publiczna
2	Branżowa szkoła I stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 2 ZESPOŁU SZKÓŁ EKONOMICZNYCH IM. MIKOŁAJA KOPERNIKA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Powstańców Warszawy	11	publiczna

²⁸ Źródło: System Informacji Oświatowej, Centrum Informatyczne Edukacji MEN, Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych, <https://rspo.men.gov.pl/>, data dostępu: 12.05.2025 r.

3	Branżowa szkoła I stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 3 ZESPOŁU SZKÓŁ SAMOCHODOWO-USŁUGOWYCH IM. WŁADYSŁAWA OSETA WASILEWSKIEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Oseta Wasilewskiego	5	publiczna
4	Branżowa szkoła I stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 4 IM. „INŻ. EUGENIUSZA KWIATKOWSKIEGO” ZESPOŁU SZKÓŁ TRANSPORTOWO-MECHATRONICZNYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	119	publiczna
5	Branżowa szkoła I stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA SPECJALNA NR 1 SPECJALNEGO OŚRODKA SZKOLNO-WYCHOWAWCZEGO NR 1 IM. JANUSZA KORCZAKA ZESPOŁU PLACÓWEK EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
6	Branżowa szkoła I stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA SPECJALNA NR 2 IM. ANDRZEJA KOZIEI W ZESPOLE PLACÓWEK RESOCJALIZACYJNO - WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	131	publiczna
7	Branżowa szkoła II stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA NR 1 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ ZESPOŁU SZKÓŁ TECHNICZNYCH IM. ARMII KRAJOWEJ	al. Tysiąclecia	22	publiczna
8	Branżowa szkoła II stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA NR 2 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ W ZESPOLE SZKÓŁ SAMOCHODOWO-USŁUGOWYCH IM. WŁADYSŁAWA „OSETA” WASILEWSKIEGO	ul. Oseta Wasilewskiego	5	publiczna
9	Branżowa szkoła II stopnia	BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA SPECJALNA NR 3 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
10	Branżowe Centrum Umiejętności	BRANŻOWE CENTRUM UMIEJĘTNOŚCI W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	119	publiczna
11	Bursa	BURSA SZKOLNA W ZESPOLE PLACÓWEK EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	16	publiczna
12	Placówka Kształcenia Ustawicznego - bez szkół	CENTRUM KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO „MULTIEDUKATOR”	ul. Okrzei	18	niepubliczna
13	Placówka Kształcenia Ustawicznego - bez szkół	CENTRUM KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	124	publiczna
14	Zespół szkół i placówek oświatowych	CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	124	publiczna
15	Centrum Kształcenia Zawodowego	CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Metalowców	54	niepubliczna

16	Centrum Kształcenia Zawodowego	CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W ZESPOLE SZKÓŁ TECHNICZNYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Tysiąclecia	20	publiczna
17	Liceum ogólnokształcące	I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH W ZESPOLE SZKÓŁ TECHNICZNYCH IM. ARMII KRAJOWEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Tysiąclecia	22	publiczna
18	Liceum ogólnokształcące	I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. JULIUSZA SŁOWACKIEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. 1 Maja	82	publiczna
19	Liceum ogólnokształcące	II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH ZESPOŁU SZKÓŁ SAMOCHODOWO-USŁUGOWYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Oseta Wasilewskiego	5	publiczna
20	Liceum ogólnokształcące	II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. ADAMA MICKIEWICZA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Marszałka Józefa Piłsudskiego	50	publiczna
21	Liceum ogólnokształcące	III LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Powstańców Warszawy	11	publiczna
22	Kolegium Pracowników Służb Społecznych	KOLEGIUM PRACOWNIKÓW SŁUŻB SPOŁECZNYCH IM. MIECZYSLAWA MICHAŁOWICZA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	124	publiczna
23	Liceum ogólnokształcące	LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH „ŻAK” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Marszałka Józefa Piłsudskiego	23	niepubliczna
24	Liceum ogólnokształcące	LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE SPECJALNE W ZESPOLE PLACÓWEK EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
25	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii ze szkołami	MŁODZIEŻOWY OŚRODEK SOCJOTERAPII W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	131	publiczna
26	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy	MŁODZIEŻOWY OŚRODEK WYCHOWAWCZY W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	131	publiczna
27	Branżowa szkoła II stopnia	NIEPUBLICZNA BRANŻOWA SZKOŁA II STOPNIA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Metalowców	54	niepubliczna
28	Centrum Kształcenia Zawodowego	NIEPUBLICZNA PLACÓWKA KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO SPECTRA KATARZYNA STĘPIEŃ	pl. Floriański	1	niepubliczna
29	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	NIEPUBLICZNA PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA "ŚWIĘTOKRZYSKA" W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Mickiewicza	11	niepubliczna
30	Szkoła policealna	NIEPUBLICZNA SZKOŁA POLICEALNA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ ZAKŁADU DOSKONAŁENIA ZAWODOWEGO W KIELCACH	ul. Metalowców	54	niepubliczna
31	Przedszkole	NIEPUBLICZNE NAUKOWE PRZEDSZKOLE INTEGRACYJNE „MINI COLLEGE” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Mickiewicza	11	niepubliczna
32	Przedszkole	NIEPUBLICZNE PRZEDSZKOLE" BABY WORLD" Z ODDZIAŁAMI	ul. Akacyjowa	1	niepubliczna

		INTEGRACYJNYMI W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ			
33	Punkt przedszkolny	NIEPUBLICZNY PUNKT PRZEDSZKOLNY O PROFILU BEHAWIORALNYM "NIEBIESKIE PRZEDSZKOLE SKARŻYSKO" W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Rejowska	65	niepubliczna
34	Placówka Kształcenia Ustawicznego - bez szkół	OŚRODEK SZKOLENIOWY CENTRUM NAUKI I BIZNESU „ŻAK” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Marszałka Józefa Piłsudskiego	23	niepubliczna
35	Szkoła muzyczna I stopnia	PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA I STOPNIA IM. ZYGMUNTA NOSKOWSKIEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	pl. Floriański	14	publiczna
36	Szkoła policealna	POLICEALNA SZKOŁA PRACOWNIKÓW SŁUŻB SPOŁECZNYCH IM. MIECZYŚŁAWA MICHAŁOWICZA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	124	publiczna
37	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	pl. Floriański	1	publiczna
38	Biblioteki pedagogiczne	POWIATOWA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	pl. Floriański	1	publiczna
39	Zespół szkół i placówek oświatowych	POWIATOWE CENTRUM ROZWOJU EDUKACJI W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	pl. Floriański	1	publiczna
40	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	PRYWATNA PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA „DOBRE MIEJSCE” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Słowackiego	29	niepubliczna
41	Szkoła podstawowa	PRYWATNA SZKOŁA PODSTAWOWA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Słowackiego	29	niepubliczna
42	Przedszkole	PRYWATNE PRZEDSZKOLE JĘZYKOWE „LITTLE PEOPLE” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Słowackiego	29	niepubliczna
43	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 1 IM. WANDY CHOTOMSKIEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Rynek	63	publiczna
44	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 10 IM. KUBUSIA PUCHATKA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Okrzei	4	publiczna
45	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 12 Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Sportowa	34	publiczna
46	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 16 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Spółdzielcza	18	publiczna
47	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 2 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Książęca	149	publiczna
48	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 3 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Zwycięzców	13	publiczna

49	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 4 IM. JANA BRZECHWY W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Sikorskiego	17	publiczna
50	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 6 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Kossaka	5	publiczna
51	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 7 IM. JANUSZA KORCZAKA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Zielna	27	publiczna
52	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 9 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Paryska	223	publiczna
53	Przedszkole	PRZEDSZKOLE SPECJALNE NR 2 SPECJALNEGO OŚRODKA SZKOLNO-WYCHOWAWCZEGO NR 2 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Spacerowa	31	publiczna
54	Przedszkole	PRZEDSZKOLE SPECJALNE W ZESPOLE PLACÓWEK EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
55	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	SPECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY NR 1 IM. JANUSZA KORCZAKA W ZESPOLE PLACÓWEK EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
56	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	SPECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY NR 2 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Spacerowa	31	publiczna
57	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Konarskiego	17	publiczna
58	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 13 IM. MJR. HENRYKA DOBRZAŃSKIEGO „HUBALA” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Sezamkowa	23	publiczna
59	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 IM. ORŁA BIAŁEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Zwycięzców	13	publiczna
60	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 3 IM. HENRYKA SIENKIEWICZA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Sportowa	30	publiczna
61	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 4 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Książęca	149	publiczna
62	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 5 IM. JANA PAWŁA II W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Norwida	3	publiczna
63	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 7 IM. OBROŃCÓW WESTERPLATTE W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Zielna	29	publiczna
64	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 8 IM. STEFANA ŻEROMSKIEGO W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Podjazdowa	21	publiczna
65	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 9 IM. KSIĘDZA PROFESORA WŁODZIMIERZA SEDŁAKA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Warszawska	54	publiczna
66	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA SPECJALNA NR 1 W SPECJALNYM OŚRODKU SZKOLNO-WYCHOWAWCZYM NR 1 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna

67	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA SPECJALNA NR 2 W SPECJALNYM OŚRODKU SZKOLNO-WYCHOWAWCZYM NR 2 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Spacerowa	31	publiczna
68	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA SPECJALNA NR 3 IM. ANDRZEJA KOZIEI W ZESPOLE PLACÓWEK RESOCJALIZACYJNO - WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	131	publiczna
69	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA CENTRUM NAUKI I BIZNESU "ŻAK" W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Marszałka Józefa Piłsudskiego	23	niepubliczna
70	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA NR 1 W ZESPOLE SZKÓŁ TECHNICZNYCH IM. ARMII KRAJOWEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Tysiąclecia	22	publiczna
71	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA NR 2 W ZESPOLE SZKÓŁ EKONOMICZNYCH IM. MIKOŁAJA KOPERNIKA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Powstańców Warszawy	11	publiczna
72	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA NR 3 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Oseta Wasilewskiego	5	publiczna
73	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA NR 4 IM. INŻ. EUGENIUSZA KWIATKOWSKIEGO W ZESPOLE SZKÓŁ TRANSPORTOWO-MECHATRONICZNYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Legionów	119	publiczna
74	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA OPIEKI MEDYCZNEJ „ŻAK” W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Marszałka Józefa Piłsudskiego	23	niepubliczna
75	Szkoła policealna	SZKOŁA POLICEALNA SPECJALNA W ZESPOLE PLACÓWEK EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
76	Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	SZKOŁA SPECJALNA PRZYSPOSABIAJĄCA DO PRACY NR 1 W SPECJALNYM OŚRODKU SZKOLNO-WYCHOWAWCZYM NR 1 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Szkolna	15	publiczna
77	Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	SZKOŁA SPECJALNA PRZYSPOSABIAJĄCA DO PRACY NR 2 W SPECJALNYM OŚRODKU SZKOLNO-WYCHOWAWCZYM NR 2 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Spacerowa	31	publiczna
78	Technikum	TECHNIKUM NR 1 ZESPOŁU SZKÓŁ TECHNICZNYCH IM. ARMII KRAJOWEJ W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	al. Tysiąclecia	22	publiczna
79	Technikum	TECHNIKUM NR 2 ZESPOŁU SZKÓŁ EKONOMICZNYCH W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Powstańców Warszawy	11	publiczna
80	Technikum	TECHNIKUM NR 3 W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ	ul. Oseta Wasilewskiego	5	publiczna
81	Technikum	TECHNIKUM NR 4 IM. INŻ. EUGENIUSZA KWIATKOWSKIEGO W ZESPOLE SZKÓŁ TRANSPORTOWO-MECHATRONICZNYCH	ul. Legionów	119	publiczna

Na terenie Gminy Skarżysko-Kamienna działalność prowadzi 7 żłobków:

- Żłobek Miejski nr 2, Skarżysko-Kamienna, ul. Wojciecha Kossaka 5,
- Żłobek Miejski nr 3, Skarżysko-Kamienna, ul. Rynek 63,
- Klub Dzieciocy, Skarżysko-Kamienna, ul. Paryska 223,
- Prywatny Żłobek "Baby World" w Skarżysku-Kamiennej, Skarżysko-Kamienna, ul. Akacyjowa 1,
- Niepubliczny Naukowy Żłobek Mini College, Skarżysko-Kamienna, ul. Mickiewicza 11/3,
- Żłobek Miejski nr 1, Skarżysko-Kamienna, ul. Paryska 223,
- Niepubliczny Żłobek Mini College 2, Skarżysko-Kamienna, ul. Rejowska 99²⁹.

Tabela 17. Wyniki egzaminu ośmioklasisty w 2024 roku (proc.)³⁰

Jednostka administracyjna	język polski		matematyka		język angielskie	
	liczba zdających	średni wynik	liczba zdających	średni wynik	liczba zdających	średni wynik
ŚWIĘTOKRZYSKIE	5 547	59.19	5 548	51.59	5 539	64.42
Powiat skarżyski	271	51.48	271	42.17	272	64.61
Skarżysko-Kamienna	176	46.99	176	39.52	175	62.93
Starachowice	183	57.40	182	48.57	185	64.16
Ostrowiec Świętokrzyski	236	49.57	236	40.10	235	59.03

W roku szkolnym 2024 wyniki egzaminów końcowych uczniów szkół podstawowych na terenie Gminy Skarżysko-Kamienna z języka polskiego i matematyki były niższe zarówno od danych regionalnych i powiatowych, jak i w odniesieniu do wyników zanotowanych w Starachowicach i Ostrowcu Świętokrzyskim. W przypadku języka angielskiego rezultaty były nieco wyższe od wyników dla Ostrowca Świętokrzyskiego, zaś niższe od tych zaobserwowanych w województwie świętokrzyskim, powiecie skarżyskim, Starachowicach.

²⁹ Źródło: <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiaadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow>, data dostępu: 12.05.2025 r.

³⁰ Źródło: <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>, 12.05.2025 r.

Kultura

Samorządową instytucją odpowiedzialną za organizację życia kulturalnego w Gminie Skarżysko-Kamienna jest Miejskie Centrum Kultury im. Leopolda Staffa w Skarżysku-Kamiennej (MCK). Instytucja ta stwarza przestrzeń do aktywnego uczestnictwa w kulturze poprzez prowadzenie zajęć artystycznych i edukacyjnych, umożliwiając rozwój umiejętności oraz zdobywanie wiedzy. Miejskie Centrum Kultury wspiera również lokalne inicjatywy i grupy twórcze, zapewniając im warunki do działania oraz promując ich aktywność. W strukturach MCK działa 14 grup artystycznych, takich jak zespoły muzyczne, chóry, grupy teatralne i taneczne, do których w 2023 roku należało 182 uczestników, w tym dzieci, młodzież i seniorzy. Dodatkowo swoją działalność rozwijają również 23 koła, kluby i sekcje tematyczne, zrzeszające ponad 800 uczestników i oferujące im wybór zajęć plastycznych, literackich, komputerowych, fotograficznych, sportowych i rekreacyjnych. MCK organizuje różnorodne wydarzenia, m.in. koncerty, spektakle, wystawy, pikniki, turnieje, przeglądy artystyczne i warsztaty. W 2023 roku duże zainteresowanie wśród lokalnej społeczności wzbudziły m.in. „Dni Skarżyska-Kamiennej”, w których uczestniczyło ok. 10 tysięcy osób, a także 50. Ogólnopolski Turniej Recytatorski im. Leopolda Staffa. MCK aktywnie odpowiada na potrzeby osób starszych, oferując im bezpłatne koncerty, spotkania z muzyką, warsztaty czy prelekcje. W MCK działa również kino „CENTRUM”, które w 2023 roku zaprezentowało ponad tysiąc seansów, gromadząc blisko 27 tysięcy widzów. Instytucja angażuje się również w działalność społeczną i charytatywną, m.in. w organizację 31. Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Ponadto dokumentuje historię miasta, prowadząc izbę pamięci i gromadząc archiwalia³¹.

Ważnym podmiotem kulturalnym w Gminie jest również Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. ks. prof. Włodzimierza Sedlaka w Skarżysku-Kamiennej. Placówka prowadzi systematyczne działania w zakresie gromadzenia, opracowywania i udostępniania zbiorów bibliotecznych, uwzględniając potrzeby lokalnej społeczności. Szczególną uwagę poświęca materiałom o charakterze regionalnym, które służą dokumentowaniu dorobku intelektualnego i kulturalnego miasta oraz powiatu. Biblioteka zapewnia dostęp do swoich zasobów zarówno na miejscu, jak i poprzez wypożyczenia zewnętrzne, prowadzi również

³¹ „Raport o stanie Gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 79-81

wymianę międzybiblioteczną oraz działania skierowane do osób z niepełnosprawnościami i ograniczeniami zdrowotnymi. Jako ośrodek informacji biblioteczno-bibliograficznej opracowuje własne bazy danych katalogowych, faktograficznych i bibliograficznych, rozwijając tym samym funkcje informacyjne. W ramach pełnionego nadzoru merytorycznego wspiera biblioteki publiczne na terenie powiatu, oferując pomoc metodyczną, organizując szkolenia, konsultacje oraz udzielając wsparcia w zakresie opracowania zbiorów, doboru literatury i selekcji księgozbiorów. Instytucja podejmuje także liczne inicjatywy promujące literaturę, sztukę i wiedzę, poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, wystaw, spotkań autorskich i konkursów. Współdziałając z innymi bibliotekami oraz instytucjami oświatowo-kulturalnymi, biblioteka aktywnie uczestniczy w kształtowaniu życia intelektualnego i kulturalnego regionu³².

Tabela 18. Wybrane wskaźniki dot. usług bibliotecznych w roku 2023³³

Jednostka adm.	biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
POLSKA	2,0	4 523	3 303,0	141	18,4
ŚWIĘTOKRZYSKIE	2,1	4 600	3 598,4	106	22,9
Powiat skarżyski	1,3	7 567	2 939,9	82	25,3
Skarżysko-Kamienna	1,0	10 306	2 374,6	69	28,6
Starachowice	1,6	6 345	1 621,3	105	21,3
Ostrowiec Świętokrzyski	1,1	8 870	3 395,5	90	31,6

Wyraźnie widać, że mieszkańcy Gminy Skarżysko-Kamienna mają najniższy dostęp do usług bibliotecznych na tle danych ogólnopolskich, wojewódzkich, powiatowych oraz gmin miejskich ujętych w powyższej tabeli. Według Banku Danych Lokalnych GUS w latach 2019-2021 liczba czytelników bibliotek na 1000 mieszkańców w Gminie Skarżysko-Kamienna stale malała, co z pewnością miało związek z ograniczeniami wprowadzonymi w związku z pandemią COVID-19 – w 2019 roku wskaźnik wynosił 78 czytelników, a w 2021 roku analogiczny wskaźnik wynosił 63 osób. Natomiast w kolejnych latach odnotowywany jest wzrost liczby osób korzystających z ww. usług –

³² Źródło: <https://www.biblioteka24.eu/statut/>, data dostępu: 21.05.2025 r.

³³ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

w 2022 roku - 67 czytelników, a w 2023 roku - 69 czytelników. Jednocześnie liczba czytelników w Gminie Skarżysko-Kamienna w przeliczeniu na populację jest niższa od wartości dla wszystkich gmin miejskich ujętych w zestawieniu, powiatu, regionu oraz kraju. Pomimo nielicznej grupy czytelników, mieszkańcy Gminy Skarżysko-Kamienna średnio wypożyczają więcej książek na tle mieszkańców Starachowic, powiatu skarżyskiego, województwa świętokrzyskiego i całej Polski³⁴.

Tabela 19. Wybrane wskaźniki dot. usług kulturalnych w roku 2023³⁵

Jednostka administracyjna	liczba uczestników imprez na 1000 ludności	liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę)	centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 10 tys. ludności
POLSKA	888,3	9 501,77	1,1
ŚWIĘTOKRZYSKIE	743,4	10 433,03	1,0
Powiat skarżyski	678,7	13 620,60	0,7
Skarżysko-Kamienna	965,8	41 224,00	0,2
Starachowice	356,2	14 805,33	0,7
Ostrowiec Świętokrzyski	824,7	31 046,50	0,3

W analizie wzięto również pod uwagę wskaźniki dotyczące innych usług kulturalnych, świadczonych przez podmioty lokalne. W powyższej tabeli na uwagę zasługują dane dotyczące liczby uczestników imprez masowych. Są one zdecydowanie wyższe od wartości analogicznych wskaźników dla gmin miejskich zawartych w powyższym zestawieniu, powiatu, regionu i kraju. W przypadku liczby obiektów kulturalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców Gmina Skarżysko-Kamienna wyróżniła się najniższą wartością tego parametru spośród wszystkich analizowanych jednostek terytorialnych. W pozostałych gminach, a także na poziomie powiatowym, regionalnym i ogólnopolskim liczba instytucji kulturalnych w przeliczeniu na populację jest znacznie wyższa. Co za tym idzie, w Gminie Skarżysko-Kamienna największa liczba osób przypada na placówkę kulturalną. Powyższe dane mogą świadczyć o relatywnie niskim dostępie mieszkańców Gminy Skarżysko-Kamienna do usług kulturalnych, ale również mogą być rezultatem specyficznych rozwiązań organizacyjnych w sferze kultury, przyjętych na poziomie lokalnym.

³⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

³⁵ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Sport i rekreacja

Sportem i rekreacją w Gminie Skarżysko-Kamienna w głównej mierze zajmuje się Miejskie Centrum Sportu i Rekreacji w Skarżysku-Kamiennej (MCSiR). Instytucja ta realizuje liczne przedsięwzięcia o charakterze sportowym i rekreacyjnym, umożliwiając korzystanie z dostępnej infrastruktury, skateparku z pumptrackiem, hali sportowej, lodowiska oraz miejskiej wypożyczalni rowerów. W 2023 roku zrealizowano kompleksowy program wydarzeń, obejmujący zarówno inicjatywy lokalne, jak i imprezy o zasięgu ogólnopolskim. Wśród nich znalazły się m.in. zawody piłkarskie, turnieje bokserskie, memoriały, turnieje tańca towarzyskiego, rajd rowerowy oraz wydarzenia związane ze sportami miejskimi. Ważnym elementem działalności Miejskiego Centrum Sportu i Rekreacji była również organizacja projektów w ramach ogólnokrajowych kampanii, takich jak Europejski Tydzień Sportu czy Sportowy Turniej Miast i Gmin. MCSiR aktywnie współpracuje z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami i klubami sportowymi, zapewniając wysoki poziom organizacyjny wydarzeń oraz dostępność zajęć treningowych. W okresie letnim instytucja zarządza terenami wypoczynkowymi nad zalewem Rejów, gdzie funkcjonuje strzeżone kąpielisko³⁶.

4. Analiza wyników badania ilościowego

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania ilościowego. Jak już wspomnieliśmy, pomiar został zrealizowany z wykorzystaniem techniki CAWI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy) na kwotowej próbie N=233 mieszkańców Skarżyska-Kamiennej.

Poniżej prezentujemy kluczowe informacje na temat struktury próby, która była ważona ze względu na płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania według podziału na osiedla. Kluczowe parametry społeczno-demograficzne zamieszczone w poniższej tabeli są istotne w kontekście analiz prezentowanych w tej części opracowania.

³⁶ „Raport o stanie Gminy Skarżysko-Kamienna za 2023 rok”, Skarżysko-Kamienna, 2024, str. 84-85

Tabela 20. Struktura próby (dane w %)

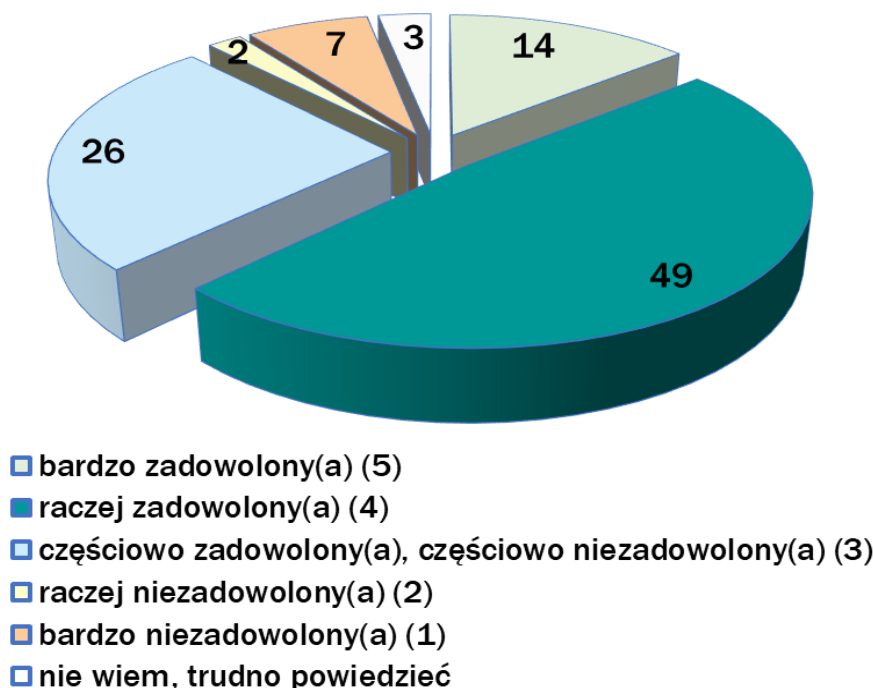
PŁEĆ	
kobieta	53
mężczyzna	47
WIEK	
15-29	15
30-39	13
40-49	20
50-59	14
60-74	29
75 i więcej	9
WYKSZTAŁCENIE	
podstawowe (w tym gimnazjalne)	5
zawodowe	12
średnie	23
wyższe (w tym licencjackie)	60
SYTUACJA ZAWODOWA	
pracuję na stałe (na etacie)	49
jestem emerytem(ką), rencistą(tką)	27
jestem uczniem, studentem	8
pracuję dorywczo (na umowę cywilno-prawną)	6
jestem przedsiębiorcą, własna działalność gospodarcza	6
inna sytuacja	6
jestem bezrobotnym(a)	4
jestem rolnikiem	1
zajmuję się domem (nie pracuję)	1
MIEJSCE ZAMIESZKANIA (OSIEDLE)	
OBSZAR 1: Milica - Przylesie, Odrodzenia, Piłsudskiego, Place	37
OBSZAR 2: Przydworcowe, Kolejowe, Żeromskiego	25
OBSZAR 3: Dolna Kamienna I, Dolna Kamienna II, Łyżwy, Usłów	11
OBSZAR 4: Borki, Książęce, Pogorzałe	10
OBSZAR 5: Kolonia Górna - Młodzawy, Rejów, Skalka, Zachodnie	9
OBSZAR 6: Bzinek, Bór, Paryska, Metalowiec	8
POSIADANIE DZIECI	
mam przynajmniej 1 dziecko w wieku 6 lat lub młodsze	16
mam przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat	27
mam przynajmniej 1 dziecko w wieku 16-18 lat	8
nie mam dzieci w wieku poniżej 18 lat	60
SAMOOCENA KONDYCJI EKONOMICZNEJ GOSPODARSTWA DOMOWEGO	

trudna, nie wystarcza nam na wszystkie podstawowe potrzeby	13
średnia, wystarcza nam na podstawowe potrzeby, ale żyjemy skromnie	52
dobra, nie musimy specjalnie oszczędzać, ani niczego sobie odmawiać	35
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	
osoba pełnosprawna	77
osoba z niepełnosprawnością ruchową	15
osoba z niepełnosprawnością inną niż ruchowa	8

Jak już wspomnieliśmy, w zrealizowanej próbie kontrolowane były parametry płci, wieku oraz miejsca zamieszkania (osiedle), pozostałe rozkłady zostały uzyskane w sposób wtórny, na podstawie uzyskanych odpowiedzi respondentów. Po zakończeniu realizacji pomiaru przeprowadzona została statystyczna procedura, zwana ważeniem danych, polegająca na dostosowaniu (wyrównaniu) struktury zrealizowanej próby (rozkładu podstawowych zmiennych społeczno-demograficznych) do parametrów badanej populacji (mieszkańców Skarżyska-Kamiennej w wieku 15 lub więcej lat). Co istotne, kobiety przeważają nad mężczyznami, a 38 proc. badanych stanowią osoby w wieku 60 lat i starsze. Ponad połowę ankietowanych stanowią osoby z wykształceniem wyższym, zaś przeszło 80 proc. ma wykształcenie co najmniej średnie. 49 proc. respondentów pracuje na etacie, natomiast niemal 27 proc. badanych to emeryci i renciści. W zrealizowanej próbie 23 proc. stanowią osoby z niepełnosprawnościami (na podstawie zebranych deklaracji). 4 na 10 badanych deklaruje, że w ich gospodarstwach domowych zamieszkują dzieci lub młodzież poniżej 18. roku życia. Przeszło połowa badanych ocenia sytuację ekonomiczną swoich gospodarstw domowych jako średnią, przeciętną, 35 proc. formułuje ocenę pozytywną, natomiast 13 proc. – negatywną.

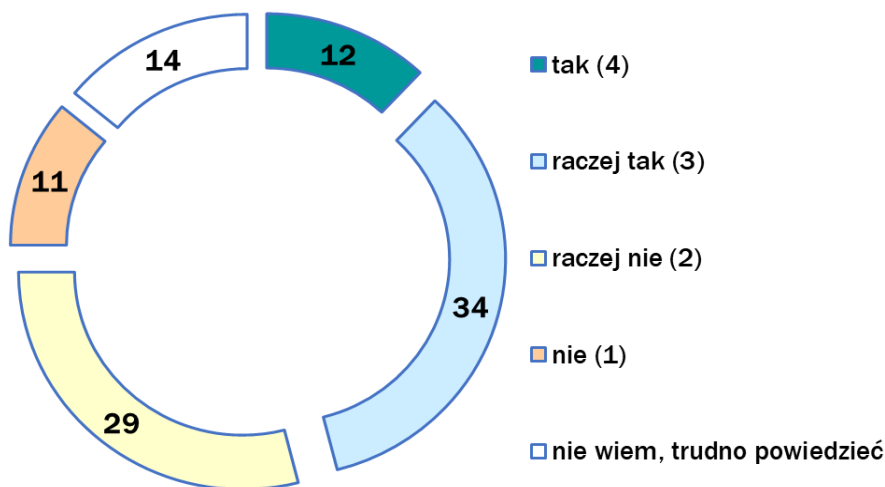
Wykres 1. Poziom zadowolenia z relacji z sąsiadami (dane w %)

Dane na temat poziomu zadowolenia z relacji z sąsiadami zostały zebrane z wykorzystaniem skali pięciostopniowej (1 = „bardzo niezadowolony(a)”, 5 = „bardzo zadowolony(a)”). 63 proc. deklaruje wysoki stopień satysfakcji, zaś uzyskana średnia wynosi 3,63 – jest to rezultat ulokowany pomiędzy neutralną lub ambiwalentną („3”) oraz umiarkowanie pozytywną kategorią odpowiedzi („4”). Warto dodać, że w innych podobnych pomiarach prowadzonych przez firmę LBS zazwyczaj obserwowane są bardziej pozytywne oceny. Szczególnie wysokie rezultaty odnotowano wśród osób deklarujących wysoki poziom poczucia sprawczości (77 proc.).

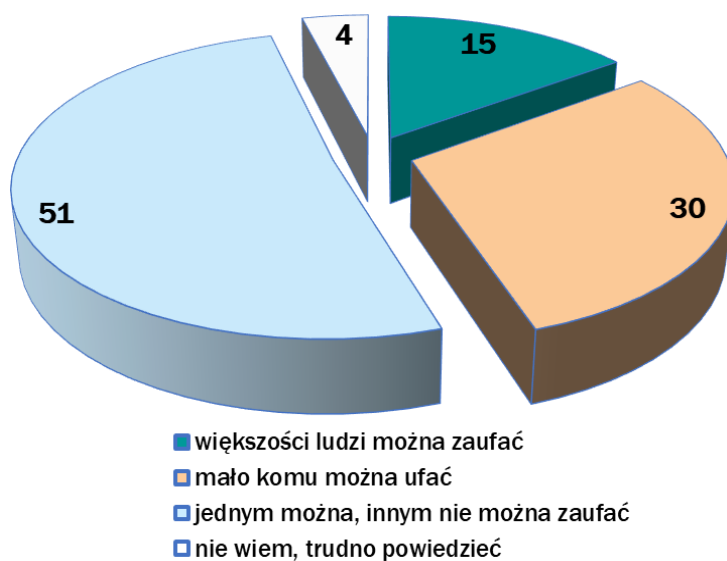
Powyższa różnica między zmiennymi jest istotna statystycznie na poziomie 95 proc. W uproszczeniu – jest to miara wiarygodności rezultatu, a więc prawdopodobieństwo, z którym można stwierdzić, czy uzyskane wyniki, w tym zaobserwowane związki lub różnice, nie są rezultatem oddziaływania czynników przypadkowych. Analogiczną konwencję zastosowano w dalszej części opracowania.

Wykres 2. Poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych w Skarżysku-Kamiennym (dane w %)

46 proc. badanych deklaruje wysoki lub bardzo wysoki poziom poczucia sprawczości – jest to przeciętny wynik na tle rezultatów innych podobnych pomiarów, realizowanych przez firmę LBS. Poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych najczęściej wyrażają osoby zadowolone z relacji sąsiedzkich (57 proc.), mieszkańcy wysoko oceniający jakość życia w mieście (72 proc.), jak również osoby pozytywnie oceniające kondycję ekonomiczną swoich gospodarstw domowych (61 proc.).

Wykres 3. Zaufanie w relacjach z innymi (dane w %)

Na tle innych badań realizowanych przez firmę LBS, odnotowany poziom zaufania w codziennych relacjach z innymi jest raczej przeciętny³⁷. 15 proc. uważa, że większości ludzi można zaufać, a przeszło połowa uczestników pomiaru deklaruje, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych. Niski poziom zaufania do innych deklaruje 3 na 10 badanych. Najwyższy poziom zaufania do innych deklarują osoby zadowolone ze swoich relacji z sąsiadami (22 proc.), respondenci o wysokim poziomie poczucia sprawczości (27 proc.), jak również ankietowani pozytywnie oceniający jakość życia w mieście (46 proc.).

Tabela 21. Podejmowanie różnych form aktywności społecznej (dane w %)

głosowałem(am) we wszystkich lub prawie wszystkich wyborach samorządowych	67
brałem(am) udział w zebraniach spółdzielni lub wspólnoty mieszkaniowej	36
działałem(am) lub wspierałem(a) działalność organizacji pozarządowej	30
brałem(am) udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych	26
brałem(am) udział w działaniach społecznych jako wolontariusz(ka)	25
brałem(am) udział we wspólnych działaniach z sąsiadami	24
dyskutowałem(am) o sprawach lokalnych w Internecie	22
brałem(am) udział w konsultacjach społecznych w sprawach lokalnych	20
zbierałem(am) podpisy pod petycją lub interweniowałem(am) w sprawach lokalnych	19
kandydowałem(am) w wyborach samorządowych (np. do rady gminy)	15
brałem(am) udział w protestach dotyczących spraw lokalnych	11
działałem(am) w organizacji religijnej (np. parafialnej)	10
podejmowałem(am) inne działania w sprawach lokalnych	7

³⁷ Tego rodzaju pomiary są realizowane z wykorzystaniem analogicznych narzędzi, jednak znacząco różnią się techniczne szczegóły sposobu realizacji owych pomiarów, zatem ich wyniki nie powinny być zestawiane i porównywane wprost. Jeśli chodzi o przykładowe wyniki: w podwarszawskiej gminie Brwinów 20 proc. badanych uważa, że większości ludzi można zaufać, 13 proc. rozmówców uważa, że mało komu można zaufać. Analogicznie wyniki dla miasta Kobyłka wynoszą – odpowiednio - 12 proc. i 15 proc., dla miasta Jastrzębie-Zdrój: 24 proc. i 27 proc, zaś dla miasta Starachowice: 10 proc. i 34 proc..

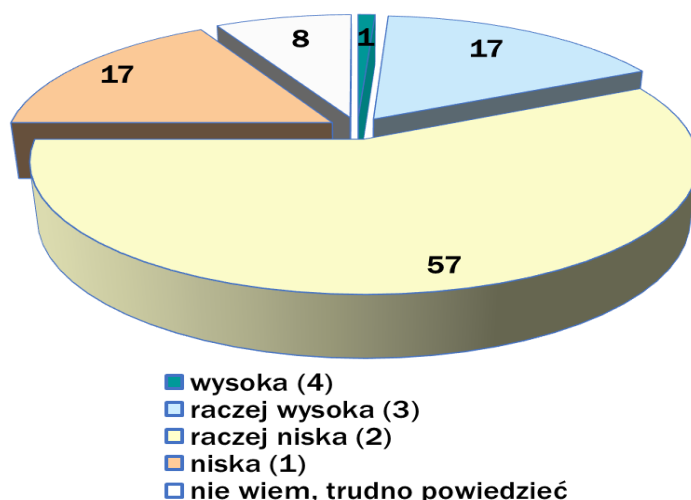
Przynajmniej jedną z form aktywności społecznej podejmowało 69 proc. badanych, co – na tle innych badań prowadzonych przez wykonawcę – można uznać za relatywnie niski rezultat. W świetle badań najwyższe odsetki osób aktywnych społecznie odnotowano wśród uczestników pomiaru w wieku 40-49 lat (83 proc.), natomiast w najmniejszym stopniu tego rodzaju aktywność podejmują osoby w wieku 75 lat i starsze (28 proc.). Do najczęściej podejmowanych form działalności społecznej należą: uczestnictwo w wyborach samorządowych, udział w zebraniach spółdzielni lub wspólnoty mieszkaniowej, aktywne wspieranie organizacji „trzeciego sektora”, udział w spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych, wolontariat, działania sąsiedzkie, jak również dyskusowanie o sprawach lokalnych w Internecie.

Nieco ponad 1/4 badanych deklaruje działanie lub aktywność w sferze pozarządowej. Według pomiarów Centrum Badania Opinii Społecznej w 2021 roku **pracę społeczną w ramach przynajmniej jednej organizacji obywatelskiej deklarowało 40 proc. dorosłych Polaków,** natomiast **16 proc. wykonywało dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz swojej społeczności lokalnej lub osób potrzebujących.** Łącznie osoby zaangażowane społecznie (w ramach „trzeciego sektora” oraz nieformalnie) **stanowiły 45 proc. populacji**³⁸. Istotnym źródłem danych na ten temat jest również „Diagnoza społeczna” prof. J. Czapińskiego – było to największe w Polsce, cyklicznie realizowane badanie społeczne, którego nie kontynuowano po roku 2015. Według tych cyklicznie powtarzanych na licznej, ogólnopolskiej próbie pomiarów „...w Polsce w 2015 r. członkami „jakichś organizacji, stowarzyszeń, partii, komitetów, rad, grup religijnych, związków lub kół” było 13,4 proc. badanych: 10,3 proc. należało tylko do jednego stowarzyszenia; 2,2 proc. do dwóch, a 1,9 proc. do więcej niż dwóch organizacji. Dopełnieniem pytania o formalne członkostwo było pytanie o rzeczywistą działalność w takich organizacjach (...). 70,8 proc. członków stowarzyszeń mówi, że aktywnie uczestniczy w ich działaniach. Mało ludzi należy do organizacji, ale jeśli już gdzieś należą, to (mówią, że) coś w nich robią. Takich, którzy należą i działają jest w społeczeństwie powyżej 15 r.ż. 9,0 proc...”³⁹.

³⁸ „Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich. Komunikat z badań”, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, marzec 2022

³⁹ „Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków”, Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, listopad 2015

Wykres 4. Ocena jakości życia w Skarżysku-Kamiennej (dane w %)

Pojęcie jakości życia nie jest jednoznacznie zdefiniowane w naukach społecznych. W tym miejscu można przywołać wiele sposobów ujęcia tego terminu, które dość znacznie się różnią (choć nie zawsze są wzajemnie sprzeczne), np. nieco inne podejście do tego zagadnienia prezentują socjologowie, psychologowie, ekonomiści, przedstawiciele nauk medycznych, czy specjaliści z obszaru polityki społecznej. Na potrzeby tego opracowania można przyjąć, że pomiar jakości życia oznacza próbę odpowiedzi na pytanie o poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, a także ocenę zadowolenia z życia – w różnych aspektach, w tym w odniesieniu do stopnia zaspokojenia potrzeb lokalnych (np. poprzez świadczenie usług publicznych). Z jednej strony może oznaczać próbę poszukiwania możliwie obiektywnych wskaźników jakości życia (tj. na podstawie danych zastanych), z drugiej – odwołanie się do subiektywnych przekonań mieszkańców (mierzonych na podstawie badań deklaracyjnych).

Odnotowana ocena poziomu życia jest niska na tle innych podobnych pomiarów. W świetle badań ankietowych 18 proc. badanych uważa, że jakość życia w Skarżysku-Kamiennej jest wysoka, natomiast blisko $\frac{3}{4}$ ankietowanych mieszkańców formułuje ocenę negatywną. Średnia w skali czterostopniowej (1 = „niska jakość życia”, 4 = „wysoka jakość życia”) wynosi 2,03, co jest równoznaczne z oceną umiarkowanie negatywną. O wysokiej jakości życia najczęściej przekonani są mieszkańcy deklarujący wysoki poziom poczucia sprawczości (28 proc.), a także oceniający sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako dobrą (30 proc.).

Tabela 22. Ocena jakości usług oferowanych przez miejscowe instytucje lub organizacje (dane w %)

JAKOŚĆ LOKALNEJ OFERTY	szkoły podstawowe	szkoły ponadpodstawowe	przedszkola	oferta dla seniorów	żłobki	pomoc społeczna	wsparcie rodzin w trudnej sytuacji życiowej	oferta kulturalna (np. zajęcia, wydarzenia kulturalne)	praca miejscowej policji	oferta sportowo-rekreacyjna	wzmocnianie aktywności społecznej mieszkańców	działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia	oferta spędzania czasu wolnego	usługi dla osób z niepełnosprawnościami	usługi ochrony zdrowia	transport zbiorowy, komunikacja publiczna	usługi dla osób bezrobotnych, aktywizacja zawodowa
bardzo źle (1)	2	0	2	2	3	6	7	7	9	7	8	9	12	8	15	16	13
raczej źle (2)	2	2	3	11	7	12	10	14	15	21	20	17	22	20	26	19	23
średnio, ani źle, ani dobrze (3)	18	23	20	25	24	25	25	40	30	37	31	44	41	28	35	31	25
raczej dobrze (4)	45	36	35	25	19	25	27	28	23	22	17	17	18	12	15	21	12
bardzo dobrze (5)	12	12	13	12	7	8	5	6	7	5	6	3	2	2	5	1	3
nie wiem, trudno powiedzieć	21	27	28	25	40	24	26	5	16	8	18	10	5	30	4	12	24
ŹŁE (1+2)	4	2	5	13	10	18	17	21	24	28	28	26	34	28	41	35	36
DOBRE (4+5)	57	48	48	37	26	33	32	34	30	27	23	20	20	14	20	22	15
średnia w skali 1-5	3,79	3,79	3,75	3,45	3,35	3,24	3,18	3,14	3,05	2,95	2,93	2,87	2,74	2,7	2,68	2,68	2,58

Ankietowani mieszkańcy oceniali jakość usług społecznych w wymienionych obszarach, posługując się skalą od 1 do 5. Badani mieszkańcy Skarżyska-Kamiennej formułują relatywnie wysokie oceny jakości usług edukacyjnych (szkół podstawowych, ponadpodstawowych i przedszkoli), jak również oferty dla seniorów, żłobków (wysoki odsetek odpowiedzi „nie wiem, trudno powiedzieć”), ponadto dość pozytywne opinie formułowano względem pomocy społecznej oraz oferty kulturalnej. Najwięcej wątpliwości badanych mieszkańców budzą: aktywizacja zawodowa i usługi dla osób bezrobotnych,

transport i komunikacja zbiorowa, usługi ochrony zdrowia, wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami, a także szeroko rozumiana oferta spędzania czasu wolnego.

Warto zaznaczyć, że jakość usług miejscowych przedszkoli najbardziej pozytywnie oceniają osoby korzystające z tego rodzaju usług (również w przeszłości), a więc rodzice dzieci w wieku 6 lat lub mniej (63 proc.) oraz w wieku 7-15 lat (60 proc.). Podobną zależność odnotowano w przypadku oceny pracy szkół podstawowych, które zyskują najwyższe oceny w grupie respondentów posiadających dzieci poniżej 18 roku życia. Warto dodać, że jakość pomocy społecznej uzyskuje najbardziej pozytywne oceny wśród respondentów korzystających z usług Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej (53 proc.).

Tabela 23. Korzystanie i ocena jakości usług instytucji lokalnych w okresie ostatnich dwóch lat

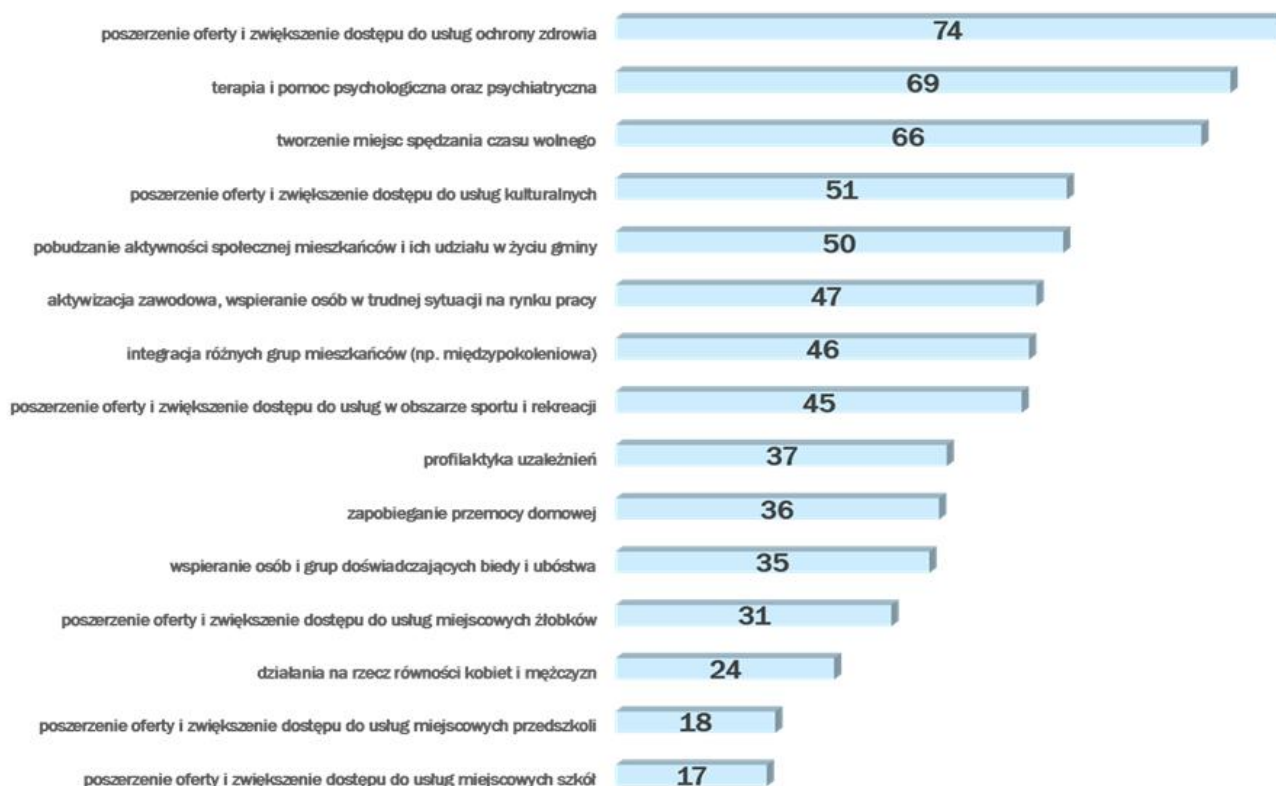
NAZWA INSTYTUCJI	Korzystanie w okresie ostatnich 2 lat (w %)	Ocena (średnia w skali 1-5)
Urząd Miasta w Skarżysku-Kamiennej	75	3,89
Miejskie Centrum Kultury	73	3,92
Miejskie Centrum Sportu i Rekreacji	38	3,77
SPZOZ „Przychodnie Miejskie”	37	3,52
Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna	33	4,29
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej	29	3,74
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej	28	3,51
Powiatowy Urząd Pracy	20	3,56
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	15	3,66
Centrum Integracji Społecznej	11	3,93
Dzienny Środowiskowy Dom Samopomocy	3	4,63

W badaniu ankietowym poruszono również zagadnienia związane z korzystaniem z oferty różnych instytucji lokalnych, jak również oceną jakości tych usług w okresie ostatnich 2 lat, licząc od daty realizacji pomiaru. Respondenci najczęściej korzystali z usług Urzędu Miasta w Skarżysku-Kamiennej, dalej – Miejskiego Centrum Kultury, a następnie – Miejskiego Centrum Sportu i Rekreacji, SPZOZ „Przychodnie Miejskie” oraz Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej.

Osoby, które skorzystały z usług ww. podmiotów odpowiadały na kolejne pytanie o poziom satysfakcji z otrzymanych usług (stąd zróżnicowane podstawy procentowania w przypadku każdego z ww. podmiotów). Wysoko ocenione zostały lokalne instytucje kultury – zwłaszcza biblioteka, ale również MCK, ponadto dość wysoką ocenę sformułowały osoby korzystające z usług Centrum Integracji Społecznej oraz Urzędu Miasta w Skarżysku-Kamiennej. Najwyższy rezultat odnotowano w przypadku Dziennego Środowiskowego Domu Samopomocy, choć wynik ten należy interpretować z ostrożnością, ze względu na niską podstawę procentowania.

Powyższe zestawienie należy odczytywać w sposób umiejętny, ponieważ poszczególne podmioty mają swoją specyfikę, świadczą zupełnie inne usługi dla różnych grup odbiorców, a także działają na podstawie różnych regulacji prawnych. Z pewnością powyższe wyniki nie powinny być analizowane wprost – jako ranking jakości pracy różnych instytucji i podmiotów lokalnych.

Wykres 5. Preferowane działania w sferze społecznej w okresie najbliższego roku (dane w %)

Respondenci mogli wymienić dowolną liczbę kierunków działań, które – ich zdaniem – powinny zostać przeprowadzone w Skarżysku-Kamiennej w okresie najbliższego roku, licząc od daty realizacji pomiaru. Ankietowani w największym stopniu oczekują poszerzenia oferty i zwiększenia dostępu do usług ochrony zdrowia – tego rodzaju przekonanie najczęściej podzielają osoby nisko oceniające jakość życia w mieście (80 proc.). Ważną potrzebą społeczną jest również rozwijanie usług w obszarze zdrowia psychicznego (psychologicznych, terapeutycznych i psychiatrycznych) – powyższy pogląd częściej niż inni wyrażają osoby w wieku 60-74 lat (84 proc.), jak również respondenci gotowi zapłacić kwotę do 100 zł za godzinę usługi społecznej (87 proc.). Liczna grupa ankietowanych mieszkańców oczekuje również tworzenia miejsc spędzania wolnego czasu – najczęściej są to osoby zamieszkujące na osiedlach Dolna Kamienna I, Dolna Kamienna II, Łyżwy oraz Usłów (93 proc.), osoby ambiwalentnie oceniające swoje relacje sąsiedzkie (83 proc.), badani w wieku 40-49 lat (81 proc.), jak również osoby posiadające dzieci w wieku 7-15 lat (85 proc.).

Dodajmy, że powyższy rozkład powinien być interpretowany w sposób umiemy, zwłaszcza, że odniesienie się do części poruszanych zagadnień wymagało wysokiego poziomu refleksyjności, a – w niektórych przypadkach – również wiedzy eksperckiej. Warto pamiętać, że powyższe zestawienie jest oparte na deklaracjach i subiektywnych ocenach uczestników badania.

Tabela 24. Korzystanie i ocena jakości usług społecznych, które były świadczone w Skarżysku-Kamiennej w okresie ostatnich kilku lat

NAZWA USŁUGI	Korzystanie w okresie ostatnich kilku lat (%)	Ocena (średnia w skali 1-5)
usługi opiekuńcze	11	3,84
pomoc sąsiedzka (pomoc w drobnych sprawach życia codziennego, np. zakupy, wspólne spędzanie czasu, zapewnienie kontaktów z innymi)	11	3,86
dożywianie	7	2,9
asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością	7	4,63
opieka wytchnieniowa	5	4,54
korpus wsparcia seniorów	5	4,36

specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi	4	4,49
asystent rodziny	2	4,12

W badaniu ankietowym poruszono również zagadnienia związane z korzystaniem z usług społecznych w okresie ostatnich kilku lat, jak również oceną jakości tych usług. W świetle uzyskanych rezultatów respondenci najczęściej korzystali z następujących usług: usługi opiekuńcze, pomoc sąsiedzka (pomoc w drobnych sprawach życia codziennego, np. zakupy, wspólne spędzanie czasu, zapewnienie kontaktów z innymi), dożywianie i asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością. Osoby, które skorzystały z usług wymienionych w powyższej tabeli odpowiadały na kolejne pytanie o poziom satysfakcji. Spośród najbardziej rozpowszechnionych usług wysoko ocenione zostały: asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością, opieka wytchnieniowa oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi.

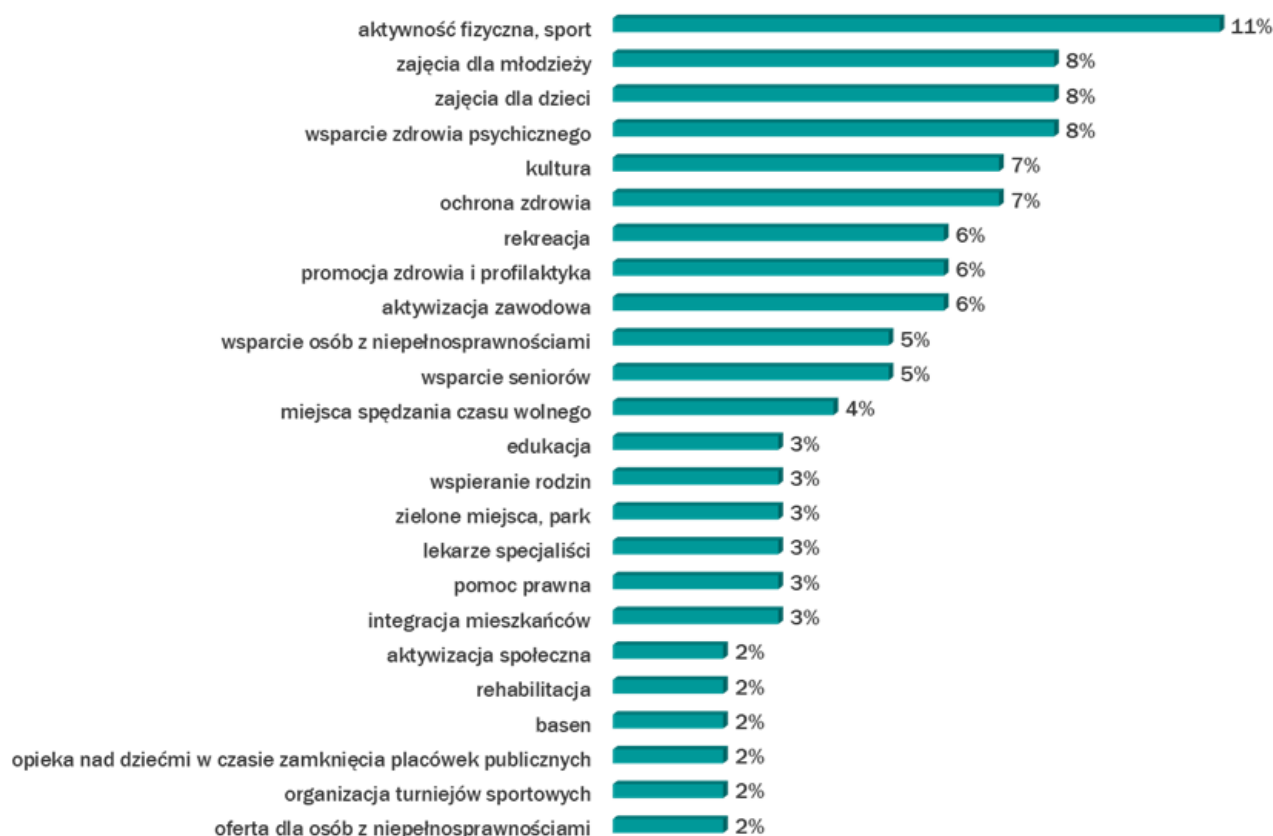
Tabela 25. Zapotrzebowanie na różne usługi społeczne, które dotychczas nie były świadczone w Skarżysku-Kamiennej (dane w %)

	ta usługa jest potrzebna dla mieszkańców i chciał(a)bym z niej skorzystać	ta usługa jest potrzebna dla mieszkańców, ale osobiście nie chciał(a)bym z niej skorzystać	ta usługa jest niepotrzebna i nie chciał(a)bym z niej skorzystać
Lokalne inicjatywy społeczne (piknik sąsiedzki, zawody sportowe, festyny...)	71	19	10
Miejsce aktywności lokalnej (otwarte dla społeczności lokalnej miejsce spotkań)	58	34	8
Usługi rehabilitacyjne lub fizjoterapeutyczne	54	41	5
Usługa porządkowo-remontowa - drobne prace	43	49	8
Psychiatra i psycholog dla dzieci oraz osób dorosłych	41	52	7
Usługi dietetyczne	37	49	14
Badania przesiewowe dla dzieci i młodzieży - działania o charakterze diagnostycznym lub profilaktycznym: diagnoza wad postawy, optometryczna, inne w zależności od potrzeby	37	56	7
Usługi pielęgniarstwa	35	55	10
Usługi transportu indywidualnego dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami „Taksówka społeczna”	34	58	8

Usługi psychologiczne	32	60	8
Półkolonie profilaktyczno-edukacyjne dla dzieci w okresie wakacji i ferii zimowych	31	61	8
Usługa gruntownego sprzątnia w miejscu zamieszkania	30	61	9
Usługi terapeutyczne	29	61	10
Grupowy trening umiejętności społecznych	23	59	18
Indywidualna terapia sensoryczna	20	58	22
Indywidualny trening ręki	20	56	24
Leczenie w ramach opieki długoterminowej kobiet po mastektomii: zabiegi rehabilitacyjne, drenaż limfatyczny.	19	71	10
Indywidualna terapia pedagogiczna	19	61	20
Indywidualna terapia biofeedback	13	60	27

Co do zasady, wszystkie usługi wymienione w powyższej tabeli postrzegane są jako potrzebne dla mieszkańców gminy, choć ankietowani nie zawsze chcieliby skorzystać z nich osobiście. Respondenci najczęściej deklarują chęć skorzystania z usług integrujących lokalną społeczność: lokalnych inicjatyw społecznych (piknik sąsiedzki, zawody sportowe, festyny...) oraz miejsca aktywności lokalnej (otwarte dla społeczności lokalnej miejsce spotkań). Liczną grupę potencjalnych odbiorców mają również usługi rehabilitacyjne lub fizjoterapeutyczne, usługa porządkowo-remontowa (drobne prace), jak również psychiatra i psycholog dla dzieci oraz osób dorosłych. Niektóre z usług wymienionych w powyższym zestawieniu – co do zasady – należy zaliczyć do oferty o charakterze powszechnym, tj. są one skierowane do szerokich grup odbiorców. Powyższe dane powinny być interpretowane w sposób umiemy – niższa pozycja w rankingu nie oznacza, że dana usługa jest niepotrzebna. Wiele kategorii usług charakteryzuje się wysokim stopniem specjalizacji, ponieważ są skierowane do konkretnych grup odbiorców o precyzyjnie zdefiniowanych potrzebach.

Wykres 6. Brakujące usługi społeczne w Skarżysku-Kamiennej

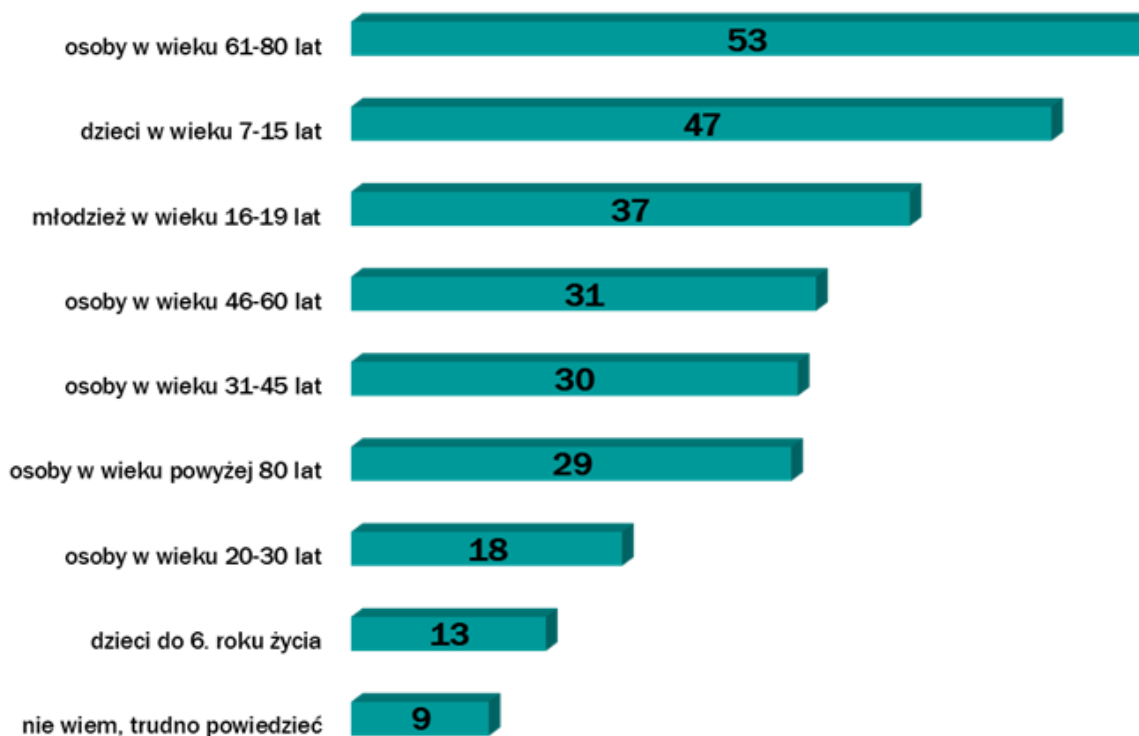

Powyższe informacje zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, zatem charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali jakich – ich zdaniem – usług społecznych brakuje mieszkańcom Skarżyska-Kamiennej. Na etapie pracy z danymi udzielone odpowiedzi zostały zakodowane i przyporządkowane do ogólnych kategorii, które mogą być prezentowane w ujęciu statystycznym. Warto zaznaczyć, że liczna grupa uczestników pomiaru miała trudności z udzieleniem odpowiedzi na tak postawione pytanie (wysoki odsetek braków danych) lub formułowała oczekiwania niezwiązane z obszarem usług społecznych (np. obejmujące zagadnienia budowy „twardej” infrastruktury, jak drogi, chodniki czy ścieżki rowerowe).

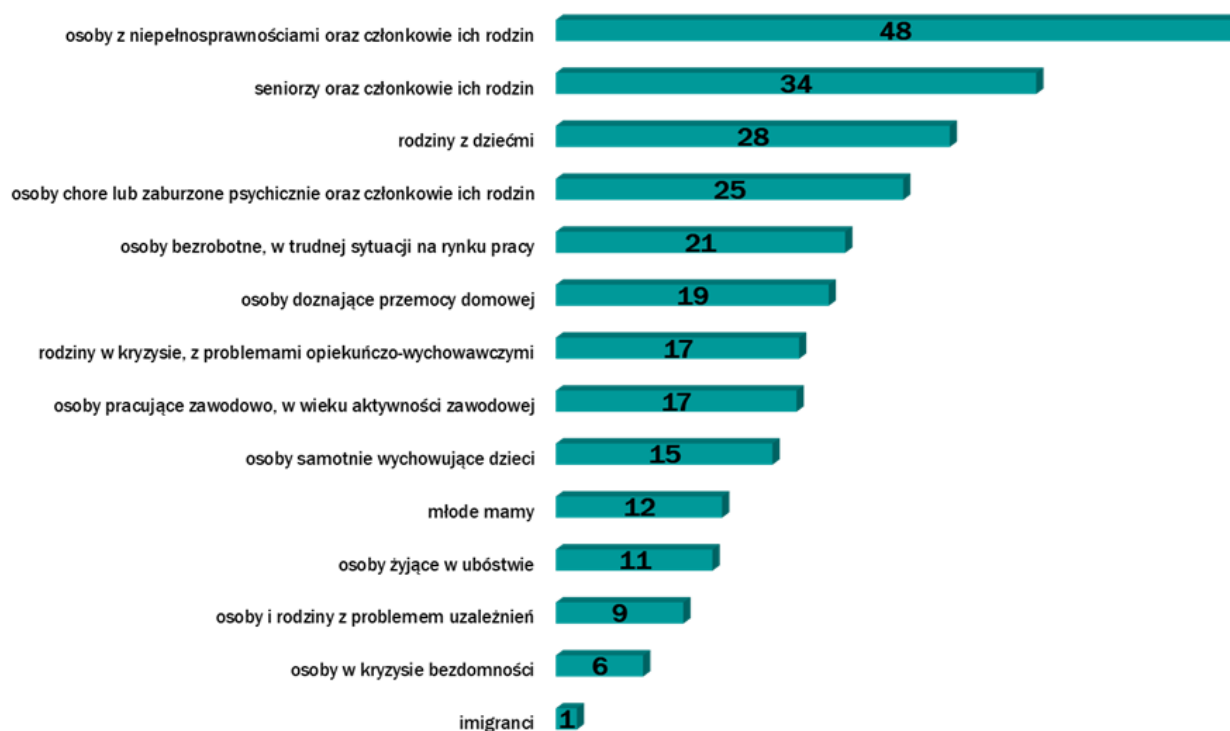
Badani najczęściej wskazują potrzeby związane z możliwościami uprawiania sportu, ofertą dla dzieci lub młodzieży, jak również wsparciem w obszarze zdrowia psychicznego.

Wysoko w hierarchii potrzeb lokują się usługi w obszarze kultury, ochrony zdrowia, rekreacji, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, jak również aktywizacji zawodowej.

Wykres 7. Grupy wiekowe mieszkańców, do których powinny być kierowane usługi społeczne (dane w %)

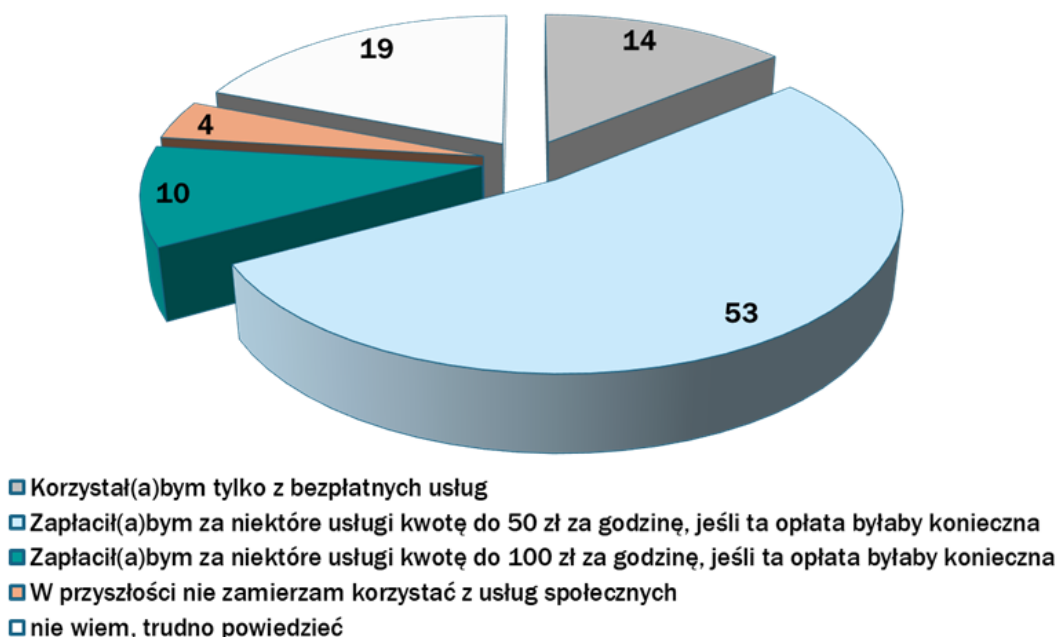

Wykres 8. Grupy kategoriałne mieszkańców, do których powinny być kierowane usługi społeczne (dane w %)

Co do zasady, usługi społeczne powinny być kierowane do społeczności lokalnej, a więc do różnych grup mieszkańców. Respondenci odpowiadali na pytania o preferowane grupy odbiorców, do których w szczególności powinny być adresowane usługi społeczne w Skarżysku-Kamiennej. Jeśli chodzi o grupy wieku, najczęściej wymieniano w tym kontekście seniorów w wieku 61-80 lat, dzieci w wieku 7-15 lat oraz młodzież w wieku lat 16-19. W przypadku grup kategoriałnych badani najczęściej wymieniali osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, dalej - seniorów i członków ich rodzin, następnie – rodziny z dziećmi, a także osoby znajdujące się w kryzysie zdrowia psychicznego. Warto wspomnieć, że odpowiadając na dwa powyższe pytania respondenci mogli wymienić nie więcej, niż 3 najważniejsze odpowiedzi (w każdym pytaniu osobno).

Wykres 9. Gotowość do ponoszenia opłat za usługi społeczne (dane w %)

Respondentom zaprezentowano 4 stwierdzenia odnośnie chęci korzystania z odpłatnych lub bezpłatnych usług społecznych, przy założeniu, że opłaty za niektóre usługi byłyby obligatoryjne. Chęć skorzystania z usług społecznych deklaruje 77 proc. ankietowanych. 14 proc. uczestników pomiaru oczekuje dostępu do bezpłatnych usług społecznych (najczęściej są to osoby znajdujące się w trudnej sytuacji ekonomicznej). 63 proc. deklaruje chęć skorzystania z odpłatnych usług społecznych, jeśli byłoby to konieczne, natomiast 53 proc. – za niewielką opłatą. Powyższy rezultat jest zbliżony do wyników innych pomiarów prowadzonych przez firmę LBS, gdzie również odnotowano przyzwolenie na częściowo odpłatną ofertę usług społecznych.

5. Analiza wyników badania jakościowego – Zogniskowane Wywiady Grupowe

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania jakościowego z przedstawicielami wybranych grup interesariuszy. Ich opinie zostały pozyskane na podstawie 2 warsztatów z elementami Zogniskowanych Wywiadów Grupowych (FGI). Wzięli w nich udział lokalni liderzy, działacze społeczni, przedstawiciele władz samorządowych, miejscowych instytucji publicznych, organizacji pozarządowych

i podmiotów ekonomii społecznej (w tym dotychczasowych i potencjalnych realizatorów usług społecznych, którzy w przyszłości mogą być zainteresowani współpracą z przyszłym CUS).

FGI z przedstawicielami organizacji pozarządowych ze Skarżyska-Kamiennej

Cel i uczestnicy Zogniskowanego Wywiadu Grupowego (FGI)

Celem Zogniskowanego Wywiadu Grupowego (FGI) było wypracowanie katalogu rekomendacji, dotyczących procedur zlecania usług społecznych. Wywiad został przeprowadzony z przedstawicielami organizacji pozarządowych, działającymi na terenie Skarżyska-Kamiennej. Uczestniczyło w nim 10 przedstawicieli NGO, specjalizujących się w różnorodnych branżach i zadaniach publicznych, w tym m.in.:

- promocji i ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej,
- wspierania rodziny,
- pobudzania aktywności obywatelskiej,
- kultury fizycznej i turystyki,
- edukacji publicznej,
- kultury.

Warto podkreślić, że wszystkie zadania publiczne realizowane przez badane PES w Skarżysku-Kamiennej wpisują się w katalog usług społecznych.

Źródła finansowania organizacji pozarządowych w Skarżysku - Kamiennej

Obecne na spotkaniu organizacje pozarządowe realizują zadania w ramach działalności statutowej nieodpłatnej lub odpłatnej pożytku publicznego. Żadna z organizacji nie prowadzi działalności gospodarczej. Głównym źródłem finansowania są dotacje jednostek samorządu terytorialnego, pozyskiwane w trybie otwartych konkursów ofert, zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, w szczególności

z: Urzędu Miasta w Skarżysku-Kamiennej, Starostwa Powiatowego w Skarżysku-Kamiennej, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego i Wojewody Świętokrzyskiego. Nieliczne organizacje posiadają przychody ze składek członkowskich i wpłat uczestników projektów. Tylko jedna z organizacji posiada kontrakt z NFZ, co - jak podkreślają jej przedstawiciele - daje stabilność i bezpieczeństwo funkcjonowania. „Mamy kontrakt na 5 lat i to nam daje dużo większe poczucie bezpieczeństwa. I staramy się jak najbardziej rozszerzać takie działania, bo z projektów nie odłożymy do budżetu, nie ma takiej możliwości, a z NFZ możemy zrobić delikatny zapas, który daje poczucie bezpieczeństwa”. Zbyt mała dywersyfikacja portfela skarżyskich NGO powoduje bieżące problemy funkcjonowania i realizacji społecznej misji.

Doświadczenie uczestników FGI w pracy w III sektorze

Doświadczenie uczestników badania w pracy w III sektorze wynosiło od kilku miesięcy do kilkunastu lat. Organizacje pozarządowe, które reprezentowali, to podmioty znane na lokalnym rynku, od wielu lat z powodzeniem realizujące społeczną misję na tym terenie. Jedna z organizacji realizuje swoje zadania od ponad 90 lat. Co ciekawe, część pracowników III sektora pracowała wcześniej w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej, co znacznie ułatwiło realizację działań i współpracę międzysektorową.

Znajomość Centrum Usług Społecznych

Większość uczestników spotkania wiedziała, że z dniem 1 lipca 2025 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej przekształci się w Centrum Usług Społecznych w Skarżysku-Kamiennej. Wiedza na temat przekształcenia MOPS w CUS jest wynikiem spotkania, zorganizowanego we współpracy Urzędu Miasta, MOPS i Kielecko-Ostrowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej, podczas którego podano datę przekształcenia oraz przedstawiono rolę i zadania CUS. Wciąż jednak organizacje pozarządowe mają ograniczoną wiedzę na temat zasad funkcjonowania CUS i swojej roli we współpracy z CUS.

Kluczowe tematy dyskusji

- **Usługi społeczne w obszarze zdrowia psychicznego** – w obszarze zdrowia psychicznego obserwowany jest duży deficyt usług, w szczególności dla dzieci i młodzieży, spowodowany głównie brakiem wykwalifikowanej kadry, w tym lekarzy psychiatrów, psychoterapeutów, itp. Problemem są też wysokie ceny usług. W tym kontekście konieczne jest podjęcie systemowych działań przyciągających specjalistów do Skarżyska-Kamiennej i planowanie wynagrodzenia dla specjalistów na poziomie cen rynkowych.
- **Współpraca organizacji pozarządowych z JST** – NGO doceniają współpracę z JST (w tym m.in. wspólną rekrutację uczestników do realizowanych projektów) ale oczekują pogłębienia tej współpracy poprzez organizowanie konsultacji społecznych, warsztatów i wspólnych spotkań, umożliwiających wymianę pomysłów i dobrych praktyk, a także możliwości nieodpłatnego użyczenia sal na działania statutowe. Należy również rozważyć tworzenie partnerstw z organizacjami pozarządowymi. Warto podkreślić, że rozwojowi współpracy sprzyjają osobiste kontakty, które warto pielęgnować.
- **Zlecanie zadań NGO/PES w trybie pożytku publicznego** – wszystkie organizacje uczestniczące w spotkaniu składały oferty w otwartych konkursach ofert w formie wspierania, ogłaszanych przez Urząd Miasta w Skarżysku – Kamiennej na podstawie art.13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. poz. 2024.1491 ze zm.). Organizacje podkreślały jednak trudności ze zdobyciem środków na realizację swoich zadań. Główną przeszkodą jest wymaganie 15 proc. finansowego wkładu własnego. Organizacje różnie rozwiązują ten problem, np. poprzez składki członkowskie lub opłaty od uczestników projektu. Jak same zauważają, „bez finansowego wkładu własnego byłoby dużo łatwiej”. W konkursach na zadania związane ze sportem, problemem jest również wymaganie dużej liczby dokumentów w formie papierowej, tj. odpis z KRS, sprawozdania itp. Nie ma również jasno określonego procentu kosztów

administracyjnych, ani odrębnego miejsca na ich podanie we wzorze oferty, co może być mylące dla wielu organizacji.

- **Zamówienia w trybie PZP** – tylko jedna z organizacji pozarządowych uczestniczących w spotkaniu złożyła ofertę i wygrała postępowanie w trybie PZP. Pozostałe NGO nigdy wcześniej nie składały oferty w tym trybie. Nie zastanawiały się też, czy może mieć to wpływ na ich rozwój i stabilność funkcjonowania. Część NGO jest skłonna rozważyć złożenie takiej oferty pod warunkiem posiadania odpowiednich zasobów kadrowych do realizacji zamówienia.

Potencjał organizacji pozarządowych do realizacji usług społecznych

- **Doświadczenie w realizacji usług społecznych:** organizacje posiadają bogate doświadczenie w realizacji usług społecznych, w tym: prowadzeniu poradni zdrowia psychicznego, poradni leczenia uzależnień, ośrodka środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży, organizacji turnusów rehabilitacyjnych, rehabilitacji dla osób z niepełnosprawnościami, wsparcia dzieci i młodzieży, centrów aktywności obywatelskiej, wydarzeń sportowych i kulturalnych.
- **Zasoby kadrowe:** większość organizacji nie zatrudnia stałego personelu, a ich aktywność opiera się na „życiu od projektu do projektu”. Liderzy NGO są najczęściej w wieku do 30 lat (pokolenie Z) lub powyżej 60. roku życia (pokolenie baby boomers), którym brakuje następców. Znaczna część liderów NGO pracuje społecznie, czyli bez wynagrodzenia. Utrudnia to profesjonalizację działań i rozwój organizacji.
- **Finanse:** większość organizacji nie ma stabilnego finansowania, bazuje na projektach, co znacząco utrudnia planowanie długoterminowe oraz rozwój oferty.

Nieliczne organizacje, w szczególności te, które prowadzą działalność odpłatną pożytku publicznego i zatrudniają stały personel deklarują przekształcenie w przedsiębiorstwo społeczne, co z jednej strony znacznie ułatwiłoby współpracę z CUS, a z drugiej strony rozwój organizacji. Niektóre rozważają też wprowadzenie działalności gospodarczej. Wszystkie organizacje wyraziły chęć dalszej współpracy z CUS

pod warunkiem zapewnienia odpowiednich warunków współpracy, tj. spotkań informacyjnych, konsultacji, które pozwolą wpływać NGO na sytuację społeczną w Skarżysku-Kamiennej i ofertę CUS.

Oczekiwania NGO wobec CUS

W oparciu o zebrane opinie, uczestnicy sformułowali następujące oczekiwania i rekomendacje:

- **Organizacja cyklicznych spotkań informacyjnych:** regularne spotkania, które pozwolą NGO lepiej zrozumieć założenia CUS i przygotować się do współpracy. Skuteczna komunikacja i wymiana informacji są kluczowe dla budowania partnerskiej współpracy między CUS a NGO.
- **Wsparcie organizacji w rozwoju usług:** oferowanie szkoleń, konsultacji oraz doradztwa w zakresie projektowania i realizacji usług społecznych oraz składania ofert w trybie pożytku publicznego i PZP.
- **Elastyczne podejście do zlecania usług:** wprowadzenie różnych trybów zlecania, uwzględniających zarówno organizacje prowadzące działalność gospodarczą, jak i te, które realizują działania w formie odpłatnej i nieodpłatnej działalności pożytku publicznego.
- **Zapewnienie adekwatnego finansowania:** uczestnicy podkreślili konieczność odpowiedniego kalkulowania kosztów usług, które umożliwią im realizację usług społecznych na wysokim poziomie.

Przedstawiciele miejskich i powiatowych instytucji w Skarżysku-Kamiennej

Cel i uczestnicy Zogniskowanego Wywiadu Grupowego (FGI)

Drugi Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI) przeprowadzono z przedstawicielami instytucji miejskich i powiatowych działających w Skarżysku-Kamiennej. Celem spotkania było poznanie komunikacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami oraz możliwości przygotowania oferty własnych usług. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele następujących instytucji:

- Rady Miasta,
- Urzędu Miasta w Skarżysku-Kamiennej,
- Miejskiego Centrum Kultury,
- SPZOZ „Przychodnie Miejskie”,
- Dziennego Środowiskowego Domu Samopomocy,
- Powiatowego Centrum Pomocy,
- szkoły podstawowej.

Dobór respondentów, którzy działają w różnych obszarach, pozwolił na wielowymiarowe, interdyscyplinarne spojrzenie na poruszane zagadnienia oraz wypracowanie wniosków i rekomendacji.

Stosunek do CUS i jego postrzeganie

Postrzeganie CUS jako szansy. Uczestnicy spotkania pozytywnie odnosili się do idei CUS, jako kluczowej instytucji koordynującej i integrującej usługi społeczne. Główne zalety przekształcenia MOPS w CUS, wskazywane przez rozmówców:

- **Wygoda dla mieszkańców** – uzyskanie informacji o oferowanych usługach społecznych na terenie Skarżyska – Kamiennej, procedurach korzystania z usług społecznych i możliwość złożenia dokumentów w jednym miejscu (tzw. „jedno okienko”) skraca czas mieszkańców na załatwienie formalności związanych z korzystaniem z usług społecznych. Zdaniem respondentów CUS oznacza „łatwy dostęp do szerokiego wachlarza usług...”. CUS jest potrzebny mieszkańcom, ponieważ „z uczestnikiem idę w jedno miejsce i załatwiam wszystkie sprawy po kolei...”.
- **Większa efektywność wsparcia** – koordynacja działań różnych instytucji, która zapobiega dublowaniu wsparcia.
- **Poszerzenie oferty wsparcia** – przejście od „pomocy” w klasycznym ujęciu do bardziej kompleksowego wsparcia usługowego, wpływającego na jakość życia. Zdaniem respondentów, CUS „to bardzo słuszny kierunek, bo po pierwsze nie traci

się z horyzontu tego, co było robione w obszarze pomocy społecznej, a poszerza się ofertę o dodatkowe usługi, które nakierowane są nie tylko na pomoc społeczną, tylko jako wsparcie, co można uznać za podnoszenie jakości życia i zadowolenia z tych usług, które będzie CUS świadczył...”.

- **Zmiana wizerunku instytucji pomocowej** - podkreślano konieczność zmiany społecznego postrzegania pomocy i polityki społecznej, często kojarzonej wyłącznie z wykluczeniem społecznym i „niesamodzielnnością”. CUS ma być instytucją inkluzywną, działającą na rzecz wszystkich mieszkańców, niezależnie od dochodu czy sytuacji życiowej.

Warto podkreślić, że w przeciwieństwie do wcześniejszych doświadczeń z wdrażania CUS w innych gminach, uczestnicy spotkania w Skarżysku-Kamiennej nie zgłaszali obaw związanych z marginalizacją swoich instytucji. Nie czują się też zagrożeni przekształceniem MOPS w CUS i realizacją przez CUS zadań z podobnego zakresu usługowego. Zgodnie oceniono, że potencjał Skarżyska-Kamiennej i skala potrzeb są na tyle duże, że współpraca z CUS może przynieść korzyści wszystkim, zarówno instytucjom, jak i klientom. Może to świadczyć o dużym poziomie wiedzy na temat CUS i elastyczności współpracy, a także troski o osoby najbardziej potrzebujące, pozostające poza marginesem społecznym.

Postulowane kierunki zmian w zakresie rozwoju usług społecznych - wzrost dostępności do usług społecznych i wspierających w następujących obszarach:

- Usługi zdrowotne, w szczególności dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego,
- Rozwój usług środowiskowych, w szczególności w miejscu zamieszkania,
- Kontynuowanie wsparcia przez Dzienny Dom Pomocy Medycznej, który z powodzeniem funkcjonował w okresie realizacji projektu, a którego brak jest obecnie dotkliwie odczuwany,
- Działania integrujące społeczność lokalne, poprzez m.in. wydarzenia kulturalne, sportowe, rekreacyjne.

Współpraca międzyinstytucjonalna

Aktualna współpraca:

- Istnieje stosunkowo duży **poziom rozpoznawalności** i kontaktów roboczych pomiędzy instytucjami (uczestnicy spotkania w większości się znają).
- Współpraca międzyinstytucjonalna została zainicjowana, ale ma **charakter okazjonalny lub projektowy**, a nie systemowy.
- Wskazano potrzebę **lepszego koordynacji działań** i przepływu informacji między instytucjami.

Przykłady wspólnych działań:

- **Organizacja Dni Miasta Skarżyska-Kamiennej** – do współorganizacji wydarzenia zostały zaproszone wszystkie NGO, a znaczna część odpowiedziała pozytywnie na to zaproszenie, co znacznie ułatwiło organizację wydarzenia i zmniejszyło jego koszty”.
- **Organizacja Ekopikniku**, za który odpowiada **Miejskie Centrum Kultury** - wydarzenie realizowane we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Skarżysku-Kamiennej oraz z sektorem prywatnym, „zaangażowanym finansowo, programowo i promocyjnie...”.
- **Organizacja Olimpiad Specjalnych** – wymagających współpracy wielu instytucji publicznych i niepublicznych, w tym: podmiotów leczniczych, NGO i firm komercyjnych. Skarżysko – Kamienna to kolebka Olimpiad Specjalnych, która chce kontynuować dotychczasowe i sprawdzone działania. W wydarzenie byli zaangażowani również wolontariusze, charakteryzujący się „empatia, chęcią niesienia pomocy i doświadczeniem praktycznym...”.

Obszary partnerskiej współpracy instytucji miejskich i powiatowych dotyczą głównie dwóch zakresów usługowych i grup społecznych, tj.:

- Wsparcia rodziny i pieczy zastępczej (np. projekt partnerski powiatu skarżyskiego z poszczególnymi gminami powiatu pn. „Zapewnienie drożności systemu poprzez

odzyskanie wolnych miejsc w skarżyskiej pieczy zastępczej”. Źródło finansowania: program operacyjny Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021-2027),

- Osób starszych (np. projekt Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach realizowany we współpracy z Miastem Skarżysko-Kamienna, dotyczący innowacyjnych metod wsparcia seniorów. Źródło finansowania: Budżet Państwa),
- Osób z niepełnosprawnościami (np. projekt Miasta Skarżysko-Kamienna, realizowany we współpracy z jednostkami organizacyjnymi powiatu, dotyczący wdrożenia trenera pracy w aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Źródło finansowania: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych).

Gotowość do stworzenia oferty dedykowanej dla klientów CUS:

Wszyscy uczestnicy spotkania wyrazili gotowość do przedstawienia oferty usług społecznych, dedykowanych dla klientów CUS. Szczególnie mocno w ten temat zaangażowane jest Miejskie Centrum Kultury, które zrealizowało wiele ciekawych działań dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym np. dla osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. wystawy, galerie, itp. Warunkiem stworzenia takiej oferty jest poznanie potencjału, potrzeb i ograniczeń uczestników.

„Zielone światło” dla współpracy jednostek organizacyjnych Gminy Skarżyska – Kamiennej:

Niezwykle ważne dla rozwoju współpracy jednostek organizacyjnych Gminy jest zachęcenie do tej współpracy przez władze gminy. W Skarżysku-Kamiennej „zielone światło” dały władze lokalne. Dzięki temu jednostki organizacyjne gminy nie tylko wiedzą, że powinny ze sobą współpracować, ale także rozumieją, że jest to oczekiwany kierunek zmian.

Pożądany kierunek rozwoju współpracy:

- Wzmocnienie **partnerstwa z instytucjami kultury**, które widzą przestrzeń do aktywnego włączenia się w działania CUS (np. integracja poprzez wydarzenia kulturalne).
- **Zlecanie zadań partnerom lokalnym** (organizacjom pozarządowym), w trybie i na warunkach dostosowanych do ich możliwości.

Oczekiwania wobec CUS:

- **Formalizacja współpracy** – stworzenie lokalnego forum/zespołu ds. współpracy międzyinstytucjonalnej, z udziałem przedstawicieli CUS, instytucji kultury, edukacji, NGO i ochrony zdrowia.
- **Opracowanie mapy usług i zasobów** – zebranie w jednym miejscu oferty wszystkich instytucji publicznych i społecznych (online/offline), jako elementu informacyjnej funkcji CUS.
- **Wspólne projekty integracyjne** – planowanie wspólnych działań (np. wydarzeń, kampanii, programów edukacyjnych) ukierunkowanych na integrację mieszkańców i włączanie ich w życie lokalnej społeczności.
- **Działania edukacyjne i promocyjne** – zmiana postrzegania CUS jako „instytucji tylko dla potrzebujących” poprzez promocję działań otwartych, skierowanych do szerokiego grona mieszkańców.

Podsumowanie

Spotkania ukazały wysoką gotowość instytucji lokalnych do współpracy oraz otwartość na model integracyjno-koordynacyjny usług społecznych, jaki proponuje Centrum Usług Społecznych. Zgłoszono liczne propozycje poszerzenia wspólnych działań, a także potrzebę lepszej koordynacji i wymiany informacji. Przekształcenie MOPS w CUS postrzegane jest nie tylko jako zmiana instytucjonalna, ale także jako krok w stronę nowoczesnej, partnerskiej polityki społecznej. Przeprowadzony proces badawczy

w Skarżysku-Kamiennej zapoczątkował dialog, który może stać się fundamentem trwałej współpracy na rzecz rozwoju usług społecznych w tej gminie.

6. Analiza wyników badania jakościowego – Indywidualne Wywiady Pogłębione

Analiza wyników badania jakościowego z lokalnymi ekspertami

Opinie lokalnych ekspertów zostały pozyskane na podstawie serii 5 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych. Wzięli w nich udział lokalni liderzy, działacze społeczni, przedstawiciele miejscowych instytucji publicznych i organizacji pozarządowych.

Najważniejsze ustalenia pod kątem realizacji usług społecznych:

- Wizja Centrum Usług Społecznych (CUS) w Skarżysku-Kamiennej, zgodnie z opiniami respondentów, zakłada utworzenie instytucji publicznej świadczącej szeroki zakres usług społecznych, zorientowanej na współpracę z organizacjami pożytku publicznego. CUS ma pełnić funkcję koordynatora lokalnej polityki społecznej, integrując różne formy wsparcia i zapewniając ich większą dostępność dla mieszkańców. Większość respondentów pozytywnie ocenia przekształcenie MOPS w CUS, dostrzegając w nim szansę na poprawę jakości i dostępności usług społecznych. Wskazują jednak na konieczność odpowiedniego przygotowania procesu wdrażania CUS. Pojawiają się także obawy dotyczące dalszego funkcjonowania instytucji po zakończeniu fazy projektowej – zwłaszcza w kontekście ewentualnego wprowadzenia odpłatności za niektóre usługi. Zwracano również uwagę na możliwość nakładania się kompetencji CUS i innych podmiotów realizujących usługi społeczne na terenie Gminy. Pomimo tych wątpliwości, przeważa przekonanie, że zmiana jest potrzebna i może przynieść korzyści, o ile zostanie dobrze zaplanowana i wdrożona.
- Utworzenie Centrum Usług Społecznych w Skarżysku-Kamiennej wiąże się z oczekiwaniami dotyczącymi zmian w lokalnym systemie wsparcia społecznego. Przede wszystkim wskazuje się na rozszerzenie i zróżnicowanie oferty usług, szczególnie dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów oraz dzieci i młodzieży. Rozszerzenie wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami ma przyczynić

się do poprawy ich jakości życia, zwiększenia widoczności i akceptacji w przestrzeni publicznej, redukcji barier architektonicznych oraz rozwinięcia oferty zajęć i działań integracyjnych. Respondenci zwracają również uwagę na potrzebę poszerzenia usług skierowanych do osób starszych, takich jak opieka pielęgnacyjna, rehabilitacja czy transport dedykowany seniorom. Jednocześnie oczekuje się, że CUS przyczyni się do zmniejszenia stopnia izolacji społecznej i wzmocnienia więzi międzyludzkich poprzez działania wspólnotowe oraz programy integracyjne. Wskazywano również na konieczność rozwoju oferty profilaktycznej i edukacyjnej dla dzieci i młodzieży, m.in. w postaci kolonii, półkolonii i programów wsparcia. Istotną zmianą ma być również przekształcenie wizerunku pomocy społecznej – odejście od stygmatyzującej terminologii (np. zastąpienie określenia „klient” pojęciem „mieszkaniec”) oraz budowanie bardziej otwartego i neutralnego modelu wsparcia. Zwrócono również uwagę na to, że zmiany będą mieć charakter długofalowy, co wymaga czasu na pełne wdrożenie. W dłuższej perspektywie zakłada się także zwiększenie możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, co ma wspierać rozwój lokalnego systemu usług społecznych.

- Zdaniem respondentów powstanie Centrum Usług Społecznych ma odpowiadać na szereg zróżnicowanych potrzeb i problemów mieszkańców Gminy Skarżysko-Kamienna. Kluczowym wyzwaniem jest zapewnienie wsparcia z zakresu zdrowia psychicznego, w tym poprzez zatrudnienie psychologa oraz podejmowanie działań zwiększających świadomość społeczną na temat zaburzeń psychicznych. Istotne jest także zaspokojenie potrzeb osób znajdujących się w kryzysie bezdomności, wobec których CUS powinien realizować usługi aktywizujące i wspierające reintegrację społeczną. Istotne jest także rozszerzenie oferty dla seniorów, obejmującej rehabilitację, dostęp do usług medycznych oraz taksówkę dla osób z ograniczeniami mobilności. Respondenci podkreślają również konieczność wsparcia osób z niepełnosprawnościami, zapewniając im dostęp do odpowiednich usług, zajęć, form spędzania czasu wolnego oraz transportu. Wskazują również konieczność prowadzenia badań przesiewowych dla dzieci, takich jak badania wad postawy i wzroku, a także

potrzebę specjalistycznej opieki i terapii dla dzieci i młodzieży ze spektrum autyzmu oraz innymi zaburzeniami (np. ADHD). Wskazuje się także na potrzebę integracji społeczności lokalnej oraz niwelowania wykluczenia mieszkańców marginalizowanych dzielnic (takich, jak Skarżysko Zachodnie). Respondenci liczą na zacieśnianie współpracy CUS z podmiotami ekonomii społecznej oraz organizacjami pozarządowymi, co miałyby przyczynić się do lepszego dostosowania oferty usługowej do potrzeb mieszkańców Gminy.

- Centrum Usług Społecznych postrzegane jest jako podmiot, który będzie usprawniał system lokalnego wsparcia poprzez pełnienie funkcji organizacyjno-operacyjnej. Jego rola ma polegać na zbieraniu informacji o dostępnych usługach społecznych, porządkowaniu ich i udostępnianiu mieszkańcom. CUS ma działać jako miejsce, gdzie mieszkańcy uzyskają konkretne informacje o przysługujących im formach wsparcia i zostaną sprawnie pokierowani do odpowiednich instytucji lub organizacji. Z punktu widzenia społeczności lokalnej, CUS ma być przestrzenią otwartą i przyjazną, w której można będzie nie tylko skorzystać z usług, ale również zaangażować się w życie społeczne – na przykład poprzez wolontariat. Wskazywano na potrzebę stworzenia Centrum Wolontariatu, szczególnie na rzecz osób starszych czy chorych. Dla podmiotów realizujących usługi społeczne CUS będzie pełnił rolę partnera, koordynatora oraz organizatora usług. Oczekuje się, że CUS usprawni współpracę międzysektorową, a kontakt z systemem wsparcia stanie się bardziej dostępny, odformalizowany i oparty na realnych potrzebach mieszkańców. Dodatkowo CUS będzie również pełnić funkcję kontrolującą, dbając o standard i jakość realizowanych usług społecznych.
- Usługi organizowane przez Centrum Usług Społecznych w Skarżysku-Kamiennej mają być adresowane do szerokiego grona mieszkańców, przy szczególnym uwzględnieniu osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Respondenci wskazują, że wsparciem powinny zostać objęte między innymi osoby starsze, samotne, osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, osoby bezrobotne, osoby uzależnione, osoby w kryzysie bezdomności, a także dzieci i młodzież – również te z zaburzeniami psychicznymi – oraz całe rodziny potrzebujące wsparcia. Badani zwracali uwagę na potrzebę wyraźnego przełamania podziału

na „beneficjentów pomocy społecznej” i tzw. „normalsów”. Kluczowe znaczenie będzie mieć informowanie o ofercie w sposób prosty i zrozumiały, unikanie specjalistycznego języka oraz promocja CUS jako miejsca dostępnego dla wszystkich mieszkańców, a nie tylko dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji. Respondenci wskazują również na konieczność zmiany sposobu myślenia lokalnej społeczności i budowania nowego wizerunku instytucji, która nie kojarzy się jedynie z pomocą interwencyjną. Badani zwrócili uwagę, że zapewnienie równego dostępu do usług wymaga nie tylko otwartości i odpowiedniej komunikacji, ale także rozwiązań praktycznych – takich jak brak barier architektonicznych, odpowiednie dostosowanie budynków, a także możliwość realizacji usług również poza siedzibą CUS, w różnych częściach miasta. Istotne będzie także zapewnienie kompetentnej obsługi – osoby pierwszego kontaktu, która potrafi pokierować mieszkańców do właściwych form wsparcia. Respondenci podkreślają, że w głównej siedzibie CUS powinno znajdować się centrum koordynujące działania realizowane zarówno przez samą instytucję, jak i przez innych lokalnych usługodawców społecznych.

- Oczekiwane relacje między Centrum Usług Społecznych a innymi realizatorami usług społecznych w Skarżysku-Kamiennej powinny opierać się na współpracy, wzajemnym zaufaniu oraz dobrej komunikacji. Respondenci podkreślają, że istotne będzie wspieranie się w realizacji zadań oraz tworzeniu i prowadzeniu wspólnych inicjatyw. Wskazują także na potrzebę sprawnego przepływu informacji oraz otwartości na nowe pomysły i wspólne działania. Relacje te powinny mieć charakter partnerski – żadna ze stron nie powinna być nadrzędna wobec drugiej, a współpraca ma się opierać na równym traktowaniu wszystkich podmiotów. Badani zwracają uwagę, że ze strony lokalnych realizatorów usług społecznych można oczekiwać otwartości, zaangażowania i gotowości do współdziałania.
- Respondenci wskazują szereg korzyści, jakie utworzenie Centrum Usług Społecznych może przynieść Skarżysku-Kamiennej. Wśród najważniejszych z nich wymieniono zwiększenie atrakcyjności Gminy dzięki poszerzeniu oferty usług społecznych oraz poprawie dostępności i jakości usług dla osób z niepełnosprawnościami. Respondenci podkreślają również, że dzięki CUS współpraca i komunikacja pomiędzy

Gminą a realizatorami usług społecznych ulegnie znacznej poprawie. Dodatkowo, powstanie CUS traktowane jest jako impuls do rozwoju nowych inicjatyw oraz tworzenia przestrzeni sprzyjających integracji lokalnej społeczności. Wreszcie, respondenci zwracają uwagę na możliwość pozyskania większych środków finansowych, co pozwoli Gminie na dalszy rozwój i ulepszanie dostępnych usług.

- Z perspektywy mieszkańców korzyściami z utworzenia CUS będą:
 - ✓ zwiększenie dostępności i różnorodności oferowanych usług społecznych w Skarżysku-Kamiennej,
 - ✓ poprawa komfortu życia i jakości codziennego funkcjonowania mieszkańców,
 - ✓ rozszerzenie wsparcia dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami,
 - ✓ poszerzenie oferty pomocy społecznej o usługi, w tym m.in. poradnictwo oraz inne formy wsparcia (a nie tylko pomoc finansową),
 - ✓ utworzenie punktu wolontariatu,
 - ✓ wsparcie rodzin poprzez organizację warsztatów i spotkań integracyjnych,
 - ✓ zwiększenie poziomu integracji społecznej mieszkańców,
 - ✓ aktywizacja osób bezrobotnych, co może przyczynić się do poprawy sytuacji na rynku pracy,
 - ✓ możliwość załatwiania wielu spraw w jednym miejscu,
 - ✓ stymulowanie powstawania lokalnych inicjatyw, takich jak kluby sąsiedzkie czy banki wymiany czasu,
 - ✓ efekt „koła zamachowego” – rosnące zaangażowanie jednej grupy może mobilizować kolejne osoby i społeczności do działania.
- Respondenci wskazują, że kluczowym wyzwaniem dla powstającego Centrum Usług Społecznych będzie zapewnienie stabilnego finansowania po zakończeniu trzyletniego okresu projektowego. Obawa ta była najczęściej podnoszona przez badanych i dotyczyła ryzyka wycofania usług wprowadzonych w trakcie fazy projektowej z powodu braku środków, co mogłoby skutkować powrotem do modelu funkcjonowania zbliżonego do MOPS. W tym kontekście problemem może okazać się wprowadzenie odpłatności za usługi po zakończeniu okresu projektowego – respondenci obawiają się, że mieszkańcy mogą być niechętni do (współ)płacenia za usługi, które wcześniej

były świadczone bezpłatnie. Kolejnym wyzwaniem może być trudność w nawiązaniu współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, które obecnie nie działają dostatecznie prędko na terenie Gminy. Respondenci wyrażali także obawy dotyczące początkowego braku zaufania mieszkańców do nowego podmiotu oraz potencjalnej niechęci do korzystania z oferowanych usług, wynikającej z niewystarczającej znajomości roli i charakteru CUS. Wątpliwości formułowano także w kontekście gotowości i kompetencji kadry CUS oraz możliwości sprawnego zarządzania tą instytucją przez Gminę.

- Do kluczowych czynników warunkujących sukces Centrum Usług Społecznych należy przede wszystkim nawiązanie trwałej współpracy z organizacjami trzeciego sektora, które powinny być równoprawnymi partnerami w realizacji zadań. Istotne jest również zapewnienie stabilnego dostępu do środków finansowych oraz udział w projektach finansowanych ze środków zewnętrznych, co umożliwi ciągłość i rozwój świadczonych usług. Wskazuje się na konieczność posiadania kompetentnej i dobrze przygotowanej merytorycznie kadry, cechującej się wysokim poziomem kompetencji komunikacyjnych, umiejętnością pracy zespołowej, motywacją oraz wzajemnym szacunkiem. Podkreśla się także znaczenie właściwego zarządzania i sprawnego przepływu informacji wewnątrz zespołu. Niezbędna jest także promocja oraz informacja o charakterze i ofercie CUS.

Zaspokojone potrzeby mieszkańców

Usługi skierowane do seniorów:

- Realizowane są programy rządowe, takie jak „Korpus Wsparcia Seniorów” oraz „Senior Plus”.
- Na terenie Gminy funkcjonują Kluby Seniora, które skupiają głównie samotnych seniorów.
- Usługi opiekuńcze są świadczone w miejscu zamieszkania odbiorców.
- Realizowany jest dowóz posiłków do seniorów, którzy mają trudności z przemieszczaniem się.
- Ogólnopolska Karta Seniora.

Usługi skierowane do osób z niepełnosprawnościami (w tym dzieci):

- Na terenie Skarżyska-Kamiennej funkcjonują dwa ośrodki szkolno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością.
- Działają dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej oraz dwa Środowiskowe Domy Samopomocy (gminny i powiatowy).
- Realizowane są programy wsparcia, takie jak „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” oraz „Opieka Wytnieniowa”.
- Dostępne są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Usługi edukacyjne i opiekuńcze dla dzieci i młodzieży:

- Realizowane są programy profilaktyczne dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.
- Organizowane są kolonie i półkolonie, choć zgłaszana jest potrzeba zwiększenia ich liczby i dostępności miejsc.
- Wysoki poziom usług kulturalnych zapewnia Miejskie Centrum Kultury (MCK), które m.in. organizuje warsztaty, zajęcia taneczne, malarskie oraz koła hobbystyczne dla dzieci i młodzieży.

Inne usługi:

- Na terenie Miasta funkcjonuje noclegownia i jadłodajnia dla osób w kryzysie bezdomności, prowadzona przez Bractwo Matki Bożej Miłosierdzia.
- Dostępna jest Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny.

Niezaspokojone potrzeby mieszkańców/brakujące usługi**Potrzeby seniorów:**

- Brak dziennego domu pobytu dla seniorów.
- Ograniczony dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej, długie kolejki do lekarzy specjalistów.
- Niewystarczająca ilość usług pielęgniarских, rehabilitacyjnych i fizjoterapeutycznych.
- Brak taksówki społecznej dedykowanej seniorom.

- Brak odpowiednich usług hospicyjnych i profilaktycznych dostosowanych do starzejącego się społeczeństwa.

Potrzeby osób z niepełnosprawnościami (w tym dzieci z niepełnosprawnością):

- Brak całodobowego domu opieki dla osób z niepełnosprawnością.
- Niedostateczna liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnością w realizowanych programach.
- Brak rehabilitacji i fizjoterapii dostępnej na NFZ, w tym z rehabilitacji środowiskowej.
- Brak taksówki społecznej dedykowanej osobom z niepełnosprawnościami.
- Ograniczona dostępność infrastruktury dla osób z niepełnosprawnością ruchową, w tym bariery architektoniczne i brak miejsc dostępnych na salach widowiskowych.
- Niska dostępność usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, w tym opieki wytchnieniowej dla opiekunów.
- Niewystarczająca oferta rehabilitacyjna dla kobiet po mastektomii.
- Niewystarczające wsparcie z zakresu zdrowia psychicznego dla osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi.
- Niewystarczające usługi rehabilitacyjne i terapeutyczne dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym ze spektrum autyzmu.
- Brak grup wsparcia i konsultacji dla rodzin dzieci z niepełnosprawnościami.
- Niski poziom oferty kulturalnej skierowanej do osób z niepełnosprawnościami.

Dzieci i młodzież:

- Brak opieki w formie przedszkola, klubu dziecięcego lub innej placówki podczas przerwy wakacyjnej, co utrudnia rodzicom aktywnym zawodowo zapewnienie opieki.
- Odległe terminy do poradni psychologiczno-pedagogicznej, brak szybkiego dostępu do terapii, np. biofeedback.
- Ograniczony dostęp do specjalistów, w tym ortopedii dziecięcej.
- Brak miejsca spotkań dla młodzieży, w którym mogliby realizować pasje i rozwijać umiejętności.

Pozostałe niezaspokojone potrzeby mieszkańców:

- Brak mieszkań wspomaganych i mieszkań treningowych dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób z niepełnosprawnościami.
- Potrzeba rozwoju usług aktywizujących i programów wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności.
- Brak mieszkań interwencyjnych dla osób doświadczających przemocy domowej.
- Izolacja społeczna i brak miejsc integracji mieszkańców.
- Kolejki i trudności w dostępie do specjalistów zarówno na NFZ, jak i prywatnie.

W Skarżysku-Kamiennej najważniejszymi realizatorami usług społecznych są instytucje publiczne. Chociaż na terenie Gminy funkcjonują organizacje pozarządowe, ich działalność oceniana jest przez respondentów jako niewystarczająca, a ich zaangażowanie w realizację usług społecznych ma charakter fragmentaryczny. Wskazywano jednak, że Centrum Usług Społecznych może odegrać istotną rolę w aktywizacji sektora pozarządowego, tworząc przestrzeń do współpracy i zlecania usług. Respondenci zwracali również uwagę na istotną funkcję, jaką mogą wypełniać podmioty ekonomii społecznej. W tym kontekście wskazywano na potrzebę utworzenia Zakładu Aktywności Zawodowej jako formy wsparcia aktywizującego zawodowo osoby z niepełnosprawnościami. Jednocześnie zaznaczany jest niemal całkowity brak zaangażowania sektora prywatnego w świadczenie usług społecznych.

W ocenie respondentów współpraca międzyinstytucjonalna w Skarżysku-Kamiennej jest dość rozwinięta, jednak brakuje bardziej zintegrowanego podejścia do diagnozowania i zaspokajania potrzeb mieszkańców. Zdecydowanie mniej pozytywnie oceniana jest współpraca międzysektorowa, obejmująca partnerstwo sektora publicznego z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prywatnymi. Zwracano uwagę na niedostateczne zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację usług społecznych, ich ograniczoną aktywność oraz niestabilność podejmowanych działań, często uzależnioną od finansowania projektowego. Jeszcze słabsze są relacje z sektorem prywatnym – respondenci podkreślali brak aktywności ze strony lokalnych przedsiębiorców oraz ich niskie zainteresowanie współpracą na rzecz lokalnej polityki społecznej. W opinii respondentów utworzenie Centrum Usług Społecznych może stworzyć warunki sprzyjające rozwojowi współpracy międzysektorowej poprzez koordynację działań, inicjowanie partnerstw

oraz zwiększenie zaangażowania organizacji pozarządowych w system lokalnych usług społecznych.

Respondenci oceniają aktywność społeczną mieszkańców jako raczej niską i mało widoczną. Wskazują na brak sformalizowanych ruchów sąsiedzkich oraz ograniczoną liczbę liderów społecznych, którzy często napotykają bariery administracyjne utrudniające realizację swoich inicjatyw. Choć na terenie Gminy funkcjonują pojedyncze grupy nieformalne podejmujące działania na rzecz społeczności lokalnej, brakuje sieci, które mogłyby je wspierać, pozyskiwać środki, działać w wymiarze systemowym i wspierać rozwój lokalny. Najbardziej aktywną grupą społeczną są seniorzy, zwłaszcza uczestnicy Uniwersytetu Trzeciego Wieku i Klubów Senior, jednak wśród tej grupy również zauważalny jest brak liderów oraz formalnej reprezentacji, np. Rady Seniorów. Z kolei dzieci i młodzież wykazują bardzo niski poziom zaangażowania społecznego, co – zdaniem respondentów – może być częściowo związane z poczuciem izolacji i niekorzystną sytuacją społeczno-ekonomiczną mieszkańców (związaną m.in. z sytuacją na rynku pracy). Aktywność społeczna najczęściej przenosi się do mediów społecznościowych, głównie Facebooka, gdzie mieszkańcy podejmują dyskusje i inicjatywy lokalne. Spośród organizacji społecznych szczególnie wyróżniana była Fundacja Ludzie z Natury, aktywnie organizująca wydarzenia integrujące społeczność lokalną.

Respondenci ze Skarżysko-Kamiennej wskazują, że kluczowym elementem w wykorzystaniu potencjału społeczności lokalnej przy współtworzeniu usług społecznych jest wzmocnienie kompetencji lokalnych liderów społecznych. Konieczne jest organizowanie kursów, szkoleń i warsztatów, podczas których mieszkańcy mogliby zdobywać wiedzę z zakresu zakładania stowarzyszeń, animowania społeczności lokalnej, pozyskiwania i zarządzania środkami finansowymi, a także rozwijać tzw. umiejętności „miękkie” i „twarde”. Rolę organizatora i koordynatora takich działań mógłby pełnić CUS, który – zdaniem respondentów – ma potencjał, aby stać się instytucją-liderem społecznym. Podkreślono także potrzebę wyłaniania i wspierania osób pełniących funkcję lidera lub opiekuna grup mieszkańców, którzy inicjowaliby i prowadzili działania na rzecz wspólnoty (tu szczególną rolę mogą odgrywać Organizatorzy Społeczności Lokalnej). Respondenci zwracają również uwagę na konieczność budowania relacji sąsiedzkich, ponieważ wielu mieszkańców jest dla siebie

obcych, co utrudnia podejmowanie wspólnych inicjatyw. Kluczowe znaczenie ma także promocja działań społecznych i informowanie o możliwościach zaangażowania.

WYBÓR CYTATÓW:

„No może z racji tego, że nie jesteśmy największym miastem, nie mamy takich mocnych, prężnych organizacji, które by działały na rzecz osób w jakiś sposób wykluczonych społecznie...”

„Skarżysko jest fajne właśnie pod tym względem, że potencjał ludzki ma bardzo fajny i jest wiele osób, które gdzieś tam oddolnie próbuje różne rzeczy, jakieś akcje charytatywne, wydarzenia aktywizujące lokalną społeczność to często są po prostu nawet nie właśnie przez stowarzyszenia, tylko przez jakieś grupy, inicjatywy nieformalne i to widać, że jest ten potencjał do zagospodarowania...”

„I jeżeli nie będzie jakichś nowych systemowych rozwiązań, które będą pozwalały na pozyskiwanie środków na dalsze prowadzenie tych wszystkich usług, które będą realizowane przez Centrum Usług Społecznych, to nam się zrobi z powrotem mały MOPS. Tak, tylko pod inną nazwą, bo będziemy ograniczeni do realizacji tych zadań, które rzeczywiście obligatoryjnie musimy, które wynikają, są nałożone na nas z ustawy o pomocy społecznej i pieczy zastępczej czy też rehabilitacji i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Natomiast te wszystkie, którymi teraz będziemy się cieszyć przez najbliższy okres, to siłą rzeczy będą musiały być ograniczone z powodu braku środków...”

„Bardzo bym chciał docelowo, żeby [Skarżysko-Kamienna] stała się gminą przyjazną dla osób z niepełnosprawnościami. To jest moje marzenie. Mam nadzieję, że gdzieś ten CUS. właśnie w tym kierunku nam pomoże...”

„Firmy prywatne, to bym powiedziała, że może jest troszeczkę trudniej, bo przedsiębiorcy to nie mają czasu. Rządzą się swoimi prawami, że tak powiem. I nawet jeżeli chcemy ich do czegoś zobligować, zmotywować, to jest to trochę uciążliwe...”

„...bardzo duża liczba mieszkańców jest samotna, szczególnie osób starszych, gdzie rodziny powyjeżdżały za granicę lub do większych miast i pozostawały te osoby same, więc bazują tak na dobrą sprawę na tych opiekunkach społecznych, które są w MOPS, które przychodzą od czasu do czasu, pomagają w zakupach, w różnych pracach domowych...”

„Tak więc będą mogły osoby po prostu seniorzy czy osoby niepełnosprawne skorzystać z różnych porad, z różnych pomocy. No, powiedzmy sobie szczerze, w tej chwili MOPS działa troszeczkę na takiej pomocy finansowej...”

„Liczę na to, że zaangażujemy ten trzeci sektor w działania dla seniorów, dla tych osób samotnych, na tą opiekę, na te usługi opiekuńcze, że właśnie bardziej się zaopiekujemy w tym sensie, że zaangażujemy ten trzeci sektor...”

„...każdy jest po prostu tak zamknięty gdzieś w swoich mieszkaniach i swoim życiu. I tak ciężko po prostu się zintegrować czy wyjść do ludzi, że tutaj jest naprawdę ogromny problem. Także jest widoczna ta izolacja społeczna...”

„Ja myślę, że to jest takie 2 z plusem, bo tych usług naprawdę nie ma wiele i jest problem. Jest problem, chociażby nawet pod kątem usług dla dzieciaków ze spektrum czy generalnie z jakimiś niepełnosprawnościami. Są to tylko te ministerialne inicjatywy i żadne dodatkowe usługi nie były realizowane i w zasadzie organizacje pożytku publicznego też takich usług nie realizowały...”

„...gdzieś jest to pomysł, który nam krąży po głowie, ale też wiąże się z finansami, ze znalezieniem lokalu, że właśnie takie mieszkalnictwo wspomagane dla tych osób w kryzysie bezdomności, żeby dać im jakiś lokal, żeby swoim sumptem, swoją siłą jakoś to wyremontowali, żeby mieli takie swoje miejsce i też takie poczucie, że są za te miejsca odpowiedzialni...”

„I to jest duża potrzeba, żeby zagospodarować ten czas dla osób starszych, nawet jak to będzie na każdym osiedlu, gdzieś przy parafiach czy w różnych miejscach prowadzone takie działania, które skupiają seniorów, to jak najbardziej...”

„Zawsze będę stawiać na instytucje publiczne. Instytucja publiczna to wiarygodność, rzetelność, odpowiedzialność, przygotowanie, umiejętności, praktyka. Dużo by mogła mówić, również organizacje pozarządowe jako osoby, z którymi instytucje powinny współpracować. I teraz mądre gminy tak będą to robić. Trzeba delegować zadania, żeby wypracować nowe organizacje, wypracować sobie dialog i wspólnie te usługi organizować...”

„Jeżeli to będzie docierało do jak największej liczby mieszkańców, to tym bardziej myślę, że takie koło zamachowe będzie napędzało też następne grupy, następne sąsiadów, rodzinę, bliskich, znajomych...”

Analiza wyników badania jakościowego z mieszkańcami – odbiorcami usług społecznych

Opinie mieszkańców korzystających z usług społecznych zostały pozyskane na podstawie serii 10 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych. Wzięli w nich udział seniorzy, osoby niesamodzielne oraz rodzice dzieci (w tym dzieci z niepełnosprawnością).

SENIORZY

Stopień samodzielności

Wśród badanych senierek widoczna jest duża różnorodność w zakresie stopnia samodzielności i potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem. Część respondentek doświadcza niepełnosprawności lub ograniczeń zdrowotnych, jednak nie wpływa to na ich zdolność do samodzielnego życia. Dwie seniorki – jedna z niedowładem kończyn dolnych, druga z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – pomimo pewnych ograniczeń, potrafią samodzielnie wykonywać większość czynności życia codziennego, a wsparcie, z którego korzystają (np. przy zakupach czy dojazdach do lekarzy), ma charakter uzupełniający. Jedna z uczestniczek, posiadająca orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, ma duże potrzeby w zakresie codziennej opieki – korzysta z usług asystentki osobistej osoby z niepełnosprawnością i jednocześnie wskazuje

na konieczność zwiększenia liczby godzin usług asystenckich. Wśród seniorek znalazła się również osoba w pełni sprawna, która nie potrzebuje tego rodzaju wsparcia.

Relacje z innymi

Wszystkie seniorki objęte badaniem zamieszkują samotnie, natomiast pozostają aktywne społecznie. Kluczową rolę w ich codziennym życiu pełni Klub Seniora, który stanowi ważną przestrzeń integracji oraz uczestnictwa w zajęciach i warsztatach o charakterze edukacyjnym, kulturalnym i rekreacyjnym. Udział w tych aktywnościach sprzyja nawiązywaniu i podtrzymywaniu relacji towarzyskich, a także daje poczucie bycia częścią wspólnoty. Większość badanych utrzymuje również dobre kontakty z sąsiadami, którzy często pełnią funkcję nieformalnego wsparcia (np. w zrobieniu zakupów). Wszystkie respondentki utrzymują kontakty rodzinne i podkreślają, że - w razie konieczności - mogą liczyć na wsparcie bliskich: córki, siostrzeńca, rodzeństwa czy wnucząt.

Życie codzienne

Codziennie życie badanych seniorek przebiega według ustalonych rytuałów, w których ważną rolę odgrywają zarówno czynności domowe, jak i aktywność społeczna. Dzień najczęściej rozpoczynają od porannej toalety, przyjmowania leków oraz śniadania. Następnie część seniorek wykonuje obowiązki domowe, takie, jak przygotowywanie posiłków, robienie zakupów czy drobne porządki. Ważnym elementem codzienności jest uczestnictwo w zajęciach Klubu Seniora, które stanowią dla wielu z nich główne źródło relacji z innymi osobami, a także motywację do wyjścia z domu i zadbania o siebie. Czas wolny, który spędzają w domu, przeznaczają na czytanie książek, oglądanie telewizji, rozwiązywanie krzyżówek oraz rozmowy telefoniczne z bliskimi. W przypadku części badanych istotnym elementem dnia są również obowiązki rodzinne, np. opieka nad wnukiem czy kontakt z dziećmi. Z wypowiedzi uczestniczek wynika, że największym wyzwaniem są dni wolne od zajęć klubowych – zwłaszcza weekendy – które często wiążą się z poczuciem osamotnienia i ograniczoną aktywnością.

Podzielane wartości

Większość badanych seniorek jako kluczowe wartości czy sfery życia wskazała wiarę religijną („opiekę Bożą”). Część badanych podkreślała znaczenie relacji rodzinnych, zwłaszcza więzi z dziećmi i wnukami. Istotnym elementem systemu wartości respondentów jest również potrzeba ochrony zdrowia - własnego oraz ich bliskich.

OSOBY NIESAMODZIELNE

Stopień samodzielności

Osoby niesamodzielne, które wzięły udział w badaniu, wymagają stałego lub częściowego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności życiowych. Najczęściej wskazywane potrzeby dotyczą pomocy w przemieszczaniu się (np. w formie spacerów, udziału w wydarzeniach kulturalnych), wsparcia w załatwianiu spraw urzędowych, robieniu zakupów oraz organizacji dojazdów do placówek medycznych i innych instytucji. Wszyscy uczestnicy badania korzystają z usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, którego wsparcie obejmuje również pomoc w prowadzeniu gospodarstwa domowego – w tym przygotowywaniu posiłków czy utrzymaniu porządku. Wypowiedzi respondentów świadczą o wysokim poziomie satysfakcji z jakości otrzymywanej pomocy, zwłaszcza w odniesieniu do kompetencji interpersonalnych i zaangażowania osób świadczących usługi asystenckie. Jednocześnie badani wyrażają niezadowolenie z ograniczenia wymiaru wsparcia do 40 godzin miesięcznie, wskazując, że wynika to z braku wystarczających środków finansowych. Część osób badanych jest w dużym stopniu uzależniona od wsparcia asystenta, szczególnie w kontekście opuszczania domu czy wykonywania podstawowych czynności.

Relacje społeczne

Większość badanych osób niesamodzielnych utrzymuje relacje społeczne przede wszystkim z najbliższymi osobami w swoim otoczeniu (m.in. z rodziną czy asystentem). Część z nich mieszka z członkiem rodziny (najczęściej z matką), co jest dla nich istotnym

wsparciem w codziennym funkcjonowaniu. W kontaktach z dalszą rodziną dominuje forma telefoniczna, rzadziej osobista – choćby ze względu na trudności w poruszaniu się. Relacje z przyjaciółmi i znajomymi są często ograniczone – niektórzy badani przyznają, że więzi te uległy osłabieniu lub mają charakter incydentalny (są utrzymywane telefonicznie lub przez internet). Wskazywano również na brak lokalnych inicjatyw integracyjnych i wydarzeń skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, co dodatkowo ogranicza możliwości podtrzymywania więzi społecznych. Część badanych deklarowało bliskie relacje z sąsiadami, a nawet utrzymywanie z nimi zażyłych przyjaźni.

Życie codzienne

Codzienne funkcjonowanie badanych osób niesamodzielnych koncentruje się wokół wykonywania podstawowych czynności życiowych oraz spędzania czasu w domu. Znacząca część czasu przeznaczona jest na odpoczynek, oglądanie telewizji, czytanie lub słuchanie audiobooków. Wsparcie asystentów i opiekunów pozwala na wyjścia na spacer, zakupy czy rehabilitację, a także umożliwia uczestnictwo w aktywnościach fizycznych, takich jak korzystanie z basenu. Respondenci podkreślają, że obecność osoby wspierającej jest warunkiem koniecznym do opuszczenia domu, a jej nieobecność często skutkuje ograniczeniem tego rodzaju możliwości. Wśród aktywności podejmowanych w domu znajdują się również praca zdalna oraz rozmowy telefoniczne z bliskimi. W ten sposób osoby niesamodzielne starają się podtrzymywać codzienną aktywność i kontakty społeczne, pomimo ograniczeń zdrowotnych.

Podzielane wartości

Wartości wskazywane przez badane osoby niesamodzielne skupiają się wokół zdrowia i relacji międzyludzkich. Warto podkreślić, że dla osób niesamodzielnych najważniejsze jest zachowanie dobrej kondycji zdrowotnej oraz utrzymanie bliskich więzi z innymi, ponieważ - ze względu na ich specyficzną sytuację - te obszary są obciążone różnymi ograniczeniami.

RODZICE DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Stopień samodzielności

Badani rodzice dzieci z niepełnosprawnością podkreślają istotną rolę wsparcia asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością oraz opieki wytchnieniowej. Rodziny korzystają z tej formy wsparcia w wymiarze 30 godzin miesięcznie. Świadczenie to oceniane jest pozytywnie, zarówno przez rodziców, jak i dzieci. Opiekunowie są postrzegani jako osoby kompetentne, empatyczne i zaangażowane, co przekłada się na budowanie silnych relacji z odbiorcami usług, opartych na zaufaniu, szczególnie ważnych w kontekście dzieci ze spektrum autyzmu. Usługi opieki wytchnieniowej umożliwiają rodzicom zajęcie się innymi zadaniami, takimi jak wizyty lekarskie czy sprawy urzędowe, a także zapewniają chwilowe odciążenie w pełnieniu obowiązków opiekuńczych.

Relacje międzyludzkie

Badani rodzice wskazują, że ich sieci społeczne uległy przekształceniom po zdiagnozowaniu niepełnosprawności ich dzieci. Ich relacje towarzyskie są nawiązywane głównie z innymi rodzicami wychowującymi dzieci z niepełnosprawnościami, z którymi łączy ich poczucie wspólnoty i wzajemne zrozumienie, płynące z podobnej sytuacji życiowej. Znajomości spoza tego kręgu często uległy osłabieniu lub wygasły, co respondenci tłumaczą trudnością ze zrozumieniem specyfiki ich sytuacji przez osoby, które nie mają tego rodzaju doświadczeń. Kontakty z dalszą rodziną bywają ograniczone, jednak badani mogą liczyć na wsparcie niektórych członków rodziny. Uzupełnieniem relacji społecznych są również więzi nawiązywane w środowisku szkolnym i terapeutycznym.

Życie codzienne

Rodzice dzieci z niepełnosprawnością organizują swoje codzienne życie wokół potrzeb swoich podopiecznych, koncentrując się przede wszystkim na zapewnieniu im odpowiedniej opieki i wsparcia. Najważniejszą kwestią jest dla nich dbanie o zdrowie dzieci oraz stworzenie im stabilnego, bezpiecznego środowiska.

Opiekunowie muszą stale obserwować swoje dzieci i interpretować ich zachowania, zwłaszcza gdy nie komunikują się one werbalnie, co stanowi duże wyzwanie i bywa źródłem niepokoju. Przewidywalność i rutyna codziennych aktywności jest niezbędna dla utrzymania równowagi emocjonalnej całej rodziny. Jednocześnie - jak wynika z wypowiedzi respondentów - obawy dotyczące przyszłości dzieci po śmierci opiekunów utrzymują się, pomimo wsparcia ze strony dalszej rodziny oraz instytucji pomocy społecznej.

Podzielane wartości

Badane rodziny wskazują zdrowie jako najważniejszy aspekt swojego życia. Pragną przede wszystkim poprawy stanu zdrowia swoich dzieci oraz zwiększenia ich możliwości komunikowania się z otoczeniem. Istotnym elementem jest również dbanie o stan zdrowia opiekunów, co wiąże się z wspomnianymi obawami o przyszłość dzieci po śmierci rodziców (m.in. ewentualnym umieszczeniem ich w placówkach opiekuńczych). Największym wyzwaniem dla rodziców pozostaje brak skutecznej komunikacji z dziećmi, co utrudnia pełne rozpoznanie ich potrzeb. Ponadto rodziny cenią spokój i możliwość przebywania w bezpiecznym, cichym otoczeniu, które pozwala na odpoczynek.

USŁUGI SPOŁECZNE

Seniorzy

Badani seniorzy korzystają z rehabilitacji, wsparcia psychologicznego, pomocy asystenta oraz oferty Klubów Seniora. W ramach działalności Klubów uczestniczą w wycieczkach i wydarzeniach kulturalnych, takich, jak wyjazdy do kina, teatru, muzeum czy filharmonii, a także biorą udział w zajęciach (m.in. śpiewu czy rękodzieła). Badane osoby pozytywnie oceniły dostępne formy wsparcia, szczególnie podkreślając wartość kontaktów z innymi ludźmi i możliwości aktywnego spędzania czasu.

Osoby niesamodzielne

Osoby niesamodzielne korzystają z kilku form wsparcia w ramach dostępnych usług społecznych i zdrowotnych. Wśród nich znajdują się m.in. świadczenia specjalistyczne, takie

jak pomoc psychologiczna i psychiatryczna, rehabilitacja, a także wsparcie w codziennym funkcjonowaniu, świadczone przez asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością (średnio 40 godzin miesięcznie). Osoby objęte badaniem korzystają również z transportu medycznego i wizyt domowych. Część badanych korzysta również z usług kulturalnych realizowanych w ramach działalności Miejskiego Centrum Kultury lub Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Wśród dostępnych form wsparcia szczególnie pozytywnie oceniano pomoc świadczoną przez asystenta, zwłaszcza w zakresie organizowania dojazdów do placówek medycznych czy zakupów.

Rodzice dzieci z niepełnosprawnością

Rodziny dzieci z niepełnosprawnością korzystają przede wszystkim z usług opieki wytchnieniowej oraz specjalistycznych usług opiekuńczych, takich jak terapia integracji sensorycznej oraz zajęcia z terapeutami środowiskowymi. Ponadto korzystają z usług specjalistów spoza Skarżyska-Kamiennej, takich, jak hipoterapia, psycholog, psychiatra, neurolog, logopeda i pedagog. Rodzice zwracają uwagę, że korzystanie z usług w innych miejscowościach wiąże się z czasochłonnymi dojazdami (np. do Kielc czy Rzeszowa). Ważnym wsparciem jest także asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością, który świadczy wsparcie w wymiarze 30 godzin miesięcznie. Rodzice wyrażają także zadowolenie z opieki wytchnieniowej, podkreślając dobrą współpracę opiekuna z dziećmi. Jednocześnie wskazują na potrzebę zwiększenia liczby godzin opieki do 60 miesięcznie, w ramach asystencji osobistej.

USŁUGI, KTÓRYCH BRAKUJE/NIEZASPOKOJONE POTRZEBY:

Seniorzy:

- Zwiększenie liczby godzin usług asystenckich – pomoc w codziennych czynnościach, takich, jak zakupy, prowadzenie gospodarstwa domowego, dojazdy do placówek ochrony zdrowia.
- Usługi drobnych napraw domowych („złota rączka”).
- Usługi porządkowe, m.in. mycie okien i miejsc trudnodostępnych.
- Rehabilitacja środowiskowa.

- Możliwość dożywiania w ramach Klubów Seniora.
- Dzienny dom pomocy – miejsce dziennego pobytu oferujące rehabilitację, posiłki, zajęcia oraz transport.
- Zwiększenie liczby miejsc w Klubach Seniora.
- Usługi krawieckie.
- Usługi kosmetyczne, dostosowane do potrzeb seniorów.
- Zwiększenie liczby zajęć integracyjnych.
- Usługa dietetyka.

Osoby niesamodzielne:

- Zabiegi rehabilitacyjne finansowane ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia.
- Brakuje usługi transportowej (np. „społeczna taksówka”) umożliwiającej dojazd do placówek medycznych.
- Brakuje zajęć i warsztatów dla osób z niepełnosprawnościami – także dla osób młodszych i w średnim wieku, nie tylko seniorów.
- Usługi drobnych napraw domowych („złota rączka”).
- Zwiększenie liczby godzin wsparcia w ramach usług asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością.
- Ułatwiony dostęp do mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową.
- Pomoc psychologiczna.
- Doradztwo zawodowe dla osób z niepełnosprawnością.
- Usługi krawieckie.

Rodzice dzieci z niepełnosprawnością:

- Brak dostępu do bezpłatnej fizjoterapii dziecięcej.
- Brak neurologopedy i logopedy.
- Brak terapii integracji sensorycznej (SI).
- Brak hipoterapii.
- Brak psychiatry i neurologa dziecięcego.
- Niewystarczająca liczba godzin usług asystenckich oraz zbyt mała liczba miejsc.

- Brak ośrodka dziennego wsparcia dla dzieci z autyzmem (zajęcia popołudniowe, opieka specjalistyczna).
- Brak przestrzeni do integracji i spotkań dla matek z dziećmi z niepełnosprawnościami.
- Brak Treningu Umiejętności Społecznych (TUS).
- Bezpłatne usługi: logopedy, terapii SI, psychologa dla dzieci z autyzmem, realizowanych poza środowiskiem domowym.

7. Rekomendacje i wnioski

Niniejszy rozdział zawiera podsumowanie całości materiału, zebranego podczas realizacji wszystkich etapów badawczych. Poniżej przedstawiamy wnioski i rekomendacje z badania z uwzględnieniem proponowanych kierunków działań, a także sposobu ich wdrożenia.

Kluczowym czynnikiem rozwoju usług społecznych jest zapewnienie ich finansowania w dłuższej perspektywie (przez Gminę oraz – w ramach istniejących możliwości - ze środków zewnętrznych). Wyzwaniem jest zapewnienie stabilnych warunków współpracy z nowo powstającym CUS, w tym opłacalności ekonomicznej realizacji usług społecznych. Ze względu na niewystarczający potencjał lokalnych podmiotów potrzebne są działania na rzecz zbudowania trwałego, profesjonalnego rynku usług społecznych. W przyszłości CUS będzie zlecać usługi społeczne (organizacjom pozarządowym, podmiotom ekonomii społecznej, czy przedsiębiorcom), a także tworzyć długofalowe, stabilne rozwiązania na rzecz wzmocnienia rynku usług społecznych. Zapewnienie odpowiednich warunków współpracy powinno korespondować z systemem wsparcia usługodawców.

Kluczowym założeniem Centrum Usług Społecznych w Skarżysku-Kamiennej powinna być współpraca z podmiotami ekonomii społecznej (PES) na płaszczyźnie kontraktowania usług społecznych. W tym celu konieczne jest stosowanie różnych mechanizmów zlecania zadań, uwzględniających potencjał ekonomiczny PES oraz wzmocnienie PES poprzez szkolenia i doradztwo.

Rekomendacja: zlecanie zadań w trybie pożytku publicznego (dotacje na realizację zadań). Rekomendujemy zlecanie usług społecznych w oparciu o zadania wieloletnie i zawieranie umów na 2-3 lata, co gwarantuje ciągłość realizacji usług, możliwość ich oceny, a także stabilność funkcjonowania PES. W przypadku usług społecznych współfinansowanych ze środków zewnętrznych rekomendujemy powierzenie realizacji zadań publicznych, co oznacza pokrycie kosztów usług w 100 proc. przez podmiot zlecający. W przypadku zlecania zadań publicznych ze środków własnych rekomenduje się formę wspierania, z zastosowaniem następujących zasad:

- wszystkie wydziały Miasta oraz jednostki organizacyjne (jeżeli dotyczy) powinny stosować takie same procedury zlecania zadań publicznych,
- w otwartych konkursach ofert PES powinny mieć wybór formy zapewnienia wkładu własnego: finansowy lub pozafinansowy,
- w każdym konkursie ofert powinna być informacja na temat maximum kosztów administracyjnych,
- należy umożliwić PES złożenie oferty wyłącznie w formie elektronicznej (np. przez generator Witkac),
- wymaganie załączania do oferty dodatkowych dokumentów powinno mieć miejsce wyłącznie w sytuacji, kiedy nie ma możliwości znalezienia informacji w oficjalnych rejestrach dostępnych na stronach internetowych. Przykładowo PES rejestrowany w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) nie musi dołączać do oferty odpisu z KRS, a PES rejestrowany w innym rejestrze powinien mieć obowiązek załączenia dokumentu do oferty.

Rekomendujemy również przeprowadzanie otwartych konsultacji społecznych Programu Współpracy Miasta Skarżyska–Kamiennej z Organizacjami Pozarządowymi oraz szkolenia dla PES, organizowane przez pracowników merytorycznych Urzędu Miasta w Skarżysku–Kamiennej.

Alternatywną ścieżką jest zlecanie zadań w trybie zamówień publicznych (PZP) – zakup usług. W tym kontekście rekomendujemy:

- stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, dzięki którym możliwe jest stymulowanie PES do złożenia oferty oraz osiąganie dodatkowych korzyści społecznych,
- współpracę z Kielecko-Ostrowieckim Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej w zakresie badania potencjału ekonomicznego lokalnych PES oraz wsparcia PES w złożeniu oferty.

Stosowanie różnych mechanizmów zlecania zadań pozwoli na lepsze wykorzystanie potencjału usługowego lokalnych PES i nie wyeliminuje słabszych PES, których potencjał ekonomiczny uniemożliwia złożenie oferty w trybie PZP.

Nawiązując do poprzedniego wątku, rekomenduje się **utworzenie przez przyszły CUS systemu skutecznej koordynacji usług oraz współpracy z usługodawcami**. Sieciowanie różnych podmiotów jest jednym z wyzwań, przed którym staje nowa instytucja, tym bardziej, że owa sieć obejmie podmioty zaliczane do różnych sektorów (publicznego, pozarządowego, komercyjnego), charakteryzujące się odmienną logiką działania i tzw. kulturą organizacyjną. Warto wspomnieć, że Centrum będzie ważnym punktem odniesienia dla wielu innych lokalnych instytucji organizujących usługi społeczne, jak np. placówki kulturalne czy edukacyjne (co oczywiście nie jest równoznaczne z przejmowaniem ich zadań przez CUS).

Lokalny rynek usług społecznych – podobnie, jak w całej Polsce – pozostaje na relatywnie wczesnym stadium rozwoju. Część potencjalnych usługodawców (np. organizacje pozarządowe) realizuje cenne przedsięwzięcia dla miejscowej społeczności, jednak w dużym stopniu nie są oni przygotowani (np. pod względem organizacyjnym i świadomościowym) do profesjonalnego funkcjonowania w modelu usług społecznych (np. nie prowadzą działalności gospodarczej, realizują zadania publiczne zlecane przez administrację w trybie konkursowym lub podejmują tradycyjnie rozumiane działania społeczne, nie definiując ich w kategoriach świadczenia usług). Tworzenie rynku usług społecznych w Skarżysku-Kamiennej to również szeroko rozumiana aktywizacja społeczna, jak również zapewnienie wysokiej jakości życia i możliwości zaspokojenia potrzeb społecznych.

Rekomenduje się **utworzenie systemu wsparcia usługodawców przez przyszły CUS**. Między innymi proponuje się wyodrębnienie komórki organizacyjnej (lub oddelegowanie osoby) w ramach CUS, która pomagałaby realizatorom usług np. w sprawach proceduralno-administracyjnych, ale również merytorycznych (w tym związanych z zapewnieniem wysokiej jakości usług). Rolą CUS jest tworzenie profesjonalnego rynku usług społecznych, zatem konieczne jest przygotowanie nowotworzonych oraz już funkcjonujących podmiotów jako potencjalnych wykonawców, gotowych do funkcjonowania w modelu usług społecznych. Konieczne jest również podjęcie działań informacyjnych i edukacyjnych, ponieważ **powstawanie rynku usług społecznych sprzyjać będzie ekonomizacji i profesjonalizacji sektora usługodawców w Skarżysku-Kamiennej**. Tworzenie rynku usługodawców to również inwestowanie w lokalnych liderów, stymulowanie powstawania nowych organizacji społecznych, promowanie wolontariatu, czy usług sąsiedzkich.

Choć obszar ten nie był bezpośrednim przedmiotem badania, z kontekstu pozyskanych informacji można wyprowadzić wniosek, że **poziom wiedzy (różnych grup) mieszkańców Gminy na temat idei utworzenia CUS jest niewystarczający**. Kluczowym wyzwaniem jest również budowanie wizerunku nowej instytucji w oderwaniu od skojarzeń z OPS i negatywnego stereotypu pomocy społecznej. Skuteczne wypełnianie roli CUS wiąże się z koniecznością dotarcia z informacją do mieszkańców i zbudowania skutecznej strategii komunikacyjnej. Na podstawie badań można również sformułować wniosek, że przepływ informacji na temat dostępnej oferty jest niewystarczający – **przedstawiciele różnych grup odbiorców deklarowali, że nie czują się wystarczająco poinformowani na temat możliwości skorzystania z usług społecznych w Gminie**, informacja jest rozproszona oraz brakuje wiodącego źródła wiedzy w tym obszarze. Jednocześnie proces tworzenia CUS generuje daleko idące oczekiwania różnych grup mieszkańców, co również wymaga uporządkowania sfery przepływu informacji. Pożądane jest **opracowanie precyzyjnego Planu Komunikacji CUS ze społecznością lokalną**, obejmującego m.in. określenie kluczowych kanałów (nośników) informacji, jak np. lokalne media, w tym społecznościowe, ogłoszenia i ulotki, czy bezpośrednie spotkania z mieszkańcami. Tego rodzaju strategia komunikacyjna powinna być oparta o dywersyfikację różnych kanałów, czy nośników (w taki sposób, aby skutecznie docierać do grup mieszkańców

o różnych potrzebach i deficytach). Chodzi tu o wykorzystanie mediów elektronicznych, ale również tradycyjnych, a także uwzględnienie roli osób, czy instytucji, ważnych dla społeczności lokalnej (np. parafii, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, itp.). Proponuje się rozważenie **Innowacyjnego podejścia do komunikacji społecznej**, np. przeprowadzenie eksperymentu społecznego polegającego na wypracowaniu autorskich rozwiązań dopasowanych do lokalnej specyfiki, jak **rozproszone sieci komunikacyjne, oparte o zasoby lokalne** (lokalnych liderów, radnych, relacje sąsiedzkie, miejscowe podmioty, jak ośrodki kultury, świetlice, czy placówki edukacyjne, a także sieci cyfrowe). Konieczne jest również wypracowanie skutecznej puli argumentów, a więc korzyści płynących z powstania CUS (dla mieszkańców – lokalnej społeczności oraz dla Gminy jako jednostki samorządu terytorialnego). Z pewnością warto prowadzić **wizerunkowe kampanie społeczne**, a także szeroko rozumiane działania edukacyjne w tym obszarze.

Ponadto **rekomenduje się utworzenie platformy usług społecznych w Skarżysku-Kamiennej**, rozumianej jako narzędzie informatyczne zarządzania usługami (np. powiązania pracy koordynatorów usług społecznych i pracowników socjalnych) i zarazem kompleksowe źródło wiedzy oraz instrument kojarzenia przedstawicieli strony podażowej i popytowej (usługodawców i usługobiorców).

W kontekście społecznych aspektów rozwoju Miasta **kluczowe znaczenie mają długoterminowe trendy i perspektywy demograficzne**. Od wielu lat w Skarżysku-Kamiennej zmniejsza się liczba mieszkańców, a także zmienia się struktura populacji ze względu na wiek (rośnie odsetek seniorów). **Usługi społeczne w Skarżysku-Kamiennej powinny odpowiadać na wyzwania związane z trendami demograficznymi**. Z tego powodu konieczne jest prowadzenie przemyślanej polityki wsparcia i tworzenie kompleksowej oferty usług społecznych dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami, czy innych osób niesamodzielnych. Jednocześnie pożądane jest tworzenie atrakcyjnej oferty usług dla innych grup mieszkańców, w tym m.in. rodzin z dziećmi oraz dzieci i młodzieży, co sprzyjać będzie szeroko rozumianemu rozwojowi społecznemu oraz zapewnieniu wysokiej jakości życia (a w ten sposób, przy umiejętnie prowadzonej polityce możliwe będzie ograniczenie zjawiska depopulacji).

W kontekście budowania lokalnego rynku usług społecznych kluczowe są następujące informacje z badania:

- najbardziej oczekiwane przez mieszkańców działania w sferze społecznej w okresie najbliższego roku to: poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia, rozwijanie usług w obszarze zdrowia psychicznego (psychologicznych, terapeutycznych i psychiatrycznych) oraz tworzenie miejsc spędzania wolnego czasu,
- w okresie ostatnich kilku lat respondenci najczęściej korzystali z następujących usług: usługi opiekuńcze, pomoc sąsiedzka (pomoc w drobnych sprawach życia codziennego, np. zakupy, wspólne spędzanie czasu, zapewnienie kontaktów z innymi), dożywianie i asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością,
- szczególnie wysoko przez odbiorców ocenione zostały: asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością, opieka wytchnieniowa oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi,
- w opinii mieszkańców najbardziej potrzebne są następujące usługi społeczne: lokalne inicjatywy społeczne (piknik sąsiedzki, zawody sportowe, festyny...), miejsce aktywności lokalnej (otwarte dla społeczności lokalnej miejsce spotkań), usługi rehabilitacyjne lub fizjoterapeutyczne, usługa porządkowo-remontowa (drobne prace), jak również psychiatra i psycholog dla dzieci oraz osób dorosłych,
- nieco niżej w hierarchii potrzeb lokują się inne usługi, które również należy uznać za pożądane, choć liczna grupa mieszkańców nie zamierza korzystać z nich osobiście (np. adresowane do różnych grup mieszkańców o specjalnych potrzebach),
- jako najbardziej deficytowe obszary usług społecznych badani mieszkańcy wskazują (udzielając odpowiedzi na pytanie otwarte): możliwość uprawiania sportu, ofertę dla dzieci lub młodzieży, wsparcie w obszarze zdrowia psychicznego, usługi w obszarze kultury, ochrony zdrowia, rekreacji, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, jak również aktywizacji zawodowej,
- zdaniem uczestników pomiaru usługi społeczne w Skarżysku-Kamiennej powinny być kierowane przede wszystkim do seniorów w wieku 61-80 lat, dzieci w wieku 7-15 lat oraz młodzieży w wieku lat 16-19,

- w przypadku grup kategoryalnych badani najczęściej wymieniali: osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, seniorów i członków ich rodzin, rodziny z dziećmi, a także osoby znajdujące się w kryzysie zdrowia psychicznego,
- niniejszy raport zawiera również informacje uzyskane w ramach jakościowej części badania, w której zbadano potrzeby niektórych grup, wskazanych jako zagrożone wykluczeniem lub wymagające wsparcia, a więc – co za tym idzie – kluczowe obszary interwencji w „Regionalnym Planie Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla województwa świętokrzyskiego na lata 2023-2025”.

Powstające Centrum Usług Społecznych w Skarżysku-Kamiennej powinno pełnić rolę **koordynatora i współtwórcy lokalnego rynku usług, podmiotu ściegującego JST, PES, NGO, biznes i różne grupy mieszkańców**. Funkcją CUS będzie również zapewnienie odpowiedniej jakości usług (we współpracy z usługodawcami). W dłuższej perspektywie CUS mógłby pełnić rolę głównej instytucji, odpowiedzialnej za monitorowanie i diagnozowanie procesów społecznych w Gminie. Innymi słowy, **CUS mógłby stać się kluczowym podmiotem wspomagania rozwoju Gminy**, tworzącym systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy na potrzeby programowania lokalnych polityk publicznych i podejmowania kluczowych decyzji przez władze samorządowe. Co za tym idzie, proponuje się **silne zaakcentowanie roli CUS jako głównej instytucji eksperckiej**, tworzącej systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy, prowadzącej badania i analizy społeczne i tym samym wspomagającej rozwój miasta. W ten sposób możliwe będzie podejmowanie ważnych decyzji i programowanie lokalnych polityk publicznych w paradygmacie zarządzania opartego na dowodach. Aby CUS mógł skutecznie wypełniać tę rolę, konieczne jest wyposażenie pracowników w odpowiednie kompetencje w obszarze prowadzenia diagnoz lokalnych, m.in. poprzez szkolenia, czy inne formy edukacyjne w obszarze gromadzenia i przetwarzania danych oraz prowadzenie badań i analiz społecznych. Rolą CUS mogłaby również być koordynacja procesów rozwojowych, w tym np. tworzenia dokumentów strategicznych i programowych (np. w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, jak również innych obszarach szeroko rozumianej polityki społecznej Miasta).

Koordynacyjna i integracyjna rola CUS oraz tworzenie profesjonalnego rynku usług społecznych w Skarżysku – Kamiennej wymaga rozwoju współpracy międzysektorowej,

opartej na zasadach partnerstwa i suwerenności stron. Rekomendujemy wdrożenie modelu współpracy, uwzględniającego następujące elementy:

- Formalizacja współpracy – stworzenie lokalnego forum/zespołu ds. współpracy międzyinstytucjonalnej, z udziałem przedstawicieli CUS, instytucji kultury, edukacji, NGO i służby zdrowia.
- Opracowanie mapy usług i zasobów – zebranie w jednym miejscu oferty wszystkich instytucji publicznych i społecznych (online/offline), jako elementu informacyjnej funkcji CUS.
- Wspólne projekty integracyjne – planowanie wspólnych działań (np. wydarzeń, kampanii, programów edukacyjnych) ukierunkowanych na integrację mieszkańców i włączanie ich w życie lokalnej społeczności.
- Działania edukacyjne i promocyjne – zmiana postrzegania CUS jako „instytucji tylko dla potrzebujących” poprzez promocję działań otwartych, skierowanych do szerokiego grona mieszkańców.

Wdrożenie modelu współpracy uwzględniającego powyższe elementy ułatwi CUS koordynację i integrację usług społecznych, umożliwi rozszerzenie oferty usług społecznych oraz tworzenie kompleksowych pakietów usługowych odpowiadających na potrzeby mieszkańców.

Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed nowo powstającym CUS jest konieczność świadczenia usług dla lokalnej społeczności, a więc dla wszystkich grup mieszkańców. Oznacza to, że Centrum będzie adresować swoje działania nie tylko do odbiorców pomocy społecznej, na czym skupiał się dotychczasowy MOPS. Proponuje się organizację obsługi mieszkańców zgodnie z ideą „jednego okienka”, w jednym budynku, bez stygmatyzowania i podziału na klientów pomocy oraz usług społecznych.

Proces tworzenia CUS wymaga również daleko idącej zmiany w samej instytucji. Jak pokazują wyniki badań jakościowych, w zespole MOPS (podobnie, jak we wszystkich podobnych instytucjach w różnych regionach kraju) istnieją wyzwania, związane z koniecznością zmiany sposobu myślenia (przejścia od funkcjonowania w paradygmacie pomocy społecznej do modelu usługowego). Rekomenduje się **podjęcie działań, zmierzających do zmiany tego stanu rzeczy.** Przełamanie tych barier oznacza konieczność

wdrożenia procesu zmiany, polegającej na przygotowaniu pracowników CUS do funkcjonowania w modelu usługowym, tym bardziej, że Centrum będzie „instytucją pierwszego kontaktu” dla wielu mieszkańców Gminy. Proponuje się skonstruowanie wielowymiarowego i interdyscyplinarnego **systemu wsparcia zespołu CUS**, z zastosowaniem różnych metod i technik (np. warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych, usług doradczych, superwizji, działań na rzecz zapobiegania wypaleniu zawodowemu).

Jak pokazują badania, wśród ankietowanych mieszkańców Skarżyska-Kamiennej istnieje przyzwolenie na tworzenie (częściowo) odpłatnej oferty usług społecznych (na średnim poziomie – na tle podobnych pomiarów, realizowanych w innych gminach). 63 proc. badanych chciałoby korzystać z usług odpłatnych (jeśli byłaby taka konieczność), natomiast 14 proc. deklaruje chęć skorzystania z usług nieodpłatnych (najczęściej są to osoby znajdujące się w trudnej sytuacji ekonomicznej). **Zaleca się budowanie modelu opartego na częściowo odpłatnych usługach społecznych.** Odpłatność nie może jednak pozostawać w sprzeczności z ich powszechnością i dostępnością dla jak najszerszych grup mieszkańców. **Pobieranie opłat za usługi nie jest tożsame z budowaniem komercyjnego modelu ich świadczenia.** Owe opłaty powinny być dodatkowym, a nie wiodącym źródłem finansowania lokalnego systemu usług. Środki pobierane od odbiorców powinny służyć zapewnieniu większej dostępności usług, natomiast z całą pewnością nie mogą być czynnikiem wpływającym na standard, czy jakość ich świadczenia (co byłoby działaniem wątpliwym etycznie). Osobną kwestią pozostaje oczywiście ustalenie odpowiedniej wysokości opłat, być może warto rozważyć ustanowienie systemu zniżek dla osób, czy rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i ekonomicznej.

Jak już wspomnieliśmy, **oferta usług społecznych oraz sposób ich świadczenia muszą być dopasowane do precyzyjnie zdiagnozowanych potrzeb odbiorców.** Na podstawie zrealizowanych badań można dodać, że wspomniana oferta powinna być wielowymiarowa i kompleksowa. W dużym stopniu chodzi o zaspokojenie różnych kategorii potrzeb: niższego i wyższego rzędu. **Rekomenduje się zapewnienie możliwości tworzenia dopasowanych do indywidualnych potrzeb odbiorców, możliwie rozbudowanych pakietów usług społecznych.** Kompleksowość oferty oznacza również zaspokajanie zróżnicowanych oczekiwań (różnych grup) odbiorców. Tego rodzaju pakiety usług powinny być szerokie

i zaspokajać różne kategorie potrzeb odbiorców (podstawowe i bardziej zaawansowane). Warto podkreślić, że dotyczy to wszystkich grup odbiorców, w tym klientów pomocy społecznej, którzy – oprócz świadczeń z systemu pomocy społecznej – mogliby otrzymywać w pakiecie np. usługę edukacyjną lub kulturalną. Niniejszy raport zawiera wiele szczegółowych wskazówek, które mogą posłużyć do skonstruowania optymalnych pakietów usług, dopasowanych do zdiagnozowanych potrzeb różnych grup odbiorców. Jednocześnie warto zaznaczyć, że tworzenie pakietów usług nie może być obligatoryjne i – co do zasady – musi wynikać z indywidualnej diagnozy potrzeb danego mieszkańca.

Bardzo istotnym wyzwaniem jest włączanie mieszkańców w proces projektowania i organizacji usług społecznych, tym bardziej, że – w większości badanych obszarów – aktywność i kapitał społeczny pozostają na średnim, przeciętnym lub niskim poziomie (w odniesieniu do wyników innych podobnych pomiarów). Z pewnością można jednak mówić o potencjale społecznego zaangażowania – w Skarżysku-Kamiennym funkcjonują organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, liderzy lokalni i grupy nieformalne, co stanowi podstawę do planowania działań w obszarze aktywizacji społecznej. Zgodnie z ideą centrów usług społecznych, owe **usługi powinny zostać uspołecznione, a więc obudowane działaniami na rzecz integracji oraz aktywnością mieszkańców**. Tworzenie profesjonalnego rynku usług i sieci usługodawców nie może pozostawać w sprzeczności z misją i wrażliwością społeczną. W tym kontekście szczególnie istotną rolę pełnić będą Organizatorzy Społeczności Lokalnej, działający na rzecz zmotywowania i włączania (różnych grup) mieszkańców. Konieczne jest prowadzenie systematycznych mikro-diagnoz (w ujęciu przestrzennym lub kategoryalnym) i ich praktyczne zastosowanie, tj. prowadzenie działań animacyjnych, dopasowanych do precyzyjnie zidentyfikowanych potrzeb. Proponuje się również wzmocnienie innych instrumentów „uspołeczniania” usług społecznych, jak np. wolontariatu, działań sąsiedzkich, czy innych rozwiązań o charakterze wzajemnościowym (w ten sposób mogą być zaspokajane potrzeby różnych grup odbiorców, jak np. seniorzy, czy osoby z niepełnosprawnościami).

W kontekście planowanych działań w ramach Organizowania Społeczności Lokalnej należy zwrócić uwagę na kilka następujących informacji, płynących z badań. W Skarżysku-

Kamiennej odnotowano przeciętne lub niskie wskaźniki aktywności i kapitału społecznego. 15 proc. ankietowanych uważa, że „większości ludzi można zaufać”, przeciętnie oceniane są relacje sąsiedzkie (63 proc. ocen pozytywnych), ponadto mieszkańcy relatywnie rzadko podejmują różne formy aktywności społecznej (69 proc. podejmuje przynajmniej jedną z nich). Na przeciętnym poziomie pozostaje natomiast poziom poczucia sprawczości (46 proc. badanych deklaruje poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych).

W nawiązaniu do powyższych rezultatów warto zwrócić uwagę na fakt, że działania OSL w nowo powstającym CUS powinny być realizowane na dwóch poziomach: strategiczno-programowym, jak również w formie bezpośredniej pracy animacyjnej z mieszkańcami (grupami, społecznościami). Działania strategiczno-programowe będą wynikać m.in. z niniejszej diagnozy. Dzięki temu badaniu rozpoznane i zmapowane zostały różnego typu społeczności: terytorialne (osiedla mieszkaniowe) lub kategoriałne, mające wspólne interesy lub tożsamość. Na tej podstawie możliwe będzie podjęcie decyzji o wyborze społeczności, z którymi OSL-owiec będzie pracował w najbliższym czasie, a także do jakich społeczności będą kierowane działania animacyjne. W ramach działań strategiczno-programowych zostanie opracowany Plan OSL, będący częścią Planu Wdrażania CUS. Wspomniany plan powinien zostać przygotowany w oparciu o metodykę pracy środowiskowej, w nawiązaniu do kluczowych polskich (CAL, OSL) i zagranicznych (metoda ABCD) podejść w zakresie rozwijania potencjału społeczności lokalnych. W Planie OSL kluczowe będą następujące elementy: wartości i budowanie więzi, planowanie zmiany społecznej, zasadnicze komponenty merytoryczne (diagnoza, aktywizacja, integracja, edukacja), jak również wskazanie głównych aktorów OSL.